

ВІКТОРІЯ ТКАЧЕНКО

ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ
II ПОЛОВИНИ XIX – ПОЧАТКУ XX СТОЛІТТЯ

Вікторія Іванівна Ткаченко

**ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ
ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ**

НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК
(для здобувачів ступеня вищої освіти *бакалавра*
денної та заочної форм навчання)

Вінниця 2021

УДК 821.161.2.09 «185/190» (075.8)

Т 48

*Рекомендовано для викладачів і студентів
закладів вищої педагогічної освіти
рішенням Вченої ради Вінницького державного
педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського
(протокол № 15 від 23 червня 2021 року)*

Рецензенти:

Деркачова Ольга – доктор філологічних наук, професор (Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника); доктор філологічних наук,

Віннічук Алла Петрівна – кандидат філологічних наук, доцент (Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського).

Ткаченко Вікторія Іванівна

Т-48 Історія української літератури другої половини ХІХ – початку ХХ століття : Навчальний посібник. Вінниця : ТОВ «Твори», 2021. 168 с.

У навчальному посібнику вміщено навчальну та робочу програми з дисципліни «Історія української літератури другої половини ХІХ – початку ХХ століття», розроблено лекційний та практичний блоки занять, подано термінологічний словник, тестові завдання та завдання до контрольних робіт.

Посібник орієнтований на студентів філологічних спеціальностей, учителів, а також фахівців, які цікавляться історією української літератури другої половини ХІХ – початку ХХ століття.

© Ткаченко В.І., 2021

© ДОД ВДПУ, 2021

ЗМІСТ

Інформаційний пакет навчальної дисципліни	6
Програма навчальної дисципліни	10
Лекційний блок навчальної дисципліни	23
Особливості літературного процесу II половини XIX – поч. XX ст.	23
Іван Нечуй-Левицький (1838-1918)	25
Панас Мирний (1849-1920)	27
Борис Грінченко (1863-1910)	28
Володимир Самійленко (1864-1925)	30
Драматургія 70-90-х р. XIX століття	31
Марко Лукич Кропивницький (1840-1910)	31
Михайло Петрович Старицький (1840-1904)	33
Іван Карпович Карпенко-Карий (1845-1907)	35
Життєвий і творчий шлях Івана Франка (1856-1916)	36
Література кінця XIX – початку XX ст.	
Михайло Михайлович Коцюбинський (1864-1913)	39
Ольга Юліанівна Кобилянська (1863-1942)	41
Леся Українка (1871-1913)	42
Василь Семенович Стефаник (1871-1936)	43
Архип Тесленко (1882-1911)	45
Степан Васильченко (1879-1932)	46
Володимир Винниченко (1880-1951)	48
Практичний блок навчальної дисципліни	50
«Хмари» – перший твір нової української літератури про інтелігенцію	50
Роман-епопея «Хіба ревуть воли, як ясла повні?» Панаса Мирного та Івана Білика	51
Диалогія Бориса Грінченка «Серед темної ночі» та «Під тихими вербами»	53

Соціально-психологічна комедіографія Івана Карпенка-Карого «Сто тисяч» та «Хазяїн»	55
Драматургічна майстерність Михайла Старицького. Соціально-психологічна драма «Талан»	57
Лірична драма Івана Франка «Зів'яле листя»	58
Філософська поема Івана Франка «Мойсей»	60
Жіноча доля в модерній інтерпретації Івана Франка	61
Проза Михайла Коцюбинського в контексті розвитку європейського модернізму	63
Синкретизм стилєвих тенденцій у повісті «Тіні забутих предків» Михайла Коцюбинського	65
Символістські концепції психологічної повісті Ольги Кобилянської «Земля»	67
Новаторство драматургії Лесі Українки	68
Людина та її буття у творах Василя Стефаника	70
Формування естетичного простору в ліриці Олександра Олеся	72
Новаторство драматургії Володимира Винниченка	74
Самостійна робота	76
Питання до модульних контрольних робіт	88
Тестові завдання	97
Словник літературознавчих термінів	124
Твори для вивчення напам'ять	137
Питання до іспиту	157
Тематика есе	164
Список літератури	166

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПАКЕТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Загальна спрямованість навчальної дисципліни «Історія української літератури другої половини ХІХ – початку ХХ століття» полягає у тому, щоб закласти в студентів – майбутніх філологів, основи фахової підготовки з історії літератури. Українська література другої половини ХІХ –початку ХХ століття характеризується як цілісна ідейно-естетична система, в якій на зміну реалістичному типу творчості приходить модернізм. Це важливий період в історії української словесності, адже саме в цей час на літературну арену виходять талановиті поети й прозаїки, драматурги й перекладачі – Іван Нечуй-Левицький, Панас Мирний, Борис Грінченко, театр корифеїв на чолі з Марком Кропивницьким, за участі Михайла Старицького, Івана Карпенка-Карого. Це епоха жінок-феміністок, яку представляють Олена Пчілка, Ольга Кобилянська, Леся Українка. Це епоха титана праці Івана Франка, що уособлює цілий материк тем, образів і сюжетів. Це модернізм, започаткований Михайлом Коцюбинським, розвинутий у творчості Василя Стефаника, Володимира Винниченка, Олександра Олеся. Розвиток літератури цього періоду відбувався за вкрай несприятливих політичних та економічних умов. Україна ще залишалася колонією Австро-Угорщини й Росії, українське слово потерпало від Валуєвського циркуляру та Емського указу. Репресивні заходи російської влади гальмували розвиток української культури. Та попри скруту, українська інтелігенція була налаштована на те, щоб дух свободи не зник, щоб молоді пагони пішли у буйний ріст. Твори цих авторів перетворили наше письменство на невичерпне джерело, здатне жити національно-визвольний рух, залишатися сучасними навіть крізь призму століть.

Місце навчальної дисципліни в структурно-логічній схемі спеціальності. «Історія української літератури другої половини ХІХ – початку ХХ століття» є складовою професійної підготовки фахівців-філологів освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» і пов'язана з

дисциплінами «Теорія літератури», «Дитяча література», «Літературне краєзнавство», «Літературна критика», «Історія України», «Філософія» та ін.

Мета навчальної дисципліни «Історія української літератури: Історія української літератури другої половини ХІХ – початку ХХ століття» – сформуванню у студентів цілісне уявлення про літературний процес означеного періоду, ґрунтуючись на трактуванні його як частини світового літературного контексту, з окремою стильовою та жанровою динамікою, активним простором інтеркультурних зв'язків. Основна увага зосереджується на теоріях розвитку національного мистецтва слова, на проблемних аспектах розвитку української літератури в контексті світової.

Завдання дисципліни:

- простежити загальні закономірності розвитку літературного процесу другої половини ХІХ – початку ХХ століття;
- розкрити сутність культурно-історичних феноменів українського письменства, акцентуючи увагу на його визначних постатях і пам'ятках;
- визначити роль і місце української літератури в контексті світової літератури;
- визначити роль художньої літератури зазначеного періоду в суспільно-політичному житті України;
- навчити студентів читати, аналізувати й коментувати твори української літератури.

Компетентності (за освітньою програмою)

Загальні компетентності:

- здатність до критичного мислення й ціннісно-світоглядної реалізації особистості;
- здатність учитися впродовж життя й оволодівати сучасними знаннями;
- здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел; використання інформаційних і комунікаційних технологій, зокрема для вирішення стандартних завдань професійної діяльності;

- уміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми;
- здатність діяти із соціальною відповідальністю, розуміти основні принципи буття людини, природи, суспільства;
- здатність працювати в команді та автономно;
- здатність спілкуватися іноземною мовою у професійній діяльності, опрацьовувати фахову літературу іноземною мовою;
- цінування та повага мультикультурності;
- здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

Фахові компетентності:

- знання та розуміння основних шляхів й закономірностей розвитку української літератури II половини XIX – початку XX століття;
- здатність характеризувати загальні властивості літератури як мистецтва слова, закони побудови художнього твору, особливості письменницької праці, літературні стилі, наукові методи і школи в літературознавстві;
- здатність визначати специфіку суспільно-історичного контексту розвитку української літератури від давнини до сьогодення;
- здатність вільно оперувати спеціальною термінологією для розв’язання професійних завдань;
- здатність давати стильові характеристики періоду II половини XIX – початку XX століття;
- здатність оцінювати та визначати роль і місце письменника в літературному процесі доби;
- здатність послуговуватися різноплановими методами і способами перевірки знань з української літератури;
- здатність проводити літературознавчий аналіз художніх текстів, визначених програмою;
- уміння організувати різні види перевірки знань, умінь і навичок суб’єктів навчально-виховного процесу;

- розробка системи діагностування творчих задатків.

Програмні результати навчання

- опрацьовувати літературно-критичні праці й користуватися довідковою літературою;
- характеризувати кожен з періодів українського письменства в суспільно-історичному контексті й обґрунтовувати причину їх зміни;
- ефективно працювати з інформацією: добирати необхідну інформацію з різних джерел, критично аналізувати й інтерпретувати її, впорядковувати, класифікувати й систематизувати;
- осягати сутність культурно-історичних феноменів літературних надбань від давнини до сьогодення;
- визначати культурно-історичну цінність творів українського письменства в контексті світової літератури;
- упорядковувати, оцінювати, аналізувати, порівнювати художні твори, опираючись на здобуті знання;
- використовувати інформаційні й комунікаційні технології, зокрема для вирішення стандартних завдань професійної діяльності;
- виробляти та відстоювати власну позицію під час розв'язання літературознавчої проблеми шляхом ведення дискусії;
- організовувати різні форми і способи навчальної, навчально-методичної, наукової, творчої та інших видів діяльності, які стосуються філології чи педагогіки;
- аналізувати стан і можливості поліпшення педагогічного процесу та відповідного освітнього середовища в закладах загальної освіти.

Форма підсумкового контролю – екзамен.

**Програма навчальної дисципліни
«Історія української літератури»
розділу «Історія української літератури
другої половини ХІХ – початку ХХ століття»**

Розділ 1.

Літературний процес другої половини ХІХ – початку ХХ століття.

Драматургія 70-90-х років. Творчість І.Франка

Тема 1. Особливості літературного процесу II половини ХІХ – початку ХХ століття.

Інформаційний обсяг теми. Вплив суспільно-історичних змін на розвиток літературно-естетичної думки. Активізація інтелігенції, пожвавлення культурного руху початку 70-х років. Різноманітність художніх напрямів в українській літературі цієї доби, їх взаємодія. Ідейно-тематичний та образний діапазон літератури. Жанрово-стильові здобутки поезії, прози, драматургії. Віяння модернізму. Формування українського літературознавства (школи, напрями, методи та ін.). Українська література 70-90-х років ХІХ століття як якісно новий етап розвитку (вектор «класичний реалізм – модернізм»).

Суспільно-політичне життя в Україні кінця ХІХ – початку ХХ століття. Революція 1905 – 1907 рр. Збройні виступи робітників, селянські повстання, поразка революції, посилення урядових репресій. Політичні виступи громадських діячів і письменників (Панаса Мирного, І. Франка, Лесі Українки, М. Коцюбинського, М. Чернявського, А. Кримського, Л. Яновської, Грицька Григоренка). Розвиток театрального мистецтва в Україні. Боротьба корифеїв українського театру за реалізм драматургії та сценічного мистецтва. Розвиток українського музичного мистецтва.

Творча і громадська діяльність М. Лисенка. Ідейно-образне спрямування хорової музики М. Лисенка, її вплив на формування творчих принципів К. Стеценка, Я. Степового, М. Леонтовича. Народність українського образотворчого мистецтва. Внесок малярів-баталістів і графіків М. Самокиша, І. Їжакевича, Ф. Красицького, М. Ярового, пейзажистів Г. Світлицького, П. Левченка, П. Сланстіона в українське малярство.

Художники Західної України І. Труш, О. Кульчицька, А. Монастирський, Й. Бокшай.

Журналістика. Складні, несприятливі умови розвитку української періодики ХІХ століття. Українська періодика в Галичині і Буковині. «Літературно-науковий вісник», «Молода Україна», «Артистичний вісник», «Світ», «Будучність», «Нова Буковина», «Свобода», «Громадянський голос» та ін. Виникнення української періодичної преси на Наддніпрянщині. Журнали «Нова громада», «Рідний край», їх загальнодемократичний характер. «Записки українського наукового товариства» у Києві, «Записки» та «Етнографічний збірник» львівського Наукового товариства імені Т. Шевченка, їх значення для збагачення і дальшого піднесення науки в Україні. Освітньо-культурні періодичні видання «Світло» та «Сяйво».

Розвиток теоретичної думки. Виступи письменників (І. Франко, Леся Українка, М. Коцюбинський, В. Стефаник, О. Кобилянська, М. Чернявський) за піднесення ідейно-художнього рівня письменства.

Шляхи розвитку літератури. Поглиблене розуміння суспільної ролі літератури, конкретизація принципу народності. Складність різномірних переплетень і боротьби напрямів, течій, груп, угруповань того часу.

Поезія. Творчий розвиток традицій Т. Шевченка, художні відкриття в поезії. Український модернізм та його особливості. Орієнтація на течії в європейських літературах. Видавництво «Молода муза» (1908-1909 рр.), журнал «Українська хата» (1909-1914 рр.), «Дзвін». Огляд поетичної творчості «молодомузівців» і «хатян».

Проза. Багатство та розмаїтість талантів. Глибинне осмислення проблеми села, економічного становища селянства, його соціальної психології і перспектив розвитку. Традиції і новаторство. Поява нових тем, жанрово-стильових напрямів. Художнє засвоєння ідеї активності людини, народу – одна з головних особливостей літературної концепції на рубежі двох століть. Формування принципів гуманізму. Громадянський пафос, соціальна глибина, пізнавальна насиченість.

Тема 2. Іван Нечуй-Левицький (1838-1918)

Інформаційний обсяг теми. Світоглядні й естетичні позиції та їх вплив в естетичних деклараціях і творчості. Жанрово-тематичний діапазон художньої прози. Тематика, сюжетно-композиційні особливості, новації образотворення («Дві московки», «Причепка»). Повість «Микола Джеря». Новий тип позитивного героя. Відтворення пореформеної доби («Бурлачка»). Жанрово-стильові особливості повістей. Гумористично-сатиричне забарвлення прози. Художня специфіка оповідань про сільських бабів. Повість «Кайдашева сім'я»: морально-етичний аспект, соціальна проблемність, новаторство. Картини життя духовенства («Афонський пройдисвіт», «Старосвітські батюшки та матушки»). Гумористично-сатиричні засоби індивідуалізації. Роман «Хмари», актуальність проблематики. Типологія позитивних героїв «ідеологічної» прози з життя української інтелігенції («Над Чорним морем», «Неоднаковими стежками», «На гастролях у Микитянах» – оглядово).

Роль і місце творчості І. Нечуя-Левицького.

Тексти

Дві московки. Бурлачка. Микола Джеря. Баба Палажка та баба Параска. Кайдашева сім'я. Хмари. Афонський пройдисвіт. Причепка. Старосвітські батюшки та матушки. Князь Єремія Вишневецький. Гетьман Іван Виговський.

Тема 3. Панас Мирний (Панас Рудченко) (1849-1920)

Інформаційний обсяг теми. Суспільно та літературно-естетичні позиції митця. «Роздвоювання» (М. Зеров) як спосіб життя письменника і чиновника.

Рання творчість. Паралелізм і контрастність художніх біографій в повісті «Лихі люди» («Товариші»). Жанрово-композиційне та стильове новаторство твору. Роман «Хіба ревуть воли, як ясла повні?»: історія написання, жанр. Сюжетно-композиційна специфіка, тип нарації, стиль, масштабність проблематики. Образна система. «Повія» як зразок соціально-психологічного роману нового типу. Творча історія. Жанрово-композиційне

новаторство. Поєднання психологічного аналізу з соціальною студією пореформеного суспільства. Оповідання та повісті Панаса Мирного 80-90-х років («Голодна воля», «Лихо давнє і сьогочаснє», «Морозенко»).

Тексти. *Лихий попутав. П'яниця. Хіба ревуть воли, як ясла повні? Лихі люди. Повія. Лихо давнє й сьогочаснє. Морозенко. Лимерівна.*

Тема 4. Борис Грінченко (1863-1910)

Інформаційний обсяг теми. Життєпис літератора, вченого й поборника національного відродження народу. Світоглядно-естетичні позиції. Критико-публіцистичні виступи.

Поезія Б. Грінченка: жанрове розмаїття, образна система, поетика. Особливості балад, поем Б. Грінченка. Прозовий доробок: тематика, образна система, специфіка жанрової форми. Внесок Б. Грінченка у повістярство та романістику. Твори з життя інтелігенції. Діалогія «Серед темної ночі», «Під тихими вербами». Місце творчості Б. Грінченка в українській літературі.

Тексти. *Смутні картини. Хлібороб. Некрасові і Шевченкові. Патріот. Маніфест. Без хліба. Украла. Олеся. Батько та дочка. Екзамен. Брат на брата. Серед темної ночі. Під тихими вербами.*

Тема 5. Володимир Самійленко (1864-1925)

Інформаційний обсяг теми. Поет, фейлетоніст, перекладач, драматург. Суспільно-політичні погляди. Мотиви лірики: важка доля людини; краса рідної природи і української мови, поезії на честь діячів української культури. Гумористичні і сатиричні твори, їх тематичне багатство («Ельдорадо», «Пісня про віщого Василя», «Собаки», «Ідеальний публіцист», «На печі», «Патріота Іван», «Божий приклад»). Поезія періоду 1905-1907 рр. – сатира на діяльність царських міністрів, чорносотенців, маніфест 17 жовтня («Міністерська пісня», «Дума-цяця» та ін.). Художні особливості сатири В. Самійленка, їх народний характер. В. Самійленко – майстер поетичного перекладу.

Тексти *Грішниця. Вечірня пісня. Весна. Найдорожча перлина. Українська мова. На роковини смерті Шевченка. Вінок Тарасові Шевченку в*

день 26 лютого. На смерть Лесі Українки. Пам'яті Л. Глібова. Ельдорадо. Пісня про віщого Василя. Собаки. Ідеальний публіцист. На печі. Патріота Іван. Божий приклад. Мрія бюрократа. Міністерська пісня. Ідеальний чоловік. Патріот.

Тема 6. Драматургія 70-90-х років XIX століття.

Марко Кропивницький (1840-1910)

Інформаційний обсяг теми. Розвиток аматорського театру (гуртки 60-70-х рр.) на Наддніпрянській Україні. Репертуарний голод, пошуки форм і сценічних засобів. Поява нових театральних сил, протидія урядовим заборонам.

Діяльність трупи Г. Ашкаренка. «Театральне товариство» 1882 р. – перша українська професійна трупа «корифеїв». Склад та діяльність, роль провідних діячів трупи у розвитку театральної культури, драматургії (І. Карпенко-Карий, М. Старицький, М. Кропивницький, ін.). Особливості діяльності галицького театру «Руська Бесіда». Шляхи та тенденції розвитку української драматургії 70-90-х рр.

Життєвий і творчий шлях. Акторська діяльність. Роль і внесок в діяльність першого професійного театру. Еволюція драматурга. Актуальність проблематики п'єси «Доки сонце зійде, роса осі виїсть». Процес розвитку сільського буржуа в драмах «Глитай, або ж павук» та «Олеся»: Бичок – Балтиз. Психологізація образів, викривально-сатиричне спрямування творів. Роль і місце драматургії письменника в становленні українського реалістичного театру.

***Тексти** Дай серцю волю, заведе в неволю. Доки сонце зійде, роса очі виїсть. Глитай, або ж Павук, Олеся.*

Тема 7. Михайло Старицький (1840-1904)

Інформаційний обсяг теми. Життя і діяльність. Світогляд, естетичні вподобання. Новаторський характер лірики М. Старицького. Тематичні обрії. Розширення жанрового діапазону, нові поетичні інтонації. Драматургія. Проблематика, система образів, конфлікт п'єси «Не судилось». Образ

протестанта, драма «У темряві». Фольклорна основа соціальної драми «Ой не ходи, Грицю». Традиції і новаторство в розв'язанні проблеми творчої особистості («Талант»). Новаторство М. Старицького у розробці історичної тематики («Богдан Хмельницький», «Оборона Буші» та ін.). М. Старицький як романіст і повістяр. Місце творів у спадщині письменника, значення в розвитку прози.

Тексти Край коминка. Весна. Швачка. До молоді. Виклик. Монологи про кохання. Не судилось. У темряві. Ой не ходи, Грицю, та й на вечорниці. Оборона Буші. Маруся Богуславка. За двома зайцями. Циганка Аза.

Тема 8. Іван Карпенко-Карий (1845-1907)

Інформаційний обсяг теми. Життєвий і творчий шлях, вияви таланту драматурга. Жанрово-тематичний діапазон творчості. Психологізм образу Цоколя («Наймичка»). Трагізм жіночого образу. Галерея сільських «чумазих» на шляху створення соціальної комедії. Масштабність і хист характеротворення («Сто тисяч», «Хазяїн»). Жанрова природа та художня специфіка п'єс. Життєвість проблематики, комедіографічна майстерність («Мартин Боруля»). Новаторство діалогії «Суєта» – «Житейське море». Утвердження історичної трагедії в кінці XIX ст. («Сава Чалий»). Майстерність драматурга, секрети високої сценічності його творів.

Тексти Бурлака. Наймичка. Мартин Боруля. Сто тисяч. Хазяїн. Суєта. Житейське море. Сава Чалий. Безталанна.

Тема 9. Життєвий і творчий шлях Івана Франка (1856-1916)

Інформаційний обсяг теми. І. Франко – титан праці: енциклопедизм спадщини, унікальність доробку. Еволюція суспільно-політичного ідеалу. Багатоплановість ранніх проб пера. Два видання збірки «З вершин і низин». Новаторство композиції, репрезентативність видів поезії. Оригінальність психологічно-особистісної поезії. Майстерність політичної поезії («Беркут»), збагачення лірики. Концепція героя в творчості Франка. Жанровий спектр поезії, оновлення й демократизація форм (сонетні цикли). Сатирична поезія. Сумоглядні твори «Зів'ялого листя» й збірки «Мій Ізмарагд», унікальність

суб'єктивної нетенденційної збірки: композиція, народнопісенні акорди. Жанр притчі й легенди. «Semper tiro» як збірка глибоко сутньої зрілої думки й високохудожньої форми; тематично-жанрове. Поєми як синтез інтелектуалізованої і чуттєвої творчості. Відбиття української ментальності, («Панські жарти»). Універсальний характер поем на «світові сюжети». Філософсько-психологічна поема «Похорон» у контексті теми внутрішнього роздвоєння. І. Вишенський у науковому студіюванні й образному відтворенні. Поема про подолані сумніви «Мойсей». Поєми-казки: особливості змісту і форми. Проза: від романтизму (повість «Петрії і Довбущуки») до реалізму й натуралізму в дусі Золя (бориславський цикл). Ліро-драматичні писання на тему дітей і школи. («Малий Мирон», «Олівець», «Грицева шкільна наука» та ін.): майстерність психологічного розкриття. Автобіографічність. Новаторська суспільно-психологічна студія «На дні». Морально-етична проблематика («Для домашнього вогнища»).

Тексти Поетичні збірки: *З вершин і низин. Зів'яле листя. Мій Ізмарагд. Із днів журби. Semper tiro. Поєми: Страшний суд. Іван Вишенський. Ботокуди. Панські жарти. Смерть Каїна. Похорон. Мойсей. Проза: Лесишина челядь. Ріпник. На роботі. Борислав сміється. Свинська конституція. Малий Мирон. У кузні. Отець-гуморист. Красне писання. Доктор Бессервісер. Захар Беркут. Перехресні стежки. Драми: Украдене щастя. Сон князя Святослава. Літературно-критичні статті.*

Розділ 2

Літературний процес кінця ХІХ – початку ХХ століття

Тема 10. Михайло Коцюбинський (1864-1913)

Інформаційний обсяг теми. М. Коцюбинський – майстер української прози кінця ХІХ – початку ХХ століття. Зв'язок з учасниками народницького руху на Поділлі. Вплив революційного народництва. Гуманістична спрямованість ранніх творів («Андрій Соловійко, або Вченіє світ, а невченіє тьма», «21-го грудня, на Введеніє», «Дядько та тітка»). Розмірена

хронологічність оповіді, моралізаторські сентенції; увага до зовнішнього малюнка. Оповідання про дітей. Ідеї справедливості, добра, правди. Жанрово-композиційні особливості творів. Художні знахідки письменника. Новаторство М. Коцюбинського в зображенні життя молдаван, татар, турків. Викриття відсталих звичаїв, забобонів, марновірства в оповіданнях «Пе-коптьор», «Відьма». Тема ламання національно-патріархальних традицій у татарському селі в нових суспільно-економічних умовах («В путах шайтана», «На камені»). «Дорогою ціною». Патріотичний пафос твору. Критика морального убозтва, показ деградації в новелі «Лялечка». Політична злободенність твору. Тема психологічної роздвоєності людини-митця в етюді «Цвіт яблуні». Глибокий психологічний конфлікт. Елементи європейського модерну. Тема революції 1905 року. Концепція народу як сили, здатної досягнути оновлення суспільства. Новели «Сміх», «Він іде!» – протест митця проти чорносотенної політики погромів. Майстерність М. Коцюбинського у змальовуванні маси. Новела «Intermezzo» – поетичний маніфест найважливіших принципів мистецтва. Своєрідна поетичність оповіді. Значення твору. Повість «Fata morgana». Конкретно-історична канва зображуваного. Новаторське трактування традиційної теми села. «Тіні забутих предків». Взаємодія двох принципів ставлення до життя – активного, і буденно-прозаїчного.

Тексти Харитя. Ялинка. На віру. Маленький грішник. П'ятизлотник. Цінов'яз. Хо. Для загального добра. Відьма. Пе-коптьор. В путах шайтана. Лялечка. Дорогою ціною. На камені. Цвіт яблуні. Сміх. Він іде! В дорозі. Persona grata. Intermezzo. Подарунок на іменини. Коні не винні. Хвала життю! Fata morgana. Тіні забутих предків.

Тема 11. Ольга Кобилянська (1863-1942)

Інформаційний обсяг теми. Формування суспільно-політичних та літературно-естетичних поглядів. Інтенсивна самоосвіта. Знайомство і дружба з діячами жіночого руху. Участь у феміністичному русі. Повість «Людина» – етапний твір у творчості О. Кобилянської. Повість «Царівна».

Тематична новизна, художнє багатство твору. Особливості композиції. Жанрово-тематичне розмаїття новелістики: твори з життя буковинських селян; тема пролетаризації селянства; залежність селян від землі; трагізм хлібороба-трударя, позбавленого права на землю. Відстоювання реалізму в мистецтві та проблема суспільного становища жінки-митця («Valse melancolique», «Impromptu phantasie»). Проблема емансипації жінки («Він і вона»). Відображення нестримного пориву до краси в прозових мініатюрах «Рожі», «Що я любив», «Поети», «Покора». Ідея відродження людини – основний пафос новелістики О. Кобилянської. Повість «Земля». Проблематика. Тема трагічного становища селянства, залежного від влади землі. «В неділю рано зілля копала...» – незрівнянна епопея кохання (В. Бобинський). Глибокий філософський зміст твору. Модифікація фольклорних образів. Реалістичні образи людських трагедій. Місце спадщини письменниці в українському літературному процесі.

Тексти Людина. Царівна. Некультурна. Природа. Банк рустикальний. Поети. Ніоба. За готар. Битва. Земля. В неділю рано зілля копала...Юда. Назустріч долі. Лист засудженого вояка до своєї жінки. Вовчиха.

Тема 12. Леся Українка (1871 - 1913)

Інформаційний обсяг теми. Життєвий і творчий шлях. Суспільно-політичні погляди. Еволюція світогляду. Літературно-естетичні погляди. Новоромантизм Лесі Українки як спроба осмислення методу літератури майбутнього.

Лірика. Збірки поезій «На крилах пісень», «Думи і мрії», «Відгуки». Мотиви лірики: заклик до визвольної боротьби; утвердження ролі художнього слова як зброї у визвольній боротьбі народу; ідея єднання трудящих; патріотичний пафос; уславлення творчого генія народу; поетизація визвольної боротьби; сатиричне викриття ліберального панства; оспівування краси природи рідного краю; інтимно-особистісні мотиви. Поетичні цикли «Подорож до моря», поезія «Красо України, Подолля», «Сім струн», «Кримські спогади», «Весна в Єгипті», «З подорожньої книжки».

Нові принципи композиції ліричних циклів. Ідейно-естетична концепція людини – активної особистості.

Поєми. Елементи епосу (оповідь, сюжетність) в поемах Лесі Українки. Своєрідна міграція мотивів і образів лірики. Особливості поетики.

Драматургія Тематичне і жанрове багатство драм. Принципове оновлення міфічних і біблійних образів. Лірико-драматичні поеми «Одержима», «Вавілонський полон», «На руїнах». Динаміка боротьби, гострота соціальних конфліктів. Принцип контрастного групування образів. Життєстверджуюча сила жертвності, овіяної ідеалом революційної краси. Драматична поема «Бояриня», її пафос, проблематика, художні образи. Оригінальне трактування світових образів у драмі «Камінний господар». Високий гуманістичний ідеал краси вільнолюбивого незнищеного людського духу («Лісова пісня»). Джерела твору. Філософська ідея, художня правда. Новаторство Лесі Українки – драматурга.

Тексти Поетичні збірки: *На крилах пісень. Думи і мрії. Відгуки. Поєми: Давня казка. Роберт Брюс, король шотландський. Одно слово. Ізольда Білорука. Драми: На руїнах. В катакомбах. Кассандра. Осіння казка. У пуці. Бояриня. Лісова пісня. Камінний господар. Оргія. Проза: Над морем. Приязнь. Метелик. Статті: Малорусские писатели на Буковине. Новейшая общественная драма.*

Тема 13. Василь Стефаник (1871-1936)

Інформаційний обсяг теми. Життєвий та творчий шлях. Публіцистичні виступи в радикальній пресі. Селянський світ у зображенні Стефаника. Твори про рекрутчину. Тема еміграції. Символічний образ камінного хреста. Соціальне і психологічне обґрунтування вчинків героїв. Зубожіння народних мас, сімейні трагедії, кримінальні злочини, інші суспільні лиха, зумовлені соціальними причинами – тема новел «Кленові листки», «Катруся», «Шкода», «Лесева фамілія», «Новина». Бетховенське звучання цих новел. Реально-гуманістичний зміст «Кленових листків». Лірично-концентрований мотив сирітства. «Новина» – вершина української малої прози початку ХХ

століття. Вражаюча картина селянського горя і трагічної батьківської любові в новелі «Катруся». Проблема батьків і дітей у новелах «Діти», «Сама саміська», «Скін», «Осінь». Фатальність долі німецьких людей в експлуаторському світі. Новели В. Стефаніка в контексті української та європейської новели. Тема пролетаризації селянства. Новела «Синя книжечка» – «малесенька трагедія усіх хлопів на світі». Леся Українка про новелу. Життєва основа новели «Палій». Новели про події першої світової війни та її наслідки в житті селянства («Діточа пригода», «Пістунка», «Гріх», «Думає собі Касіяниха...», «Мати»). Мотив соціального та національного визволення, возз'єднання українського народу («Марія»). Величний образ Матері. Галицьке село в період польської окупації. Новела «Воєнні шкоди». Творчий метод. Риси модернізму. В. Стефанік в оцінці критики.

Тексти Синя книжечка. Виводили з села. Стратився. У корчмі. Сама саміська. Лесева фамілія. Катруся. Новина. Лан. Палій. Кленові листки. Камінний хрест. Діточа пригода. Пістунка. Сини. Марія. Новели 1926-1933 років. Поезія в прозі. Листу. Morituri. Мати. Гріх. Дурні баби.

Тема 14. Архип Тесленко (1882-1911)

Інформаційний обсяг теми. Життєвий і творчий шлях. Формування суспільно-естетичних поглядів.

Оповідання 1904-1906 рр. Гуманістичний пафос оповідання «За пашпортом». Майстерність композиції. Трагічна постать наймицьки в оповіданні «У городі». Проблема становлення нової людини («Мати»). Гуманістичний зміст твору, його педагогічне значення. Тема духівництва («Любов до ближнього», «У схимника»). Викриття лібералізму. Нове звучання традиційної наймитської долі. Майстерність сатиричного викриття.

Гостре політичне спрямування оповідань «Радощі», «Що б з мене було». Доля дитини («Школяр»). Тема трагічного гуманізму, трагічної материнської любові в новелі «Наука». Автобіографічні твори «Поганяй до ями!», «Немає матусі», «Прощай, життя!». Сила художнього узагальнення. Глибина психологічної експресії, лаконізм стильової манери, тужливий ліризм.

Викриття царської тюрми в оповіданнях «В тюрмі», «На чужині», «В пазурах людини», «Свій брат». Автобіографічна основа творів. Тема громадської мужності учасників визвольного руху в умовах реакції. Характерні ознаки стилю А. Тесленка. Його місце в українській прозі.

Тексти За паспортом. Хуторяночка. Радощі. Школяр. Любов до ближнього. У схимника. Свій брат. Немає матусі. Поганяй до ями. Страчене життя.

Тема 15. Степан Васильченко (1879-1932)

Інформаційний обсяг теми. Життєвий і творчий шлях. Формування світогляду, суспільно-естетичних поглядів. Перший період творчості. Нові тенденції в зображенні селянського життя. Оповідання «На чужину». Психологічне, «настроєве» трактування теми розлуки з рідним краєм. Естетична роль народної пісні і голосіння. Тема трагічної долі талановитої людини з народу («У панів», «Талант»). Ліризм, емоційна схвильованість, соціальна наснаженість, гуманістичний пафос. Зображення соціально-політичних зрушень в оповіданні «Мужицька арифметика». Художня довершеність оповідання «Чайка». Образ матері-чайки, пройнятої революційним духом синів. Роль Шевченкового образу в поетиці твору, композиційній структурі, в типізації образу матері. Оптимістичне звучання оповідання. Тема вчительської долі («З самого початку», «Вова», «Вечеря», «Над Россю»). Оповідання для дітей. Тема народження нових форм побуту і моралі. Життєствердна, оптимістична спрямованість оповідання «Приблуда». Тема виховання осиротілих дітей; формування нової людини. Повість «Авіаційний гурток».

Тексти Мужицька арифметика. На чужину. Над Россю. Вечеря. Циганка. Волошки. Доц. Талант. На хуторі. Чайка. Басурмен. Свекор. Осінній ескіз. Приблуда. Авіаційний гурток. Олив'яний перстень. В бур'янах. На перші гулі. Не співайте, півні, не вменшайте ночі.

Тема 16. Володимир Винниченко (1880-1951)

Інформаційний обсяг теми. Письменник, політик, громадський діяч, видатний прозаїк і драматург. Збірка новел «Краса і сила» (1906). Особливості малої прози («Студент», «Зіна», «Солдатики», «Голота», «Малорос-європеєць», «Біля машини»). Тематична, проблемна, образна насиченість малої прози. Романістика В. Винниченка. жанрові модифікації романів. Теорія «чесності з собою» та її реалізація у романістиці. Утопічно-пригодницький роман «Слово за тобою, Сталіне!». Антитоталітарний пафос. Майстерність характеротворення. Драматургічна творчість. Жанрова палітра драматургії (психологічна драма, комедія). Система морально-етичних конфліктів у драмах «Чорна Пантера і Білий Медвідь», «Гріх», «Закон», «Брехня». Ідея національного відродження.

Тексти Солдатики. Голота. Раб краси. Малорос-європеєць. Слово за тобою, Сталіне! Чорна Пантера і Білий Медвідь. Гріх. Брехня.

Лекційний блок навчальної дисципліни

Тема 1. Особливості літературного процесу II половини XIX – початку XX століття.

План

1. Суспільно-політичні обставини на східноукраїнських землях та в Галичині.
2. Розквіт українського музичного мистецтва, малярства й театру.
3. Стан національної журналістики та літературно-теоретичної думки.
4. Шляхи розвитку української літератури:
  - а) жанрово-тематичне розмаїття поезії, прози й драматургії;
  - б) нові тенденції в змалюванні життя селянства й робітників;
  - в) нові образи позитивного героя.

Література:

1. Агеєва В. Українська імпресіоністична проза. Київ, 1994.
2. Вертій О. Народні джерела національної самобутності української літератури 70-90-х р. XIX ст. Суми, 2005.
3. Гундорова Т. ПроЯвлення слова. Дискурс раннього українського модернізму. Постмодерна інтерпретація. Львів, 1997.
4. Денисюк І. Розвиток української малої прози XIX – початку XX століття. Львів, 1999.
5. Енциклопедія українознавства: Загальна частина. Київ, 1995. С. 828–833; 848–857.
6. Євшан М. Критика. Літературознавство. Естетика. Київ, 1998.
7. Єфремов С. Історія українського письменства. Київ : Феміна, 1996. 688 с.
8. Історія української літератури XIX ст. : У 3-х ч. (за ред. Яценка). Київ, 1997. Кн. 3.

9. Історія української літератури 70-90-х р. XIX ст. : У 2-х т. (За ред. О. Гнідан). Київ, 1999, 2003.
10. Історія української літератури XIX ст. : У 2 т. Кн. 2 (за ред. акад. М. Жулинського). Київ, 2006. 712 с.
11. Ковалів Ю. Історія української літератури к. XIX – поч. XXI століття у 10 т. Т. 1, 2. Київ : Академія, 2013.
12. Матвіїшин В. Український літературний європеїзм. Київ, 2009.
13. Семчишин М. Тисяча років української культури : Історичний огляд культурного процесу. Київ, 1993.
14. Федченко П. Михайло Драгоманов : Життя і творчість. Київ, 1991.
15. Франко І. Література, її завдання та найважливіші ціхи // Франко І. Збір. тв. У 50 т. Т. 26. Київ, 1980.

Теоретична база лекції

Дискурс (з француз. discours – мовлення, висловлення, міркування) – сукупність висловлювань, спосіб організації тексту, стиль художнього твору.

Літературний напрям – конкретна складова частина літературного процесу, продовжена творчістю представників одного художнього методу, яка характеризується спорідненістю стильових ознак та існує в межах однієї епохи й нації.

Літературний процес – це соціально-історично зумовлений стан, розвиток й еволюція літератури в певний історичний період, а також протягом всієї історії нації, країни, регіонів, світу.

Народність літератури – органічна самовизначальна властивість національної літератури, яка відбиває ментальність народу в його національному та історичному вимірах.

Реалізм (з латин. realis – суттєвий, дійсний) – один із художніх напрямів у літературі й мистецтві, для якого основною проблемою є взаємини людини й суспільства, середовища, вплив соціально-історичних обставин на формування духовного світу, характеру особистості, героя твору.

Тема 2. Іван Нечуй-Левицький (1838-1918)

План

1. Світоглядні позиції та їх вияв в естетичних деклараціях творчості.
2. Жанрові різновиди творчості. Тематична багатовимірність, новації образотворення.
3. Об'єктивно-епічне повісткування селянської прози І. Нечуя-Левицького («Дві московки», «Микола Джеря», «Бурлачка», «Баба Параска та баба Палажка»).
4. Гумористично-сатиричне забарвлення прози. Соціально-побутова повість «Кайдашева сім'я».
5. Тема сатиричного змалювання духовенства (самостійно).
6. Історична тематика (роман «Князь Єремія Вишневецький», повість «Гетьман Іван Виговський»).

ЛІТЕРАТУРА:

1. Білецький О. Іван Семенович Левицький (Нечуй) // Збір. пр. у 5-ти т. Т. 2. Київ, 1965.
2. Грицюта М. Селянство в українській дожовтневій літературі. Київ, Франко І. «Микола Джеря», повість Івана Нечуя // Франко І. Твори у 20-ти т. Т. 17. Київ, 1979.
3. Приходько І. Українська ідея і творчість Нечуя-Левицького. Київ, 1998.
4. Тараненко М. І. Нечуй-Левицький: Семінарій. Київ, 1984. 184 с.
5. Ткачук М. Естетична концепція дійсності у творах І. Нечуя-Левицького. Збараж, 1992.
6. Турчин М. «Всеобіймаюче око» письменника Нечуя крізь призму світогляду богослова Левицького // Дивослово. 2005. № 7. С. 14–17.
7. Франко І. Життя і побут сучасного селянина на Україні і у Франції // Збір. тв. : У 50-ти т. Т. 26. Київ, 1980.

Левицький з його спокійною, урівноваженою, трохи аж ніби холодною вдачею певне чи не єдиний на Україні письменник, що весь час працював рівно, спокійно, без великих перепинок, рік за роком даючи майже однакове число белетристичного матеріалу

С. Єфремов

Теоретична база лекції

Гумор – співчутливе, доброзичливе зображення смішних вад вдачі героя або недоліків громадського й побутового життя з метою їх виправлення, перероблення.

Жанр – тематичний технічно усталений тип художньої творчості, специфічний для кожного різновиду мистецтва, який визначається своєрідністю зображення.

Літературний характер – це образ-персонаж у літературному творі з його індивідуальними вчинками, переживаннями, складом думок і почуттів, який діє в конкретних обставинах і розкривається як особистість у процесі свого розвитку.

Повість – епічний прозовий твір (радше віршований), який характеризується однолінійним сюжетом, а за широтою охоплення життєвих явищ і глибиною їх розкриття займає проміжне місце між романом та оповіданням.

Роман історичний – побудований на історичному сюжеті, відтворює у художній формі якусь епоху, певний період історії. В романі історичному історична правда поєднується з правдою художньою, історичний факт з художнім вимислом, справжні історичні особи – з особами вигаданими, вимисел уміщений в межі зображуваної епохи.

Сатира – різке, глузливе висміювання недоліків у вдачі персонажа, в подіях та явищах громадського чи побутового життя з метою їх викриття й заперечення.

Тема 3. Панас Мирний (Панас Рудченко) (1849-1920)

План

1. Суспільні та літературно-естетичні позиції митця. «Роздвоювання» (М. Зеров) як спосіб життя письменника і чиновника, творчий шлях.
2. Рання творчість. Традиції та новаторство малих епічних жанрів.
3. Соціально-побутові та соціально-психологічні повісті «Лихі люди», «Лихо давнє й сьогочасне». Новий літературний герой у творах.
4. «Повія» – зразок соціально-психологічного роману нового типу.
5. Драма «Лимерівна».

ЛІТЕРАТУРА:

1. Білецький О. Панас Мирний // Білецький О. Зібр. пр. : У 5- ти т. Київ, 1965. Т. 2.
2. Гаєвська Н. Панас Мирний – найбільший епік ХІХ століття. Навчальний посібник. Київ : Київський університет, 2004. 236 с.
3. Гончар О. Перший симфоніст української прози // Гончар О. Письменницькі роздуми. Київ, 1980. С. 64–73.
4. Грицай М. Панас Мирний: Нарис життя і творчості (Літературний портрет). Київ, 1986. 191 с.
5. Ушкалов Л. Панас Мирний. Харків, 2012. 120 с.
6. Ушкалов Л. Реалізм – це есхатологія : Панас Мирний. Харків, 2012.
7. Франко І. З останніх десятиліть ХІХ віку // Франко І. Зібр. тв. : У 50- ти т. Київ, 1984. Т. 43.
8. Хропко П. «Широкий та вільний розмах думки» як константа романного мислення Панаса Мирного // Індивідуальні стилі українських письменників ХІХ – початку ХХ ст. Київ, 1987.
9. Черкаський В. Художній світ Панаса Мирного. Київ, 1989.
10. Черкаський В. Вивчення творчості Панаса Мирного : Посібник для вчителів. Київ, 1983.

*Вся моя слава – Україна, якби я їй добра хоч на мачину
зробив, то б мені і була слава, я більшої не хочу*

Панас Мирний

Теоретична база лекції

Композиція – побудова твору, доцільне поєднання усіх його компонентів у художньо-естетичну цілісність, зумовлену логікою зображеного, представленого читачеві світу, світоглядною позицією, естетичним ідеалом. Задумом письменника, каноном, нормами обраного жанру, орієнтацією на адресата.

Роман-епопея – (фр. Roman) – синтетичний метанаратив, що поєднує ознаки роману та епопеї.

Тема 4. Борис Грінченко (1863-1910)

План

1. Багатогранність творчого і наукового потенціалу. Світоглядно-естетичні позиції. Педагогічна діяльність.
2. Поетичний світ лірики Б. Грінченка, внесок автора у розвиток поетичних форм української поезії, провідні мотиви. Загальний огляд.
3. Жанрово-стильовий діапазон малої прози: тематичне та образне багатство вияв екзистенційного світобачення.
4. Загальна характеристика драматургічної спадщини, перекладацька, фольклорно-етнографічна, мовознавча діяльність. Місце Б. Грінченка в культурному розвитку України.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Білецький О. Борис Грінченко // Зібр. праць у 5-ти т. Київ, 1965. Т. 2.

2. Єсипенко Д. Ливанський кедр на вітрах історії (Літературна творчість Бориса Грінченка у критиці ХХ століття) // Дивослово. 2013. № 12. С. 22–28.
3. Лебедєв Ю. Б. Грінченко // Нові імена в програмі з української літератури. Київ, 1993.
4. Мовчун А. «Ставав на важке жниво» // УМЛШ. 1993. № 9. С. 48–53.
5. Погрібний А. Борис Грінченко в літературному русі кінця ХІХ – початку ХХ ст. : Питання ідейно-естетичної еволюції. Київ : Либідь, 1990. 232 с.
6. Погрібний А. Борис Грінченко: Нарис життя і творчості. Київ, 1988.
7. Поліщук Я. Культурницька місія Б.Грінченка // Дивослово. 2007. № 7. С. 45–48.
8. Яременко В. «Більше працював, ніж жив» // Дніпро. 1988. № 12. С. 123–136.

Без сумніву, перше місце в нинішню добу в усій компанії не лише письменників, а справжніх борців за українське слово – перше місце по кількості, по таланту, витривалій працьовитості і різновидності інтересів духовних, треба признати д. Чайченкові (І. Франко)

Теоретична база лекції

Enimem – один з основних тропів поетичного мовлення, призначений підкреслювати характерну рису, визначальну якість певного предмета або явища і, потрапивши в нове семантичне поле, збагачують це поле новим емоційним чи смисловим нюансом.

Лірика – (гр. *lyricos* – лірний, твір, виконаний під акомпанемент ліри – струнного музичного щипкового інструмента) – один із трьох родів художньої літератури, в якому у формі естетизованих переживань

осмислюється сутність людського буття, витворюється нова духовна дійсність, розбудована за законами краси.

Метафори – один з основних тропів поетичного мислення.

Оповідач – різновид літературного суб'єкта, особа, вимислена автором, від її імені в художньому творі автор оповідає про події та людей.

Тема 5. Володимир Самійленко (1864-1925)

План

1. Формування світоглядних засад Володимира Самійленка.
2. Концептуальність і універсальність поетичного світу. Патріотичні та громадянські мотиви поезії.
3. Вірші-присвяти видатним діячам української культури.
4. В. Самійленко про красу рідного слова («Українська мова», «Найдорожча перлина»).
5. Викривальний пафос сатири. Особливості риторичних фігур.

Література

1. Бондар М. Творчість Володимира Самійленка // Самійленко В. Твори. Київ, 1991.
2. Дем'янівська Л. Володимир Самійленко // Історія української літератури XIX ст. : У 2-х кн. Київ, 2003. Кн. 2.
3. Погребенник В. Володимир Самійленко: До 125-річчя від дня народження. Київ, 1988.
4. Франко І. Володимир Самійленко. Проба характеристики // Франко І. Зібрання творів у 50-ти т. Київ, 1982. Т. 37.

Визначний лірик, Самійленко все ж найбільшої ... популярності придбав своїми сатиричними поезіями.

С.Єфремов

Теоретична база лекції

Ліро-епос – своєрідний літературний жанр, в якому гармонійно поєднуються зображально-виражальні засоби, притаманні ліриці та епосу, внаслідок чого витворюються якісно нові сполуки (вірш у прозі, байка, поема, роман у віршах та ін.).

Анекдот – коротка оповідь гумористичного чи сатиричного гатунку з дотепним фіналом.

Гумор – різновид комічного, відображення смішного в життєвих явищах і людських характерах.

Сатира – лат. (суміш, усяка усячина) – особливий спосіб художнього відображення дійсності, який полягає в гострому осудливому осміянні негативного.

Фейлетон – фр. аркуш – невеликий за обсягом жанр художньо-публіцистичної літератури злободенного характеру.

Тема 6. Драматургія 70-90-х років XIX століття.

Марко Кропивницький (1840-1910)

План

1. Марко Кропивницький – видатний драматург, організатор професійного реалістичного театру. Акторська діяльність. Роль і місце письменника у становленні українського театру «корифеїв».
2. Драматургія 60-70-х р. «Дай серцю волю, заведе в неволю» – зразок народно-побутової драми.
3. Драматургія 80-90-х р. «Доки сонце зійде, роса очі виїсть». Актуальність проблематики.
4. Процес розвитку сільського буржуа у драмі «Глитай, або ж Павук». Психологізація образів.
5. «По ревізії» – водевіль нової якості (самостійно).

ЛІТЕРАТУРА:

1. Буряк О. Художньо-стильові особливості драм Марка Кропивницького // Дивослово. 2003. № 7-8. С.61–65.
2. Вороний М. Марко Лукич Кропивницький // Вороний М. Поезії. Переклади. Критика. Публіцистика. Київ : Наукова думка, 1996. С. 241–245.
3. Гусейнов Г. «З-під вербового кореня» // Гусейнов Г. Незаймані сніги (документальні повісті: у 3 книгах. Книга 2. Київ : АРТ-ПРЕС, 2010. С. 7–187.
4. Киричок П. Марко Кропивницький: Життя і творчість. 2-е вид. Київ, 1985.
5. Новиков А. Архетип Глитая в українській драматургії межі ХІХ-ХХ століть // Українська мова і література в школі. 2004. № 7-8. С. 58–63.
6. Новиков А. Галерея портретів «нових» людей у драматургії М. Кропивницького // Дивослово. 2008. № 5. С. 44–47.
7. Новиков А. Учитель корифеїв : життя М. Кропивницького. Харків, 2019.
8. Новиков А. Слобожанський драматичний театр. Нариси історії. Харків, 2002. 107 с.

*Я українському театрові, як і собі, придбав славу
і звернув на себе очі як провінції, так і столиці.
Суду історії я не боюсь, бо я роблю своє діло як умію і як можу.
Моя діяльність публічна, й нікому я не можу заборонити
так чи інак дивитись на мою працю
Марко Кропивницький*

Теоретична база лекції

Драма – п'єса соціального чи побутового характеру з гострим конфліктом, який розвивається в постійній напрузі. Герої – переважно звичайні, рядові люди.

Драматизм – загострена напруженість дії певного художнього твору будь-якого роду літератури.

П'єса – (фр. ріесе) – різновид драми, в основу якої покладено конфлікт серйозного, складного і яскравого характеру.

Тема 7. Михайло Старицький (1840-1904)

План

1. Життя і діяльність талановитого поета, драматурга, прозаїка, організатора українського професійного театру. Світоглядно-естетичні уподобання.

2. Новаторський характер лірики. Тематичні обрії, нові поетичні інтонації, урізноманітнення поетичної образності.

3. Жанрово-тематичний діапазон драматургії:

а) інсценізація творів М. Гоголя, О. Щабельської, Е. Ожешко;

б) драма з народного життя «Ой не ходи, Грицю, та й не вечорниці», «У темряві»;

в) традиції і новаторство в розв'язанні проблеми творчої особистості «Талан»;

г) драматичний твір з життя інтелігенції «Не судилось»;

г) новаторство у розробці історичної тематики «Богдан Хмельницький», «Маруся Богуславка», «Оборона Буші», «Остання ніч»;

д) творчий внесок у розвиток жанру водевілю та комедії («За двома зайцями»).

4. Художнє відтворення історії у повістевій та романній спадщині. Значення творчості в розвитку прози (загальна характеристика).

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гаєвська Н., Неділько В. М. Старицький // Нові імена в програмі з української літератури : Посібник для вчителя. Упорядник В. Неділько. Київ, 1993. С. 38–57.

2. Коломієць В. Добра і правди син. Старицький – драматург. Київ, 1993. 60 с.
3. Левчик Н. Поезія М. Старицького : Жанрово-стильові особливості. Київ, 1990.
4. Левчик Н. Традиційне й нове в стилі М. Старицького-поета // Індивідуальні стилі українських письменників ХІХ – початку ХХ ст. Київ, 1987.
5. Новиков А. Творчість Михайла Старицького в контексті літературно-мистецького процесу доби // Українська мова і література в школі. 2008. № 4. С. 49–54.
6. Новиков А. Український театр і драматургія ХХ ст. : від найдавніших часів до початку ХХ ст. : монографія. Харків : Харківське історико-філологічне товариство. 2015. 412 с.
7. Поліщук В. Особливості сюжетобудови оповідань М. Старицького // Слово і час. 2003. № 8. С. 23–31.
8. Франко І. Михайло Старицький // Зібрання творів: У 50-ти т. Т. 33. Київ, 1982.

*Натура добродія Старицького
тягла до діяльного, соціально-політичного,
громадського життя.
Михайло Старицький – натура здорова,
кремезна, багата фізичною й духовною
силою, охоча до громадської діяльності
Іван Франко*

Теоретична база лекції

Водевіль (фр. vaudeville) – легка комедійна, переважно одноактна п'єса з анекдотичним сюжетом, виповнена динамічними діалогами, піснями, танцями.

Драма (гр. дія) – один з літературних родів, який змальовує світ у формі дії, здебільшого призначений для сценічного втілення.

Конфлікт – (лат. зіткнення, сутичка) – зіткнення протилежних інтересів і поглядів, напруження і крайнє загострення суперечностей, що призводить до активних дій, ускладнень, боротьби, супроводжуваних складними колізіями.

Трагедія – (гр. козлина пісня) – драматичний твір, який ґрунтується на гострому, непримиренному конфлікті особистості, що прагне максимально втілити свої творчі потенції, з об'єктивною неможливістю їх реалізації.

Тема 8. Іван Карпенко-Карий (1845-1907)

План

1. Становлення людини і митця. Вияви таланту драматурга.
2. Перший період творчості. Соціально-побутова драма «Бурлака». Новаторський характер конфлікту.
3. Розквіт таланту драматурга:
  - а) соціально-психологічна драма «Наймичка», «Безталанна»;
  - б) специфіка соціально-психологічної комедії «Мартин Боруля», «100 тисяч», «Хазяїн». Життєвість проблематики, комедіографічна майстерність;
  - в) тема інтелігенції в діалогії «Суєта», та «Житейське море».
4. Історична тема: героїко-романтична драма «Бондарівна», історична трагедія «Сава Чалий».
5. Значення творчості І. Карпенка-Карого. Майстерність драматурга.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Дем'янівська Л. Карпенко-Карий : життя і творчість. Київ, 1995.
2. Івашків В. Іван Тобілевич (Карпенко-Карий). Нарис життя і творчості. Тернопіль : навчальна книга – Богдан, 2011. 192 с.
3. Єфремов С. Історія українського письменства. Київ, 1999.
4. Коломієць Р. Театр Саксаганського і Карпенка-Карого. Київ, 1984.
5. Франко І. Іван Тобілевич (Карпенко-Карий) // Зібрання праць у 50-ти т. Київ, 1982. Т. 37.

6. Пилипчук Р. Іван Карпенко-Карий. Київ, 1989.

Іван Тобілевич був одним із батьків новочасного українського театру, визначним артистом та при тім великим драматургом, якому рівного не має наша література та якому щодо ширини і багатства творчості, артистичного викінчення і глибокого продумання тем, бистрої обсервації життя та ясного широкого світогляду не дорівнює ані один із сучасних драматургів
Іван Франко

Теоретична база лекції

Драма як жанр – п'єса соціального чи побутового характеру з гострим конфліктом, який розвивається в постійній напрузі.

Драматизм – загострена напруженість дії певного художнього твору будь-якого роду літератури. Драматизм характеризується своєю специфікою, різниться від драматизму комедії колізіями, непереборною конфліктністю, зіткненням характерів.

Репертуар – (лат. repertorium – список, опис) – сукупність музичних і драматичних творів, які виконуються в театрі за певний час; ролі в яких виступає актор, або добір творів, з якими виступають співак, музикант, читець.

Трагікомедія – (гр. tragicos: трагічний komodia: пісня веселої процесії) – синкретичний жанр, в якому поєднано ознаки трагедії та комедії, інколи відбувається їх злиття. Трагікомедія засвідчує відносність критеріїв життя й мистецтва, амбівалентність світосприйняття, що супроводжується сумнівами, усвідомленням алогічності, які актуалізуються в переломні моменти історії.

Тема 9. Життєвий і творчий шлях Івана Франка (1856-1916)

План

1. Найважливіші враження дитинства. Формування світогляду.
2. Багатоплановість поетичних спроб пера, динамічний розвиток поета. Збірка «Баляди і розкази», її романтичний, учнівський характер.

3. Збірка «З вершин і низин», тематичний, жанровий і емоційний діапазон поезій. Розширення творчого діапазону.
4. Характер збірок «Мій Ізмарагд» та «Із днів журби».
5. Місце художньої прози в багатогранній літературній спадщині.
6. Бориславський цикл творів, твори на селянську тематику, сатиричні твори.
7. Загальна характеристика Франкових поем.

ЛІТЕРАТУРА

1. Голод Р. Творчість Івана Франка як дзеркало літературного процесу кінця ХІХ – початку ХХ століття // Дивослово. 2005. № 12. С. 57–59.
2. Грицак Я. Пророк у своїй вітчизні : Франко та його спільнота. Київ : Критика, 2006. 430 с.
3. Гундорова Т. Невідомий І.Франко : грані Ізмарагду. Київ, 2006. 360 с.
4. Гундорова Т. Франко – не Каменяр. Мельбурн, 1996. С. 22–23.
5. Забужко О. Філософія української ідеї та європейський контекст : Франківський період. Київ : Факт, 2006. 156 с.
6. Зеров М. Франко – поет // Зеров М. Твори: У 2-х т. Т. 2. Київ, 1990.
7. Наєнко М. Іван Франко : тяжіння до модернізму. Київ : Академія, 2006. С. 43–77.
8. Павличко С. Філософські поеми Івана Франка “Смерть Каїна”, “Похорон”, “Мойсей” і європейський романтизм // Павличко С. Теорія літератури. Київ, 2002. С. 445–469.
9. Ткачук М. Жанрова структура прози Івана Франка (Бориславський цикл та романи з життя інтелігенції). Тернопіль, 2003.
10. Ткачук М. Лірика Івана Франка. Тернопіль-Київ, 2006.
11. Ткачук М. Художній дискурс української поезії останньої третини ХІХ століття // Ткачук М. Наративні моделі українського письменства. Тернопіль, 2007.

12. Филипович П. Шляхи Франкової поезії // Филипович П. Літературно-критичні статті. Київ, 1991.

*Великий серцезнавець, він, глибоко заглядаючи
в потаємне життя душі і духу,
віддав свою титанічну працю
рідному народові і всьому людству
Зенон Гузар*

Теоретична база лекції

Інтелектуалізм – (лат. *intellectualis* – розумовий) – прояв раціоналізму, складник логічного позитивізму. Інтелектуалізм може бути однією з ознак письменства, проявлятися в науковій поезії, науково-фантастичній прозі.

Інтимна лірика (фр. *intime* – найглибший) – умовна назва ліричного твору, в якому панівний мотив – любовна пристрасть автора. Таку лірику називають ще «любовною», або «еротичною». Інтимна лірика розкриває широкий діапазон душевних переживань, постає найяскравішим художнім документом історії людського серця; основні мотиви поезії мають еротичне забарвлення, зумовлюють витончену інтимізацію буття, втаємничення у заповітні істини.

Легенда (лат. *legenda* – те, що належить прочитати) – найпоширеніший жанр європейського середньовічного письменства, що сформувався у католицькій писемності переважно як житіє святого, написане в день його пам'яті, або як збірник повчальних оповідань про життя святих мучеників, ісповідників, святителів, преподобних, пустинників, стовпників, який називали «Патериком».

Лірична драма (гр. *lyricos* – ліричний і *drama* – дія) – міжродове синтетичне утворення великої, середньої та малої форми, зумовлене ліризуванням драми, потребою інтимізації об'єктивного змісту, поширене у віршових, прозових та змішаних різновидах.

Поема – (гр. *poïeta* – твір) – ліричний, епічний, ліро-епічний твір, переважно віршований, у якому зображені значні події та яскраві характери.

Притча – повчальна алегорична оповідь, в якій фабула підпорядкована моралізаційній частині твору.

Пролог (гр. *prologos* від *pro* – *перед*, *logos* – *слово, мова, вступ, передмова*) – композиційний компонент, початковий етап епічного, драматичного твору, в якому коротко викладаються розгорнуті далі події або зображується одна подія, віддалена в часі від основної дії, яка проливає на неї світло, відтінює її, розкриває першопричини подальших колізій; або повідомляється про ідейно-тематичний задум автора, мету твору.

Сонет (італ. *sonetto* – *звук*) – ліричний твір твердої строфічної форми, який складається з 14 рядків п'ятистопного або шестистопного ямба, тобто двох відкритих чи закритих катренів із перехресним римуванням.

Розділ 2

Літературний процес кінця XIX – початку XX століття

Тема 10. Михайло Коцюбинський (1864-1913)

1. Літературно-естетичні погляди. Формування світогляду. Творчий шлях письменника.
2. Ранні оповідання та повісті (вінницький період).
3. Тематика та жанрово-стильова специфіка новелістики.
4. Новаторство теми та способів її реалізації в повісті «Фата моргана».
5. Особливості поетичного світу у повісті «Тіні забутих предків».

ЛІТЕРАТУРА

1. Денисюк І. Розвиток української малої прози XIX – початку XX століття. Львів, 1999. 276 с.
2. Кузнецов Ю. Імпресіонізм в українській прозі кінця XIX – початку XX століття : Проблеми естетики і поетики. Київ, 1995. 315 с.
3. Кузнецов Ю. Поетика прози Михайла Коцюбинського. Київ : Наукова думка, 1989. 268 с.

4. Кузнєцов Ю., Орлик П. Слідами феї Моргани : Вивчення творчості Коцюбинського в школі. Київ, 1990. 205 с.
5. Куцевол О. Вивчення життя і творчості М. Коцюбинського через рецепцію літературних і літературно-документальних джерел. Вінниця, 2016.
6. Меншій А. «Напоєні красою слів твоїх...» : школа М. Коцюбинського в українському постімпресіонізмі». Миколаїв : Іліон, 2016. 518 с.
7. Поліщук Я. І ката, і героя він любив... Літературний портрет. Київ : Академія, 2010. 300 с.
8. Филипович П. «Цвіт яблуні» М. Коцюбинського // Филипович П. Літературно-критичні статті. Київ, 1991.
9. Хоменко Б., Циганюк В. Подільськими стежками Михайла Коцюбинського. Вінниця, 2004. 143 с.

*Людина культурна, до найменших
подробниць, європеєць з голови до
п'ят... був справжнім
аристократом Духа без жодного
силуванні зі свого боку...
Сергій Єфремов*

Теоретична база лекції

Новела – (*італ. novella*) – невеликий за обсягом прозовий епічний твір про незвичайну життєву подію з несподіваним фіналом, сконденсованою та яскраво вималюваною дією. Новелі властивий лаконізм, яскравість і влучність художніх засобів.

Модернізм (*фр. moderne – сучасний*) – загальна назва літературно-мистецьких тенденцій неміметичного гатунку на межі XIX-XX століть, що виникли як заперечення ілюзійно-натуріластичної практики в художній царині, обґрунтованої філософією позитивізму.

Імпресіонізм (*фр. impression – враження*) – напрям у мистецтві, який основним завданням вважав ушляхетнене, витончене відтворення особистісних вражень та спостережень, мінливих відчуттів та переживань..

Тема 11. Ольга Кобилянська (1863-1942)

1. Життєвий і творчий шлях письменниці. Творче становлення. Ідеї Ф. Ніцше та їх вплив на формування літературно-естетичних поглядів письменниці.
2. Мала проза письменниці. Традиції і новаторство. Своєрідність стильової манери.
3. Соціальні та психологічні аспекти у розкритті теми жінки у творчості О. Кобилянської.
4. Неоромантичний дискурс повісті «У неділю рано зілля копала».
5. Жінка як особистість: феміністичні ідеї в повісті «Царівна».
6. Національна проблематика роману О. Кобилянської «Апостол черні».

Література

1. Агеева В. Жіночий простір : Феміністичний дискурс українського модернізму. Київ, 2003.
2. Демченко І. Особливості поетики О.Кобилянської. Київ, 2001.
3. Павличко С. Фемінізм. Київ, 2002.
4. Хмельюк М. Пошуки жіночого самовираження у ранній творчості О. Кобилянської // Дивослово. 2013. № 2.
5. Слоньовська О. «Крамольні» проблеми повісті «Апостол черні» Ольги Кобилянської // Дивослово. 2000. № 11. С. 32–35.

*«Всі дрібні поезії в прозі – це краплі моєї крові...
я плакала поезіями в прозі»
Ольга Кобилянська*

Теоретична база лекції

Психологізм – (гр. *psyche* – душа і *logos* – вчення) – передавання художніми засобами внутрішнього світу персонажа, його думок, переживань, зумовлених зовнішніми і внутрішніми чинниками.

Неоромантизм – стильова хвиля модернізму, що виникла в українській літературі на початку ХХ століття, поійменована Лесею Українкою «новоромантизмом». Визначальною рисою неоромантизму, на протигагу романтизму з його концептуальним розривом між ідеалом та дійсністю, ви явилася конструктивна спроба подолати протистояння цих конфліктно непереборних опозицій, завдяки могутній силі волі зробити сподіване, можливе дійсним, не опускаючи цього можливого до рівня інертного животіння.

Тема 12. Леся Українка (1871 - 1913)

1. Формування таланту Лесі Українки. Літературно-естетичні погляди. Неоромантизм.
2. Особливості поетики, інтелектуалізм ліричних творів Лесі Українки.
3. Джерела мотивів і образів поем письменниці.
4. Новаторство неоромантичної драматургії.

Література

1. Агеєва В. Поетеса зламу століть. Київ, 1991. 261 с.
2. Денисюк І. Розвиток української малої прози ХІХ – поч. ХХ ст. Львів : Академічний експрес, 1999.
3. Денисюк І. Дворянське гніздо Косачів. Львів, 1999.
4. Зборовська Н. Моя Леся Українка. Есеї. Тернопіль 2002.
5. Зеров М. Леся Українка // Зеров М. Українське письменство ХІХ ст. Нариси з новітнього українського письменства. Дрогобич, 2007.
6. Костенко А. Леся Українка. Київ, 2006. 312 с.
7. Филипович П. Леся Українка // Филипович П. Літературно-критичні статті. Київ, 1991. С. 105–108.
8. Филипович П. Образ Прометея у творах Лесі Українки // Филипович П. Літературно-критичні статті. Київ, 1991. С. 109–116.

9. Франко І. Леся Українка // Франко І. Зібрання творів : У 50-ти т. Київ, 1981. Т. 32. С. 39–41.

*«Вона може виспівувати найтяжчі, розпучливі ридання
і тим співом не будити в серцях розпуки та зневіри,
бо у самої в душі горить могутче полум'я любові до людей,
до рідного краю і широких людських ідеалів,
ясніє сильна віра в кращу будучину»
І.Франко*

Теоретична база лекції

Драматична поема (гр. *drama* – дія; *роїета* – створення) – великий за обсягом віршований твір, в якому поєднано жанрові форми драми та ліро-епічної поеми, в основу закладено внутрішній динамічний сюжет, драматизм світоглядного тла зовнішніх подій.

Драматург (гр. *drama* – дія, *сценічний твір*) – автор драматичних творів (драм, трагедій, комедій, трагікомедій, водевілів, містерій, інтермедій, драматичних поем), призначених для вистав на театральному кону або для читання.

Інтелектуальні емоції (лат. *intellectualis* – розумовий, *emotion* – збуджувати) – вищі емоції, пов'язані з розумовою і творчою діяльністю: зацікавлення, подив, інтерес, опанованість ідеєю.

Інтелектуалізм – (лат. *intellectualis* – розумовий) – прояв раціоналізму, складник логічного позитивізму. Інтелектуалізм може бути однією з ознак письменства, проявлятися в науковій поезії, науково-фантастичній прозі.

Тема 13. Василь Стефаник (1871-1936)

1. Головні етапи творчого становлення.
2. Риси експресіонізму. Ознаки стильової манери.
3. Перший етап творчості. Збірки «Синя книжечка», «Камінний хрест».

4. Період «мовчазної» творчості. Другий етап творчості. Збірка «Земля». Творчість 1926-1936 років.

Література

1. Гнідан О. Василь Стефаник : життя і творчість. Київ, 1991.
2. Гоян Я. Дорога : життєва дорога і творча доля Василя Стефаника // Українська література в загальноосвітній школі. 2000. № 2,3,4.
3. Грицюта М. Художній світ Василя Стефаника. Київ, 1982. 200 с.
4. Лесин В. Василь Стефаник : нарис життя і творчості. Київ, 1981. 148 с.
5. Соловей О. Чи кожен здатний винести свій хрест ще за життя не лігши в домовину : Творчість В.Стефаника // Дивослово. 2000. № 5. С. 44–46.
6. Шумило Н. Літературний феномен Василя Стефаника : національний варіант експресіонізму // Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. 2001. № 3. С. 34–42.

*Сила Стефаника, oprіч його величезного таланту, лежить у тій сміливості, з якою він уміє дивитись на життя й скидати полуду з очей і іншим людям.
Сергій Єфремов*

Теоретична база лекції

Експресіонізм – (нім. *expressionisme* – **вираження**) – течія авангардизму, що виникла в німецькому мистецтві як заперечення позитивістських тенденцій реалізму, натуралізму та імпресіонізму, як критичне переосмислення досвіду романтиків і символістів, драматургії Стріндберга, Ведекінда, антицивілізаційної лірики Вітмена, «проклятих поетів» Бодлера, Рембо, творчості Достоевського, малярної спадщини Ван Гога.

Експресивність – (фр. *espress*, **виразний, випуклий**) – властивість мовних одиниць підслювати логічне та семантичне навантаження, виявляти

емоційну виразність артикуляції впливати на нейтральні стилістичні засоби висловлення, використовуючи екстралінгвістичні виражальні умови.

Новела – (італ. novella) – невеликий за обсягом прозовий епічний твір про незвичайну життєву подію з несподіваним фіналом, сконденсованою та яскраво вималюваною дією. Новелі властивий лаконізм, яскравість і влучність художніх засобів.

Тема 14. Архип Тесленко (1882-1911)

1. Трагізм життєвого і творчого шляху Архипа Тесленка. Світоглядні засади творчості.
2. Рання творчість. Перші поетичні спроби.
3. Перші прозові твори. «За пашпортом», «Хуторяночка», «Школяр», «Радощі», «Наука».
4. Цикл автобіографічних творів: «Поганяй до ями!», «Немає матусі!».
5. Повість «Страчене життя». Реально-фактологічна основа повісті. Трагедія сільської вчительки.

Література

1. Костюченко В. Крізь терни // Українське слово : Хрестоматія. Київ, 1995. Кн. 4.
2. Назаров Б. Морфологія оповідань Архипа Тесленка // Слово і час. 1999. № 2.
3. Півторадні В. Архип Тесленко : Життя і творчість. Київ, 1982.
4. Смілянська В. Архип Тесленко // Тесленко В. Прозові твори. Драматичні твори. Вірші. Листи. Київ, 1988.
5. Фащенко В. У глибинах людського життя : Етюди про психологізм літератури. Київ, 1981.

Теоретична база лекції

Композиція – побудова твору, доцільне поєднання усіх його компонентів у художньо-естетичну цілісність, зумовлену логікою зображеного, представленого читачеві світу, світоглядною позицією, естетичним ідеалом, задумом письменника, каноном, нормами обраного жанру, орієнтацією на адресата.

Повість – епічний прозовий твір (рідше віршований), який характеризується однолінійним сюжетом, а за широтою охоплення життєвих явищ і глибиною їх розкриття займає проміжне місце між романом та оповіданням.

Сюжет – подія чи система подій, покладена в основу епічних, драматичних. Інколи ліричних творів. Спосіб естетичного освоєння й осмислення, організації подій (художньої трансформації фабули), рух характерів у художньому часі і просторі.

Тема 15. Степан Васильченко (1879-1932)

1. Формування світогляду митця. Педагогічна та культурно-освітня праця як матеріал для художніх творів.
2. Нове художнє розв'язання теми селянського малоземелля, бідності в оповіданні «Мужицька арифметика».
3. Рецепція Першої світової війни. «Окопний щоденник», оповідання «Чорні маки».
4. Повість «Олив'яний перстень». Оригінальність лірично-гумористичних відступів.
5. Загальна характеристика драматургії. Тематика творів, драматичні колізії.

Література

1. Дуб Р. Вивчення творчості Степана Васильченка. Київ, 1984.

2. Логвин Г. Про деякі особливості стилю «українського Чехова» Степана Васильченка // Українська мова література в школі. 2000. № 1. С. 30–34.
3. Шумило Н. Проза Степана Васильченка. Київ, 1986.
4. Шумило Н. Малознаний Степан Васильченко // Українська мова і література в школі. 1993. № 4.
5. Шумило Н. Під знаком національної самобутності : Українська художня проза і літературна критика кінця XIX – поч. XX століття. Київ, 2003.

*Вже на початку своєї літературної кар'єри зумів
Так правдиво відчувати й так гарно змалювати
«той жагучий і страшний, але непереможно
привабливий, прекрасний світ»
С.Єфремов*

Теоретична база лекції

Композиція – побудова твору, доцільне поєднання усіх його компонентів у художньо-естетичну цілісність, зумовлену логікою зображеного, представленого читачеві світу, світоглядною позицією, естетичним ідеалом, задумом письменника, каноном, нормами обраного жанру, орієнтацією на адресата.

Повість – епічний прозовий твір (рідше віршований), який характеризується однолінійним сюжетом, а за широтою охоплення життєвих явищ і глибиною їх розкриття займає проміжне місце між романом та оповіданням.

Сюжет – подія чи система подій, покладена в основу епічних, драматичних. Інколи ліричних творів. Спосіб естетичного освоєння й осмислення, організації подій (художньої трансформації фабули), рух характерів у художньому часі і просторі.

Тема 16. Володимир Винниченко (1880-1951)

1. Життєвий і творчий шлях. Громадсько-політична діяльність.
2. Тематичне і жанрове багатство малої прози.
3. Огляд романістики, драматургії, публіцистики.
4. Місце письменника в історії української літератури. Сучасна літературознавча думка про Володимира Винниченка.

Література

1. Бойко-Блохін Ю. Драма «Між двох сил» В. Винниченка як відображення української національної революції // Бойко-Блохін Ю. Вибрані праці. Київ, 1992. С. 5–16.
2. Гнідан О., Дем'янівська Л. Володимир Винниченко : Життя. Діяльність. Творчість : навчальний посібник для студентів-філологів. Київ, 1996. 256 с.
3. Гуменюк В. Сила краси. Проблеми поезики драматургії В. Винниченка. Сімферополь, 2001. 340 с.
4. Панченко В. Будинок з химерами: творчість В. Винниченка 1900-1920 років у європейському літературному контексті. Кіровоград, 1988. 272 с.
5. Панченко В. Володимир Винниченко : парадокси долі і творчості. Книга розвідок та мандрівок. Київ, 2004.
6. Печорський А. Нарцисизм і трансформація особистості в житті і творчості В. Винниченка // Слово і час. 2010. № 7.
7. Черноус О. Володимир Винниченко – політик і письменник // Вивчаємо українську мову та літературу. 2006. березень (№ 7). С. 10–15.

Перекажіть мій, так би мовити, скромний заповіт людям...

*Скажіть їм: нема більшої, нема по чеснішої,
нема великодушнішої і прекраснішої мети та сенсу існування
як окремих людей, так і цілих націй, як творення щастя...*

В. Винниченко

Теоретична база лекції

Абсурд (лат. *absurdus* – безглуздий) – нісенітниця, безглуздя. Термін у цьому значенні вживається істориками літератури та критиками, які аналізують поведінку персонажів художніх творів з позицій правдоподібності (культурно-історична школа, реальна критика).

Неореалізм – (італ. *neorealismo* – новий, *realis* – дійсний) – стильова течія, виражена в українській літературі в 20-ті р. ХХ ст. у творчості В. Винниченка, В. Підмогильного, Г. Косинки, Є. Плужника. Неореалізм означає подолання дистанції між суб'єктом та об'єктом зображення, притаманної класичному реалізмові.

Роман – (нім. Roman) – великий за обсягом епічний твір, метанаратив, для якого характерне панорамне зображення дійсності, багатоплановість на фабульному та сюжетному рівнях розвитку конфліктних ліній, ускладнений хронотоп, поліфонічна, часто уповільнена розповідь, супроводжувана художнім висвітленням актуальних проблем зовнішнього та внутрішнього світу.

Роман філософський – великий епічний твір, в якому безпосередньо викладається світоглядна або етична позиція автора. Як окремий жанр сформувався в епоху Просвітництва, виник з необхідності популяризації філософії раціоналізму, сатиричного зображення суспільних норм, законів і політичних дій.

Практичний блок навчальної дисципліни

Практичне заняття № 1

«ХМАРИ» – ПЕРШИЙ ТВІР НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ ПРО ІНТЕЛІГЕНЦІЮ

ПЛАН

1. Історія написання роману в світ та суспільні передумови його виникнення. Спроби нового погляду на тогочасний міський соціум.
2. Сюжетно-композиційні особливості твору, характер проблематики. Символіка назви, націотворча спрямованість. Характеристика жанру.
3. Змалювання культурно-освітнього стану в Україні крізь призму романного мислення письменника.
4. Два покоління інтелігенції (30-40-их та 50-60-х років XIX ст.), образ «нової людини» у творі. Ідейні пошуки української інтелігенції. Погляди Радюка – художня проєкція національного світогляду письменника.
5. Майстерність зображення жіночих образів. Народницькі ідеали в романі.

Художні тексти:

І. Нечуй-Левицький «Хмари»

Практичне завдання:

1. Порівняти ментальність двох народів у творі. Довести об'єктивність чи суб'єктивність автора у ставленні до цієї проблеми.
2. Знайти в тексті описи Києва, пояснити, яку функцію вони виконують.
3. Чому, починаючи з експозиційної частини, дві життєвих історії головних героїв ідуть паралельно? Поясніть, чому автор дотримується саме такого принципу.

Критична і методична література:

1. *Абрамова І. Біля витоків української ідеї (Нечуй-Левицький і «формально-національний напрям») // Слово і час. 1999. № 12. С. 56–58.*
2. *Амбіцька А. Архетипи в художньому світі Івана Нечуя-Левицького // Дивослово. 2011. № 9. С. 53–57.*
3. *Білецький О. Іван Семенович Левицький (Нечуй) // Білецький О. Зібрання праць в 5-ти т. Т. 2. Київ : Наукова думка, 1965. С. 317–368.*
4. *Білоус Н., Лісовський А. Роман І. Нечуя-Левицького «Хмари» : проблеми і герої: Урок у 10 класі // Вивчаємо українську мову та літературу. 2004. листопад (№ 33). С. 13–14.*
5. *Зарва В. «...Настане золотий час рівності, знання й просвітності» : ідеї просвітництва у творчості Івана Нечуя-Левицького // Дивослово. 2009. № 10. С. 57–60.*
6. *Зінченко Н. Повість «Хмари» І. Нечуя-Левицького на уроках позакласного читання // Українська література в загальноосвітній школі. 2003. № 4. С. 29–33.*
7. *Манян Л. І. Нечуй-Левицький «Хмари»: 10 клас // Українська мова та література. 2011. квітень (№ 13-16). С. 25–29.*
8. *Мандрика М. До творчої історії повісті «Хмари» І.С. Нечуя-Левицького. В кн. : Питання текстології. Вип. 1. Київ, 1968. С. 122–170.*
9. *Панченко В. Дві повісті І. Нечуя-Левицького: («Хмари», «Кайдашева сім'я») // Дивослово. 2003. № 8. С.10–15.*
10. *Хропко П. Романи І. Нечуя-Левицького з життя інтелігенції // Українська мова і література в школі. 1988. № 11.*

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 2

РОМАН-ЕПОПЕЯ «ХІБА РЕВУТЬ ВОЛИ, ЯК ЯСЛА ПОВНІ?» ПАНАСА МИРНОГО ТА ІВАНА БІЛИКА

ПЛАН

1. Історія створення роману. Співавторство Івана Білика.
2. Сюжетно-композиційна специфіка, тип нарації. О. Білецький про композицію роману.
3. Масштабність проблематики твору. Людина і земля, руйнування засад громадського та родинного буття, деградація особистості.
4. Образна система роману та особливості психічної організації характерів. Зіставлення життєвих доль героїв.
5. Особливості реалізму роману. Новаторство. Поєднання психоаналізу з принципом соціального детермінізму.

Художні тексти:

Панас Мирний та Іван Білик «Хіба ревуть воли, як ясла повні?»

Практичне завдання:

1. Наведіть приклади пейзажів з роману і вкажіть, наскільки органічно вони вплетені в структуру оповіді.
2. Хто і чому у романі є «пропащою силою». Думку обґрунтуйте.
3. Чому композиція твору ускладнена? Яка сюжетна лінія є, на вашу думку, визначальною? Думку прокоментуйте.
4. Підготуйтеся до диспуту на тему: «Чи варто цей роман вивчати у сучасній школі»? Наведіть аргументи.

Критична і методична література:

1. Бакал Л. Дослідження сюжету й композиції роману Панаса Мирного та Івана Білика «Хіба ревуть воли, як ясла повні?» : 10 клас // *Українська література в загальноосвітній школі. 2010. № 3. С. 18-21.*
2. Білецький О. Панас Мирний // Білецький О. *Зібрання праць у 5-ти т. Київ : Наукова думка, 1965. Т. 2. С. 368–412.*
3. Ільницький О. Конфлікт між козацьким і селянським світоглядом у романі «Хіба ревуть воли, як ясла повні?» // *Слово і час. 1990. № 4.*

4. *Мартинова М. Чіпка Варениченко – месник чи злочинець? За романом Панаса Мирного та Івана Білика «Хіба ревуть воли, як ясла повні?» // Українська мова й література в сучасній школі. 2013. № 9. С. 46–55.*
5. *Ободовська Н. «Чому ревуть воли, як ясла повні?» // Українська мова і література. 1996. № 4. С. 7.*
6. *Погребенник В. Панас Мирний // Українська мова та література. 1998. № 21-24. С. 41–43.*
7. *Тарнавський М. Майстерність психологічного аналізу чи ілюзія психологізму? (Два приклади : Панас Мирний і І.Нечуй-Левицький) // Слово і Час. 1992. №8. С. 75–79.*
8. *Федоренко Г. До вивчення композиції роману «Хіба ревуть воли, як ясла повні?» // Дивослово. 1994. № 4. С. 37–39.*
9. *Черкаський В. Вивчення творчості Панаса Мирного: посібник для вчителя. Київ : Радянська школа, 1983. 193 с.*
10. *Черкаський В. Художній світ Панаса Мирного. Київ, 1989.*

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 3

ДИЛОГІЯ БОРИСА ГРІНЧЕНКА «СЕРЕД ТЕМНОЇ НОЧІ», «ПІД ТИХИМИ ВЕРБАМИ»

ПЛАН

1. Нові обрії тематики та проблематики твору.
2. Зображення класового розшарування пореформеної доби крізь призму розпаду однієї родини.
3. Проблема морального звиродніння людської особистості у боротьбі за виживання та особливості її художнього втілення. Образи Романа та Дениса.
4. Ідеалізація суспільного життя крізь призму образу Зінька.
5. Прийоми та засоби характеротворення. Місце діалогії у річищі великої прози.

Художні тексти:

Борис Грінченко «Серед темної ночі», «Під тихими вербами»

Практичне завдання:

1. Хто з героїв діалогії належить до «пропащої сили». Думку обґрунтуйте.
2. Як у творі розкрита тема українського села?
3. Охарактеризуйте авторську позицію стосовно описаних проблем.
4. Порівняйте образи Романа Сиваша («Серед темної ночі») та Максима Гудзя («Хіба ревуть воли, як ясла повні?»).
5. У чому полягає ідейне новаторство повісті? Які проблеми показано як катастрофу, що перешкоджають розвитку українства?

Критична і методична література:

1. Гаєвська Н. Грінченко і художня еволюція української прози // Радянське літературознавство. Львів, 1989. № 31.
2. Голобородько Я. Борис Грінченко : просвітитель-письменник та вчений-універсал // Українська мова і література в школі. 2004. № 5. С. 58–62.
3. Левчик Н. Речник відродження // Київ. 1993. № 12.
4. Погрібний А. Життя і творчість Бориса Грінченка // Дивослово. 1994. № 3. С. 6–12.
5. Погрібний А. Борис Грінченко : нарис життя і творчості. Київ, 1988.
6. Хропко П. Діалогія Бориса Грінченка з життя села : (До вивчення творчості письменника в 10-му класі) // Дивослово. 1997. № 2. С. 33–36.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 4

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА КОМЕДІОГРАФІЯ І. КАРПЕНКА-КАРОГО «СТО ТИСЯЧ» ТА «ХАЗЯЙН»

ПЛАН

1. Галерея сільських «чумази́х» на шляху створення соціальної комедії. Суспільно-економічні умови, в яких були написані п'єси.
2. Жанрова природа та художня специфіка п'єс.
3. Характер проблематики, новаторський зміст:
  - а) вершинність образу Пузиря, характерологія стяжання;
  - б) роль комедійних ситуацій у творенні образу Герасима Калитки;
  - в) авантюризм як елемент характеротворення героїв другого плану.
4. Культурні аспекти української дійсності очима автора «Ста тисяч» та «Хазяїна». Сатиричні засоби та прийоми комізму.

Художні тексти:

І. Карпенко-Карий «Сто тисяч», «Хазяїн»

Практичне завдання:

1. Чому в першій редакції п'єси «Сто тисяч» мала назву «Гроші»?
2. Знайдіть у комедіях афоризми, які демонструють ставлення героїв до грошей.
3. Як тема обману визначає майбутнє героїв і впливає на членів сімей і родинне оточення?
4. Назвати основні ознаки драматичного твору, які риси характерні для жанру комедії. Чому твори називають серйозними комедіями?
5. У чому комедії І. Карпенка-Карого близькі до жанру трагікомедії?
6. Пояснити значення вислову «хазяйське колесо».
7. Чи можна І. Карпенка-Карого вважати майстром у жанрі комедії характерів?

Критична і методична література:

1. Вертій О. Народні джерела типізації в драматургії Івана Карпенка-Карого // *Українська література в загальноосвітній школі*. 2000. № 4. С. 23–32.
2. Данильчук О. Розкриття в п'єсі «Хазяїн» І. Карпенка-Карого деморалізуючого впливу на людину злочинних засобів збагачення // *Українська мова і література в школі*. 1999. № 3. С. 46–47.
3. Дем'янівська Л. Іван Карпенко-Карий : Життя і творчість. Київ : Либідь, 1995. 142 с.
4. Карасевич В. Образ Терентія Пузиря за комедією «Хазяїн» І. Карпенка-Карого // *Українська література в загальноосвітній школі*. 2000. № 4. С. 33–36.
5. Кнопка Т. Іван Карпенко-Карий «Хазяїн» // *Бібліотечка «Дивослова»*. 2008. № 4. С. 32–33.
6. Корнійчук Л. Сучасне прочитання комедії Івана Карпенка-Карого «Сто тисяч» : урок // *Педагогічна думка*. 2015. № 1. С. 67–69.
7. Лупиніс М. Грошолубство – корінь усього лихого : урок // *Все для вчителя*. 2010. грудень (№ 34-35). С. 70.
8. Малютіна Н. Українська драматургія к. XIX – поч. XX ст. : навчальний посібник. Київ : Академвидав, 2010. 256 с.
9. Малютіна Н. Явище жанрової інтерактивності у драматургії І. Карпенка-Карого // *Слово і час*. 2008. № 1. С. 53–61.
10. Новиков А. Архетип Глителя в українській драматургії межі XIX – XX ст. // *Українська мова і література в школі*. 2004. № 7-8. С. 58–63.
11. Ободовська Н. Творчість Івана Карпенка-Карого // *Дивослово*. 2007. № 9. С. 14.
12. Панченко В. «Він був одним із батьків українського театру...» (Штрихи до портрета І. Карпенка-Карого в контексті епохи) // *Літературна Україна*. 1995. 19 жовтня.

13. Софійчук Г. «Ах, ти ж... хазяїн, та й більш нічого...» : Пузир як соціально-психологічний тип // Дивослово. 2007. № 9. С. 9–12.

14. Шевченко З. Вивчення драматургії Карпенка-Карого в 10 класі середньої школи // Українська мова і література в середній школі. 2002. № 8. С. 25–27.

15. Шолудько Т. І. Карпенко-Карий – найвидатніший український драматург ХІХ століття // Журавлик. 2011. жовтень (№ 10). С. 4.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 5

ДРАМАТУРГІЧНА МАЙСТЕРНІСТЬ М. СТАРИЦЬКОГО. СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА ДРАМА «ТАЛАН»

ПЛАН

1. Новаторство М. Старицького у розробці теми богемного життя. Реалістична основа п'єси.
2. Сюжетно-композиційна основа драми.
3. Характер проблематики. Актуальність конфлікту.
4. Романтичні засоби змалювання образів, людей сильних почуттів, небуденних вчинків. Принципи групування персонажів.

Художні тексти:

М. Старицький «Талан»

Практичне завдання:

1. Чому драматург змінив першу назву п'єси «Гірка доля»? Яка з них, на вашу думку, є більш влучною?
2. Що спонукало драматурга звернутися до проблем мистецького життя акторів професійних і аматорських труп?
3. Чи варто розглядати запропоновану п'єсу як виключно автобіографічне джерело?

4. У чому полягає новаторство М. Старицького у змалюванні життя жінки?

5. Що є важливішим для професійної гри: зовнішність чи талант? Думку обґрунтуйте на конкретних прикладах із п'єси.

6. Як у драмі розв'язана проблема вибору між особистим щастям та служінням мистецтву?

Критична і методична література:

1. Івашків В. *Українська романтична драма 30-80-х р. XIX ст.* Київ, 1990. 143 с.

2. Левчик Н. М. *Старицький: багатогранність таланту* // *Дивослово*. 2005. № 12. С. 20–26.

3. Новиков А. *Творчість М. Старицького в контексті літературно-мистецького процесу доби* // *Українська мова і література в школі*. 2008. № 4. С. 48–54.

4. Цибаньова О. *Лаври і терни. Життєвий і творчий шлях М. Старицького*. Київ, 1996. 188 с.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 6

ЛІРИЧНА ДРАМА ІВАНА ФРАНКА «ЗІВ'ЯЛЕ ЛИСТЯ»

ПЛАН

1. Джерела збірки. Історія виходу збірки в світ. Музичність звучання.

2. Особливості композиції. Жанрово-тематичне розмаїття та новизна віршів. Філософський струмінь поетичних текстів.

3. Мотиви інтимної лірики. Образ жінки.

4. Образ ліричного героя: настрої психологічні стани.

5. Збірка «Зів'яле листя» в літературній критиці.

Художні тексти:

Іван Франко «Зів'яле листя»

Практичне завдання:

1. Наведіть цитати з поезій, які стали особливо знайомими.
2. Визначте віршовий розмір поезії «Чого являєшся мені у сні?»
3. З реферату М. Коцюбинського випишіть характеристику Франка-лірика. Які грані поетичного обдарування в ньому визначені?
4. Пояснити характер драми ліричного героя.
5. Поясніть характер сумоглядних творів збірки. Назвіть конкретні тексти.

Критична і методична література:

1. Бовсунівська Т. Феноменологічна проекція збірки І. Франка «Зів'яле листя» // *Дивослово*. 1999. № 5. С. 2–7.
2. Гуляк А. Новітня інтерпретація лірики Івана Франка // *Українська література в загальноосвітній школі*. 2007. № 9. С. 53–54.
3. Гундорова Т. «Зів'яле листя» Івана Франка як явище модерної культурфілософії // *Дивослово*. 1996. № 9. С. 9–15.
4. Дереворіз В. Інтимна лірика І. Франка (Збірка поезій «Зів'яле листя») // *Рідна школа*. 1999. № 1. С. 61–63.
5. Ільницький М. Біль, обернений у слово : Про збірку І. Франка «Зів'яле листя» // *Дивослово*. 2000. № 8. С. 2–7.
6. Корнійчук В. Подвійне коло таємниць (нові матеріали до історії «Зів'ялого листя») // *Дзвін*. 1990. № 8. С. 126–133.
7. Логвиненко Н. Народнопоетична основа поезій збірки І. Франка «Зів'яле листя» // *Українська література в загальноосвітній школі*. 1999. № 4. С. 26–32.
8. Франко І. Передмова // *Франко І. Зібрання творів у 50-ти т. Київ : Наукова думка, 1976. Т. 2. С. 119–120.*

9. Франко І. Переднє слово до другого видання // Зібрання творів у 50-ти т. Київ : Наукова думка, 1976. Т. 2. С. 120–122.

10. Чернишенко Л. Від циклу до ліричної драми : З творчої історії збірки І.Франка «Зів'яле листя» // Дзвін. 2000. № 5-6. С. 145–151.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 7

ФІЛОСОФСЬКА ПОЕМА ІВАНА ФРАНКА «МОЙСЕЙ»

ПЛАН

1. Жанр поеми в українській літературі. Новаторство Івана Франка в опрацюванні біблійної легенди.

2. Жанрово-композиційне новаторство твору, актуальність звучання.

3. Проблематика, філософський зміст поеми.

4. Образ Мойсея. Концепція вождя і народу, свободи та обов'язку. Трагедія вождя.

5. Концепт духовного проводу в поемах.

6. Місце поеми в історії української літератури. Художня майстерність твору.

Художні тексти:

«Мойсей» Івана Франка

Практичне завдання:

1. Поясніть присвяту поеми.
2. Дайте портретно-образну характеристику образу Мойсея.
3. Як ви розумієте образи Авірона і Датана. Думку обґрунтуйте.
4. У чому полягає актуальність поеми в наш час?
5. Чому поему називають другим заповітом та «весільним даром» українському народові. У чому полягає символіка?

Критична і методична література

1. Багінська Ю. Поема І.Франка «Мойсей» як заповіт українському народові // Дивослово. 1996. № 8. С. 22–28.
2. Гординський С. Мойсей – сумління свого народу // Українське слово. Хрестоматія української літератури та літературної критики. В 4 т. Київ : Рось, 1994. Т. 1. С. 80–83.
3. Ісак Н. Зіставлення Франкового «Мойсея» з Біблійною оповіддю // Українська мова та література. 2004. вересень (№ 36). С. 13–15.
4. Костишин Н. Герой чи страдник? Аналіз поеми «Мойсей» на уроці // Українська мова та література. 2005. листопад (№ 43-44). С. 37.
5. Лесик В. Поема «Мойсей» : Художня структура твору // Дивослово. 1999. № 7. С. 7–9.
6. Ониськів М. «Мойсей» – твір про Україну : до 100-річчя поеми І. Франка // Літературна Україна. 2005. 12 травня. С. 2.
7. Павличко Д. Заповідь пророка : Сучасні акценти в поемі І. Франка «Мойсей» // Літературна Україна. 2006. 27 квітня. С. 1, 7.
8. Павличко Д. Поетичний вступ до поеми «Мойсей» Івана Франка // Урок української. 2005. № 7-8. С. 42–46.
9. Поліщук Я. «Мойсей» І. Франка на перехресті традицій і модерну // Дивослово. 2003. № 10. С. 7–11.
10. Шерех Ю. Другий «заповіт» української літератури // Українське слово. Хрестоматія української літератури та літературної критики. В 4 т. Київ : Рось, 1994. Т. 3. С. 545–565.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 8

ЖІНОЧА ДОЛЯ В МОДЕРНІЙ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ІВАНА ФРАНКА

ПЛАН

1. Питання фемінізму у літературно-критичній спадщині Івана Франка.

2. Емансипаційні мотиви у повісті «Маніпулянтка».
3. Образ фатальної жінки в модерній інтерпретації оповідання «Сойчине крило». Гуманістичний пафос твору.
4. Тема жертвності заради кохання в оповіданні «Батьківщина».
5. Поетика творів. Модерні техніки письма.

Художні тексти:

Іван Франко «Маніпулянтка», «Сойчине крило», «Батьківщина», «Жіноча неволя в руських народних піснях»

Практичне завдання:

1. Які художні прийоми дозволили письменникові стати знавцем жіночої психології?
2. Чому «Сойчине крило» називають експериментом ліризованої прози?
3. Як поєднання щоденника з листом допомогло І. Франкові у виразити зміст «Сойчиного крила»?
4. Як у вказаних творах письменник зумів вирішити конфлікт між особистим і громадським?
5. Чому названі твори можна вважати новелами характерів?
6. Чи можна І. Франка вважати гуманістом, котрий вірить у перемогу добра?

Критична і методична література:

1. *Госовська Н. Феміністичні моделі прози І. Франка: до проблеми наукового і художнього мислення // www.inst-ukr.lviv.ua/files/paradygma/71-80-gm.pdf*
2. *Денисюк І. Новаторство Франка-прозаїка // institutes.lnu.edu.ua/franko/wp-content/uploads/sites-zbirnyk-2010-t01/01Ivan_Denusyk.pdf*

3. Денисюк І. *Життя і жанр. Зміни в системі жанрів і новела. Психологічна новела, близька до потоку свідомості. Нові можливості оповідання. Трансформація жанрів малої прози (кінець XIX – початок XX ст.)* // Денисюк І. *Розвиток української малої прози XIX – поч. XX ст.* Львів : Академічний експрес, 1999. С. 145–267.
4. Наєнко М. *Проза : «реальний» натуралізм і неоромантизм як передмодернізм* // Іван Франко : тяжіння до модернізму. Київ : Академвидав, 2006. С. 13–43.
5. Овдійчук Л. *Лірична драма у прозі про непереможне кохання : вивчення новели Івана Франка «Сойчине крило» у 10 класі* // Українська мова і література в школі. 2010. № 3. С. 23–25.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 9

ПРОЗА МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО У КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ІМПРЕСІОНІЗМУ

ПЛАН

1. *Жанр новели у творчості М. Коцюбинського. Еволюція художньої свідомості.*
2. *Композиційні особливості лірико-імпресіоністичної новели «Цвіт яблуні».*
3. *Автобіографічна основа новели «Інтермецо». Проблеми душевної рівноваги, повноцінного життя, специфіки творчого процесу.*
4. *Психологічно переконливе розкриття внутрішнього стану людини. Символічні образи, ускладнений метафоризм у «Інтермецо».*
5. *Значення стильового новаторства М. Коцюбинського для української літератури.*

Художні тексти:

Михайло Коцюбинський «Інтермецо», «Цвіт яблуні»

Практичне завдання:

1. Охарактеризуйте роль пейзажу, звукових образів, світлотіні.
2. Розкрийте образотворчі засоби: внутрішній монолог, прийом контрасту.
3. Законспекуйте статтю Л. Новиченка «Золотий засів».

Критична і методична література:

1. Агеева В. *Імпресіоністична поетика Михайла Коцюбинського* // Слово і час. 1994. № 9-10. С. 11–17.
2. Демчук О. *Загадка дійових осіб у новелі «Інтермеццо»* // Українська мова й література в школі. 2000. № 2. С. 24–25.
3. Калениченко Н. *Проза М. Коцюбинського і суміжні види мистецтва* // Слово і час. 2004. № 6. С. 3–9.
4. Кузнєцов Ю. *Імпресіонізм як мрія про гармонію (на прикладі новели М. Коцюбинського «Інтермеццо»* // Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. 1999. № 2.
5. Лесин В. *Система образів твору : Новела М. Коцюбинського «Інтермеццо»* // Дивослово. 2000. № 8. С. 7–9.
6. Логвин Г. *М. Коцюбинський і імпресіонізм* // Дивослово. 1996. № 10. С. 17–20.
7. Новикова Л. *Імпресіонізм новели Михайла Коцюбинського «Інтермеццо»* // Дивослово. 2005. № 6. С. 19–20.
8. Новиченко Л. *Золотий засів* // Українські дожовтневі письменники. Київ : Радянська школа, 1985. С. 229–231.
9. Филиппович П. *«Цвіт яблуні» М. Коцюбинського* // Филипович П. *Літературно-критичні статті*. Київ, 1991. С. 117–125.
10. Філатова О. *Імпресіонізм в українській прозі початку ХХ століття* // Слово і час. 1999. № 6. С. 66–69.

11. Федоренко Є. *Пошуки Михайла Коцюбинського-стиліста // Українське слово : хрестоматія української літератури та літературної критики ХХ ст. : у 3 кн. Київ : Рось, 1994. Кн. 1. С. 83-99.*

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 10
СИНКРЕТИЗМ СТИЛЬОВИХ ТЕНДЕНЦІЙ ПОВІСТІ «ТІНІ
ЗАБУТИХ ПРЕДКІВ» МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО

ПЛАН

1. *Імпресіоністична трансформація фольклорно-етнографічного матеріалу. Історія написання.*
2. *Сюжетно-композиційна організація твору. Специфіка жанрової природи.*
3. *Особливості характеротворення. Філософське осмислення вічних істин у повісті.*
4. *Романтичне забарвлення оповіді. Єдність буття природи і людини. Картини життя і праці гуцулів.*

Художні тексти:

Михайло Коцюбинський «Тіні забутих предків»

Практичне завдання:

1. Доведіть, що у повісті має місце ліричне та епічне начало. У чому воно виявляється?.
2. Яке місце у повісті має проблема родової помсти?
3. Підготуйте доповідь про історію екранізації твору.
4. Чому фільм Сергія Параджанова вивчають студенти у США, які вивчають кіномистецтво? У чому феномен світового успіху стрічки?

Критична і методична література:

1. Бестюк І. Мотив танцю як ритуал переходу («Тіні забутих предків» М. Коцюбинського) // *Актуальні проблеми сучасної філології. Літературознавство : збірник наукових праць. Вип. XV. / Ред. кол. Я. Поліщук та ін. Рівне : Перспектива, 2005. С. 28–37.*
2. Гулакова С. Картини життя гуцулів у повісті «Тіні забутих предків» М. Коцюбинського // *Все для вчителя. 2007. квітень (№ 4). С. 57–59.*
3. Дубровіна Л. «Тіні забутих предків» М. Коцюбинського – твір про добро і зло, любов і ненависть // *Все для вчителя. 2013. листопад (№ 11). С. 80.*
4. Жила С. «Тіні забутих предків» : собор муз // *Дивослово. 2000. № 12. С. 37–42.*
5. Корогодський Р. «Тіні забутих предків» : повість, сценарії, фільм // *Слово і час. 2004. № 9-10. С. 75–82.*
6. Логвиненко Н. Фольклорні мотиви у повісті Михайла Коцюбинського «Тіні забутих предків» // *Українська література в загальноосвітній школі. 2004. № 10. С. 24–29.*
7. Піддубна Р. «Тіні забутих предків» Коцюбинського : міфопоетика та ліро-епос // *Слово і час. 1992. № 11.*
8. Присяжна Т. Прийоми імпресіоністичної поетики у повісті Михайла Коцюбинського «Тіні забутих предків» // *Мандрівець. 2004. № 5. С. 64–66.*
9. Середа Н. Вічна таїна кохання. Осмислення філософських категорій життя і смерті на сторінках повісті «Тіні забутих предків» // *Українська мова та література. 2009. грудень (№ 47). С. 15–16.*
10. Ярощук С., Кухарук Н. Імпресіонізм як явище мистецтва (розгляд особливостей стилю в малярстві, українській і європейських літературах) // *Дивослово. 2007. № 11.*

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 11
СИМВОЛІСТСЬКА КОНЦЕПЦІЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПОВІСТІ
ОЛЬГИ КОБИЛЯНСЬКОЇ «ЗЕМЛЯ»

ПЛАН

1. *Історія виникнення задуму та написання повісті «Земля».*
2. *Жанрово-тематична специфіка твору, філософське розуміння вічних проблем.*
3. *Характер творення чоловічих образів.*
4. *Специфіка творення жіночих образів.*
5. *Образ землі. Поетизація та символізація природи як новаторство О. Кобилянської.*

Художні тексти:

Ольга Кобилянська. Повість «Земля»

Практичне завдання:

1. *У чому полягає модерністична проблема сакрально-містичного зв'язку людини із землею.*
2. *У яких епізодах твору є елементи детективного сюжету? З якими образами вони пов'язані?*

Критична і методична література:

1. *Гоч С. Художня специфіка вітального образу землі в однойменних романах «Земля» Е. Золя та О. Кобилянської // Зарубіжна література. 2009. № 4. С. 9–11.*
2. *Гузар З. Ольга Кобилянська: Семінарій. Київ : Вища школа, 1990. 167 с.*
3. *Демченко І. Особливості поетики О.Кобилянської. Київ , 2001.*
4. *Дорошенко А. Влада землі – зло чи благо // Слово і час. 1992. № 8.*

5. Ковальчук О. Письменницька позиція в повісті О. Кобилянської «Земля» // Дивослово. 1993. № 2.
6. Погребенник Ф. Ольга Кобилянська : до 125-річчя від дня народження. Київ, 1988. 48 с.
7. Тимків Н. Своєрідність авторської позиції в повісті О. Кобилянської «Земля» // Дивослово. 2005. № 3. С. 5–10.
8. Ткач А. Народознавство у повісті «Земля» Ольги Кобилянської // Українська література в загальноосвітній школі. 2012. № 2. С. 11–13.
9. Филипович П. Спустошена ідилія («Земля» О.Кобилянської) // Филипович П. Літературно-критичні статті. Київ, 1991. С. 143–157.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 12 НОВАТОРСТВО ДРАМАТУРГІЇ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

ПЛАН

1. Фольклорно-міфологічна основа сюжету «Лісової пісні». Історія написання.
2. Сюжетно-композиційна структура твору. Характер проблематики.
3. Символічність образної картини п'єси. Симбіоз високої духовності Мавки та буденного прагматизму Лукаша.
4. Історія написання драми «Бояриня». Доба Руїни у творі. Характер історичного матеріалу.
5. Сюжетно-композиційні особливості. Жанрова природа. Тема національної історії. Характер проблематики.
6. Рабство і воля як чинники характеротворення в драмі «Бояриня».

Художні тексти:

Леся Українка. «Лісова пісня», «Бояриня»

Практичне завдання:

1. З літературознавчого словника виписати значення терміну драма-феєрія.
2. Чому драму-феєрію «Лісова пісня» називають гімном краси рідного Полісся? Думку обґрунтуйте.
3. Які паралелі проводить Леся Українка? Кого із героїв вони найчастіше стосуються? В чому їх сила й новаторство?
4. В яких думках виражена сила духу Оксани?
5. Порівняйте ментальність двох народів і культур. Доведіть, що Леся Українка об'єктивно й неупереджено ставиться до героїв у контексті цієї проблеми.
6. Який підтекст наповнює зміст «Боярині»?
7. Чому Лесю Українку називають майстром мозаїчного характеротворення героїв. Думку обґрунтуйте.

Критична і методична література:

1. Агєєва В. Їм промовляти душа моя буде. «Лісова пісня» Лесі Українки та її інтерпретації. Київ : Факт, 2002. 223 с.
2. Гриценко В. Крамола «Боярині» Лесі Українки // Українська мова і література в школі. 2003. № 1. С. 69–71.
3. Давидюк В. Позатекстова міфологічна символіка «Лісової пісні» // Дивослово. 1994. № 2. С. 6–9.
4. Демчук О. Доба Руїни і руїна людських душ у драмі Лесі Українки «Бояриня» // Українська мова й література в школі. 2000. № 2. С. 25–26.
5. Драй-Хмара М. Бояриня : Про однойменну поему Лесі Українки // Дзвін. 1991. № 2. С. 147–154.
6. Заверталюк Н., Нарівська В. Про одну міфологему в «Боярині» Лесі Українки // Дивослово. 1994. № 2. С. 10.
7. Коломієць В. Мотиви духовного визволення особистості й народу в поетичній драмі Лесі Українки «Бояриня» // Рідна школа. 2001. № 8. С. 66–69.

8. Кухта Н. Народознавча основа «Лісової пісні» Лесі Українки // Дивослово. 1997. № 4. С. 28–30.
9. Кудрявцев М. Драма Лесі Українки «Бояриня» – твір про національну історію України // Українська мова та література. 2001. Ч. 6. С. 12–13.
10. Могильницька Г. Руїна держави і руїна душі: Драма Лесі Українки «Бояриня» // Дивослово. 2007. № 5. С. 17–21.
11. Поліщук Я. «Лісова пісня» Лесі Українки: неопоганство і семантика міфу // Дивослово. 2000. № 3. С. 2–7.
12. Рибалко К. Драматична доля драматичної поеми «Бояриня» // Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. 2000. № 2. С. 76–81.
13. Скупейко Л. Казка і міф у драмі Лесі Українки «Лісова пісня» // Слово і час. 2000. № 8. С. 55–65.
14. Солдатова Л. «Лісова пісня» – шедевр. Чому? // Урок української. 2003. № 5-6. С. 44–46.
15. Сушевський Б., Слоньовська О. «Лісова пісня» Лесі Українки – гімн красі рідного Полісся, шедевр нової драматургії. Два світи в драмі // Українська мова та література. 2001. № 6. С. 10–11.
16. Там, де народжується жива думка (Про поему Лесі Українки «Бояриня») // Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. 2007. № 8. С. 66–83.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 13

ЛЮДИНА ТА ЇЇ БУТТЯ У ТВОРАХ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА

ПЛАН

1. Експресіоністична природа у новелах В. Стефаніка. Характер психологічної напруги в розгортанні конфлікту.

2. Трактування теми еміграції в новелі «Камінний хрест». Трагедія втрати гармонії. Життєва основа твору.
3. Тема військової служби у чужому війську й рекрутчини («Виводили з села», «Стратився»).
4. Тема гріха й карі («Сама-саміська»).
5. Тема імперіалістичної війни та життя народу в умовах окупації панською Польщею («Марія», «Мати», «Діточа пригода», «Вона – земля», «Воєнні шкоди»).
6. Прийоми творення образів. Функція художньої деталі.

Художні тексти:

Василь Стефаник «Палій», «Сама-саміська», «Моє слово», «Дорога», «Камінний хрест», «Новина», «Кленові листки», «Синя книжечка», «Катруся», «Виводили з села», «Стратився», «Камінний хрест», «Вона – земля», «Діточа пригода», «Сини», «Воєнні шкоди», «Морітурі», «Дурні баби».

Практичне завдання:

1. Охарактеризуйте моногеройні новели В. Стефаника.
2. Яку функцію виконує художня деталь у новелістиці В. Стефаника?

Критична і методична література:

1. Варчук В. Василь Стефаник «Городчик до Бога ридав...» : до проблеми вибору основного тексту // Слово і час. 2011. № 6. С. 71–81.
2. Гнідан О. Василь Стефаник: життя і творчість. Київ, 1991.
3. Коцюбинська М. «Безлично голі образки» і біле світло абсолюту : Творчість В. Стефаника // Слово і час. 1992. № 5. С. 14–21.

4. *Ляхова К. Національні й загальнолюдські ідеали в новелі В. Стефаніка «Марія» // Українська мова і література в школі. 1993. № 11. С. 3–6.*
5. *Погребенник В. Від антимілітаристського до національно-патріотичного пафосу : (новела «Марія» В. Стефаніка) // Дивослово. 1998. № 3.*
6. *Слоньовська О., Сушевський Б. Василь Стефанік – майстер психологічної новели : проблема еміграції в новелах Василя Стефаніка // Українська мова та література. 2001. № 3. С. 6–7.*
7. *Соловей О. Чи кожен здатний винести свій хрест ще за життя не лігши в домовину : Творчість В. Стефаніка // Дивослово. 2000. № 5. С. 44–46.*
8. *Токарік М. Новели Василя Стефаніка як експресіоністичне відображення дійсності // Дивослово. 2003. № 2. С. 64–66.*
9. *Черненко О. Експресіонізм у творчості В. Стефаніка // Сучасність. 1989. № 8.*

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 14

ФОРМУВАННЯ НОВОГО ЕСТЕТИЧНОГО ПРОСТОРУ В ЛІРИЦІ

ОЛЕКСАНДРА ОЛЕСЯ

ПЛАН

1. *Інтимно-пейзажна лірика Олександра Олеся. Особливості вираження образного мислення.*
2. *Громадянські мотиви у ліриці 1905-1907 р.*
3. *Поетизація Олександром Олесем національно-визвольного руху 1917-1920 р.*
4. *Тематика та образність лірики емігрантського періоду.*
5. *Неоромантичні та символістські ознаки стилю Олександра Олеся.*

Художні тексти:

Олександр Олесь. «Айстри», «Ой не квітни, весно», «Чари ночі», «Три менти», «Ми не кинемо зброї свої», «Яка краса: відродження країни!», «О слово рідне!», «Щороку», «Живи, Україно, живи для краси...», «Воля! Воля? Сниться може?...», «Рідна мова в рідній школі», «Народне – страднику», «По дорозі в Казку», «Над Дніпром», «Ніч на полонині», «Замовкніть всі: великий час прийшов», «З військом за волю боролися ми...», «Голод», «Подайте вістоньку через усі перепони», «Цілую вас в прекрасну вашу руку», «Не нам від сорому горіти»

Практичне завдання:

1. Поясніть, чому Олександра Олеся називають «українським Петраркою»?
2. Які художні прийоми найчастіше використовував у віршах Олександр Олесь?
3. Чому Олеся називали «поетом контрастів»?

Критична і методична література:

1. Генік-Березовська З. Невідоме лібрето О. Олеся // Слово і час. 2000. № 1. С. 51–54.
2. Жулинський М. Олександр Олесь // Жулинський М. Из забуття – в безсмертя. Київ, 1990. С. 92–107.
3. Зеров М. Поезія Олеся і спроби нового її трактування // Твори : У 2-х т. Київ, 1990. Т. 2. С. 537–547.
4. Неврлий М. Олександр Олесь : Життя і творчість. Київ : Дніпро, 1994.
5. Письменний В. Олександр Олесь // Нові імена в програмі з української літератури. Київ, 1993. С. 90–101.
6. Радишевський Р. Журба і радість Олександра Олеся // Олександр Олесь. Твори: у 2-х т. Київ : Дніпро, 1990. Т. 1.

7. Франко І. О. Олесь З журбою радість обнялась. Поезії // Франко І. Збір. творів у 50-ти т. Київ, 1982. Т. 37. С. 224–227.

8. Чернова І. Міфологема долі в художньому світі О. Олеся // Слово і час. 1998. № 12. С. 19–21.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 15

НОВАТОРСТВО ДРАМАТУРГІЇ ВОЛОДИМИРА ВИННИЧЕНКА

ПЛАН

1. П'єса В. Винниченка: традиції та новаторство, проблематика, конфлікти. Сильова та філософська основа драматургії.
2. Тематична та образна своєрідність драми «Чорна Пантера і Білий Медвідь». Характер морально-етичного конфлікту.
3. Проблема митця і суспільства у п'єсі «Чорна Пантера і Білий Медвідь». Проблема екзистенційного вибору. Егоїзм і самозречення героїв п'єси.
4. Художнє трактування та переосмислення явища брехні у п'єсі «Брехня». Характер художнього конфлікту у драмі «Між двох сил».

Художні тексти

Володимир Винниченко: «Чорна Пантера і Білий Медвідь», «Брехня», «Між двох сил»

Практичне завдання:

1. У чому полягає новаторський характер драматургії В. Винниченка?
2. Чим драматург зруйнував формат ментальної проблематики у власній драматургії?

Критична і методична література:

1. Винниченко В. Песи. Київ : Знання, 2014.

2. Бойко Ю. Драма «Між двох сил» В. Винниченка як відображення української національної революції // Бойко Ю. Вибрані праці. Київ, 1992.
3. Брайко О. Драма В. Винниченка «Чорна Пантера і Білий Медвідь» : характери героїв твору // Українська мова та література. 1997. № 4.
4. Гуменюк В. Сила краси. Проблеми поетики драматургії Володимира Винниченка. Сімферополь, 2001.
5. Гнідан О. Володимир Винниченко // Гнідан О. Володимир Винниченко. Грицько Григоренко. Штрихи до портретів. Київ : Вища школа, 1995. С. 4–122.
6. Лохіна Є. Пошуки морального абсолюту в ранніх драмах В. Винниченка // Слово і час. 2001. № 10.
7. Малютіна Н. Українська драматургія кінця XIX – початку XX століття : навчальний посібник. Київ : Академвидав, 2010. 256 с.
8. Михида С. Слідами його експериментів : змістові домінанти та поетика конфлікту в драматургії Володимира Винниченка. Кіровоград, 2002.
9. Мороз Л. «Сто рівноцінних правд» : Парадокси драматургії В. Винниченка. Київ, 1994.
10. Пастух Б. Розворушити українське письменство : Проблема «чесності з собою» та морально-етичні концепції Володимира Винниченка // Дзвін. 2006. № 2. С. 123–126.
11. Свербилова Т. Персонажі Винниченкових п'єс – кати чи жертви? // Слово і час. 1993. № 5. С. 32–40.
12. Семенюк Г. Українська драматургія 20-х років. Київ, 1993.

Самостійна робота

ТЕМА 1

ХУДОЖНЯ МАЙСТЕРНІСТЬ РОМАНУ І. НЕЧУЯ-ЛЕВИЦЬКОГО «КНЯЗЬ ЄРЕМІЯ ВИШНЕВЕЦЬКИЙ»

ПЛАН

1. Історія написання роману. Джерельна основа твору.
2. Особливості сюжетно-композиційної організації твору.
Патріотичний пафос.
3. Проблематика роману.
4. Образ зрадника Єремії Вишневецького. Деградація характеру.
Синтез авторського та історичного у творі.
5. Другорядні образи та засоби їх творення.

Художні тексти:

І. Нечуй-Левицький «Князь Єремія Вишневецький»

Практичне завдання:

1. *У чому полягає деградація характеру Єремії?*
2. *Охарактеризуйте любов Єремії і Тодосі Світайлихи. На чому базувалися ті почуття?*
3. *Як письменник розв'язав проблему відповідальності історичного діяча за свої вчинки?*
4. *Що таке духовна і фізична неволя? На прикладі яких героїв це явище найпомітніше прослідковується?*
5. *Чи є у творі образ роду? Яку функцію він виконує?*

Критична і методична література:

1. *Абрамова І. Біля витоків української ідеї (Нечуй-Левицький і «формально-національний» напрям) // Слово і час. 1999. № 12. С. 56-58.*

2. *Бойко Н. Герой й антигерой в історичних романах І. Нечуя-Левицького // Дивослово. 2001. № 1. С. 2-5.*
3. *Зборовська Н. Український світ у творчості І. Нечуя-Левицького : гендерний підхід // Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. 2000. № 5. С. 54-64.*
4. *Калинчук А. Особливості характеротворення в історичних романах І. Нечуя-Левицького // Слово і час. 2000. № 11. С. 26-31.*
5. *Калинчук А. Історичний роман «Князь Єремія Вишневецький» (Поетологічні аспекти) // Дивослово. 2013. № 9. С. 36-40.*
6. *Пода О. Історичний роман І. Нечуя-Левицького «Князь Єремія Вишневецький» : роздуми над рукописом // Слово і час. 2004. № 10. С. 44-57.*
7. *Приходько І. Тема України і національної зради у творчості І. Нечуя-Левицького // Дивослово. 2002. № 3. С. 48-54.*
8. *Приходько І. Тема національної зради у творчості І. Нечуя-Левицького // Педагогічна думка. 2010. № 3. С. 77-81.*

ТЕМА 2
ВЕРШИНИ ПОЕТИЧНОГО МИСТЕЦТВА У ЛІРИЦІ
П. ГРАБОВСЬКОГО, Я. ЩОГОЛЕВА, І. МАНЖУРИ

ПЛАН

1. Мотив сили нації у ліриці П. Грабовського.
2. Жанр вірша-послання та сповіді у поетичному доробку П. Грабовського.
3. Елегійна увиразненість пейзажної лірики Я. Щоголева.
4. Оспівування козацької героїки у ліриці Я. Щоголева.
5. Патріотичні та історичні мотиви лірики І. Манжури.
6. Фольклорні мотиви у поезії І. Манжури. Майстерність інтимної лірики.

Художні тексти:

Павло Грабовський збірка «Пролісок»

Іван Манжура збірка «Степові думи та співи»

Яків Щоголів збірки «Ворскло», «Слобожанщина»

Практичне завдання:

1. Які мотиви найчастіше презентують поетичний хист П. Грабовського, Я. Щоголева, І. Манжури?

2. Чому героїзм і фольклоризм становлять основу поетичного світогляду І. Манжури та Я. Щоголева?

3. Що таке вірш-портрет і хто з авторів найчастіше звертався до цього жанрового визначення?

Критична і методична література:

1. Бондар М. Живопис мелодійного слова: До 150-річчя Івана Манжури // Слово і час. 2001. № 12. С. 16-25.

2. Гомон П. «...В мені завжди жив перш над усе українець» // Українська література в загальноосвітній школі. 2000. січень-лютий. С. 37-43.

3. Зеров М. «Непривітаний співець (Я. Щоголів)» // Зеров М. Українське письменство ХІХ ст. Від Куліша до Винниченка. Дрогобич : Відродження, 2007. С. 292-321.

4. Маланюк Є. Пізній лавр (Я.І. Щоголев) // Маланюк Є. Книга спостережень. Статті про літературу. Київ : Дніпро, 1997. 430 с.

5. Погребенник В. «Прости-бо, рідна Україно!» : образ рідного краю в поезії Івана Манжури // Визвольний шлях. 2006. № 1. С. 56-63.

6. Погребенник В. «Україна приснилась мені...» : образ Батьківщини в поезії Павла Грабовського // Визвольний шлях. 2003. № 4. С. 26-35.

7. Погрібний А. Яків Щоголев : Нарис життя і творчості. Київ : Дніпро, 1986. 166 с.

8. *Погрібний А. Яків Щоголев // Погрібний А. Поклик дужого чину. Київ : ВЦ «Просвіта», 2009. С. 82-153.*

9. *Погрібний А. Степова муза поета // Погрібний А. Поклик дужого чину. Київ : ВЦ «Просвіта», 2009. С. 153-235.*

ТЕМА 3

«ПЕРЕХРЕСНІ СТЕЖКИ» ІВАНА ФРАНКА В КОНТЕКСТІ УКРАЇНСЬКОГО МОДЕРНІЗМУ

ПЛАН

1. Повість «Перехресні стежки» як «новітній суспільний роман» (Т. Гундорова) на перетині традицій і новаторства.
2. Сюжетно-композиційні особливості. Жанрова природа.
3. Проблематика повісті.
4. Художні характери твору в історіях сюжету:
  - а) Євген Рафалович – людина нової формації;
  - б) трагедія життя Регіни Стальської;
  - в) образ фінансового Робін Гуда – Вагмана;
  - г) персонажі другого плану.
5. Сильові техніки в творі (реалізм, натуралізм). Місце і роль повісті в контексті українського письменства кінця століття.

Художні тексти:

Іван Франко «Перехресні стежки»

Практичне завдання:

1. *Поясніть назву повісті.*
2. *Охарактеризуйте подружнє життя родини Стальських.*
3. *У чому полягає жіноча трагедія Регіни?*
4. *Хто такий Рафалович: реаліст, трагічний герой чи оптиміст?*

5. Які автобіографічні мотиви використав письменник у творі?
Доведіть на прикладах.

Критична і методична література:

1. Грищенко В. «Мов паралітик той на роздорожжю» : Вивчення повісті І. Франка «Перехресні стежки» // Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. 1999. № 3. С. 30-32.

2. Куцевол О. Чи потрібен Рафалович Україні: Система уроків за повістю Франка «Перехресні стежки» // Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. 2000. № 6. С. 84-99.

3. Панченко В. Любов і боротьба Євгена Рафаловича (Повість Івана Франка «Перехресні стежки») // Дивослово. 1999. № 9. С. 32-37.

4. Панченко В. Любов і боротьба Євгена Рафаловича (Повість Івана Франка «Перехресні стежки») // Дивослово. 1999. № 10. С. 40-45.

5. Привалова С. Аналіз мови художнього твору : (на прикладі вивчення повісті І. Франка «Перехресні стежки»). 10 кл. // Українська література в загальноосвітній школі. 2008. № 1. С. 21-27.

6. Устенко Л. Координати роздоріжж : тематика і проблематика повісті «Перехресні стежки» : розробка уроку // Українська мова та література. 2006. вересень (№ 33-34). С. 33-34.

7. Чорна І. Традиції Достоєвського у повісті Франка «Перехресні стежки» // Зарубіжна література в школах України. 2010. № 11. С. 24-26.

8. Шишко О. Проблема злочину і кари та подружніх взаємовідносин у повісті Івана Франка «Перехресні стежки» (інтегрований урок у 10 класі) // Українська література в загальноосвітній школі. 2006. № 3. С. 42-49.

ТЕМА № 4

**СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА ДРАМА
«УКРАДЕНЕ ЩАСТЯ» ІВАНА ФРАНКА**

ПЛАН

1. Фольклорна основа твору («Пісня про шандаря»). Історія написання. Сценічна історія.

2. Традиції і новаторство в жанрі соціально-психологічної драми. Риси трагічного у п'єсі.

3. Психолого-філософський характер конфлікту драми.

4. Майстерність зображення трагічної долі героїв. Психологічна вмотивованість вчинків (Микола, Анна, Михайло).

Художні тексти:

Іван Франко «Украдене щастя»

Практичне завдання:

1. З літературознавчого словника виписати та повторити визначення термінів драма, трагедія.

2. Підготуватись до диспуту «Хто у кого украв щастя?»

Критична і методична література:

1. Домарецька Г., Матуш Р., Оришин Р. Франкове слово у школі. Тернопіль : «Навчальна книга – Богдан», 2008. 224 с.

2. Історія української літератури. ХІХ ст. (70-90-ті роки): У 2 кн. : Підручник / О. Гнідан, Л. Дем'янівська та ін. / Заг. ред. О. Гнідан. Київ : Вища школа, 2003. Кн. 2. 439 с.

3. Історія української літератури. ХІХ століття : У 2 кн. Кн. 2 : Підручник / За ред. акад. М. Жулинського. Київ : Либідь, 2005. 712 с.

4. Мороз Л. Драматургія І.Франка // Дивослово. 1996. № 5-6. С. 3-7.

5. Павлів Л. Проблема особистого щастя у драмі Івана Франка «Украдене щастя» // Дивослово. 2009. № 11. С. 24-26.

6. Франко І. Жіноча неволя в руських піснях народних // Франко І. Зібрання творів у 50 тт. Київ: Наукова думка, 1980. Т. 26. С. 210-253.

7. *Франкова криниця : Вивчення творчості І. Я. Франка в школі / За ред. Л. Кіліченко. Київ : Радянська школа, 1991. 288 с.*

ТЕМА 5 УНІКАЛЬНІСТЬ ПОЕТИЧНОГО СВІТУ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

ПЛАН

1. Становлення людини і поета. Поетичні декларації. Характер ранньої лірики.
2. Образи-символи у поезії Лесі Українки.
3. Музичність віршів. Циклізація як спосіб увиразнення думки («Сльози-перли», «Подорож до моря», «Невольницькі пісні»).
4. Філософський характер поетичних текстів.
5. Ідея свободи особистості. Творчість як сенс існування людини.
6. Інтелектуалізм віршів. Характер поетичного хисту у поезіях поза збірками.

Художні тексти:

Леся Українка. Поетичні збірки «На крилах пісень», «Думи і мрії», «Відгуки»

Практичне завдання:

1. Чи можна лірику Лесі Українки назвати сповідальною?
2. У чому полягає інтертекстуальність лірики Лесі Українки?
3. Чому Леся Українка «думала про Україну», а вибрала «екзотичний одяг для своїх творчих задумів»? (писала на чужі теми, а серцем була з Україною).
4. Охарактеризуйте образ ліричного героя в поезії.
5. Чому у поезії Лесі Українки звучить мало «жіночих» тем та мотивів?

Критична і методична література:

1. Агеєва В. *Поетеса зламу століть. Творчість Лесі Українки в постмодерній інтерпретації*. Київ, 2001.
2. Баран Г. *Мова віршованої молитви Лесі Українки // Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колежіумах*. 2007. № 4. С. 129–134.
3. Білоус П. *Політичний маніфест чи особистісна лірика : «Про «Досвітні огні» Лесі Українки» // Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колежіумах*. 2001. № 2. С. 66–73.
4. Зеров М. *Леся Українка // Зеров М. Українське письменство ХІХ ст. Від Куліша до Винниченка. – Дрогобич : Відродження, 2007. С. 357–398*.
5. Євшан М. *Леся Українка // Євшан М. Критика. Літературознавство. Естетика*. Київ, 1998.
6. Камінчук О. *Духовно-естетична концепція неоромантизму в поезії Лесі Українки // Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колежіумах*. 2010. № 3. С. 111–120.
7. Криловець А. *«Сім струн я торкаю» (Із секретів поетичної творчості Лесі Українки) // Дивослово*. 1995. № 7. С. 12–16.
8. Мороз М. *Літопис життя та творчості Лесі Українки*. Київ, 1992.
9. Науменко Н. *Вільний вірш у творчості Лесі Українки // Дивослово*. 2004. № 4. С. 6–8.
10. Рудницька Т. *Аналіз поезії Лесі Українки «Contra spem spero» // Дивослово*. 2000. № 8. С. 52–54.
11. Сівер Л. *«Щоб жити, треба мати крила...». Ностальгія за батьківщиною, патріотичні мотиви у циклах «Кримські сонети», А. Міцкевича і «Кримські спогади» Лесі Українки // Зарубіжна література*. 2010. Лютий (№ 6). С. 5–7.
12. Скиба С. *Національний образ світу і художні часово-просторові візії Лесі Українки // Визвольний шлях*. 2000. Книга 8. С. 48–51.

ТЕМА 6
ОСОБЛИВОСТІ ТВОРЧОЇ МАНЕРИ СТЕПАНА ВАСИЛЬЧЕНКА
ТА АРХИПА ТЕСЛЕНКА

ПЛАН

1. Морально-етична проблематика у творах «Дощ», «Мужицький ангел», «Мужицька арифметика», «Свекор», «Приблуда» С. Васильченка.
2. Тема неординарної особистості в повісті «Талант» С. Васильченка.
3. Елементи експресіонізму у «Хуторяночці», «Любові до ближнього», «За пашпортом», «Школяреві» А. Тесленка.
4. Композиційні особливості повісті «Страчене життя» А. Тесленка.

Художні тексти:

С. Васильченко: «Дощ», «Мужицький ангел», «Мужицька арифметика», «Свекор», «Приблуда», «Талант».

А. Тесленко: «Хуторяночка», «Любов до ближнього», «За пашпортом», «Школяр»

Практичне завдання:

1. *Які теми найчастіше перебувають у полі зору С. Васильченка та А. Тесленка?*
2. *У чому полягає відмінність стильової манери прозаїків?*

Критична і методична література:

1. *Дуб Р., Поліщук В. Вивчення творчості Степана Васильченка : Посібник для вчителів. Київ : Радянська школа, 1984. 96 с.*
2. *Ковалець Л. Нестрачене життя Архипа Тесленка і Оленки Панасенко // Дивослово. 2002. № 3. С. 8–10.*
3. *Історія української літератури та літературно-критичної думки кінця ХІХ-початку ХХ століття: Підручник / За ред. О. Галич. Луганськ : Альма-матер, 2008. 480 с.*

4. *Історія української літератури. Кінець XIX – початок XX ст. : У 2 кн.: Підручник / За ред. О. Гнідан. Київ : Либідь, 2005. Кн.1. 624 с.*
5. *Палієнко М. Національна інтелігенція в боротьбі за українське слово : Кінець XIX – початок XX ст. // Визвольний шлях. 1999. № 1. С. 81-89.*
6. *Турган О. Степан Васильченко. Життя і творчість. Запоріжжя : ЗДУ, 2000. 170 с.*
7. *Шумило Н. Гарячі потоки жалю і болю : Про життєвий і творчий шлях А. Тесленка // Дніпро. 1982. № 3. С. 125-130.*
8. *Шумило Н. Під знаком національної самобутності. Київ : За друга, 2003. 354 с.*

ТЕМА 7

ВОЛОДИМИР ВИННИЧЕНКО – МАЙСТЕР ПСИХОЛОГІЧНОГО ХАРАКТЕРОТВОРЕННЯ. НОВАТОРСТВО ПРОЗИ ПЛАН

1. Формування світогляду письменника та політика.
2. Літературний дебют письменника та реакція української критики на його твори. Повість «Краса і сила», її художньо-стильова відмінність від народницької прози.
3. Оповідання письменника як зразок нового стилю: проблемність, нетрадиційність у відображенні індивідуума («Зіна», «Контрасти», «Раб краси» та інші).
4. Своєрідність сатиричної прози В. Винниченка («Малорос-європеєць», «Студент», «На лоні природи» тощо).

Художні тексти:

Володимир Винниченко: «Суд», «Салдатики!», «Малорос-європеєць», «Студент», «Зіна», «Контрасти», «На лоні природи», «Раб краси», «Чорна Пантера і Білий Медвідь»

Практичне завдання:

Прокоментуйте слова І. Франка про В. Винниченка:

1. «Серед млявої, тонко-артистичної та малосилої або ординарно шаблонуваної та безталанної генерації сучасних українських письменників виринуло щось таке дуже, рішуче, мускулисте і повне темпераменту, щось таке, що не лізе в кишеню за словом, а сипле його потоками, що не сіє крізь сито, а валить валом як саме життя, всуміш, українське, московське, калічене й чисте, як срібло, що не знає меж своїй обсервації і границь своїй пластичній творчості. І відкіля ти взявся у нас такий? – хочеться по кожному оповіданні запитати д. Винниченка...».

2. Які художні засоби використовував найчастіше В. Винниченко, щоб передати порухи душі, зміни настроїв і вражень, поглядів героїв?

Критична і методична література:

1. Винниченко Р. Володимир Кирилович Винниченко (біографічна канва) // Українське слово : хрестоматія української літератури та літературної критики: у 3 кн. Київ : Рось, 1994. Кн. 1. С. 312-316.

2. Винниченко В. Открытое письмо к русским писателям / В. Винниченко // Слово і час. 2000. № 7. С. 46–49.

3. Гнідан О. Володимир Винниченко // Володимир Винниченко. Грицько Григоренко. Штрихи до портретів / О. Гнідан, Д. Лем'янівська, Л. Йолкіна, А. Гуляк. Київ : Вища школа, 1995. С. 4–122.

4. Грищенко В. Хто кого боїться? : Зображення інстинкту натовпу в оповіданнях В. Винниченка // Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. 2000. № 1. С. 60–66.

5. Денисюк Т. Новелістика В. Винниченка: поетика сюжету і композиції // Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. 2001. № 1. С. 63–64.

6. Костюк Г. Світ Винниченкових образів та ідей // Слово і час. 1990. № 7. С. 14–26.

7. Пастух Б. Розворушити українське письменство : Проблема «чесності з собою» та морально-етичні концепції Володимира Винниченка // Дзвін. 2006. № 2. С. 123–126.

8. Шаповал Ю. Винниченко без броду // День. 2011. 25-26 березня.

ПИТАННЯ ДЛЯ МОДУЛЬНОЇ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

Іван Нечуй-Левицький

1. Новизна осмислення селянської тематики у творчості І. Нечуя-Левицького.
2. У якому жанрі найповніше виявився талант І. Нечуя-Левицького? За що І. Франко назвав його «всеобіймаючим оком України»?
3. Які риси характеру зближують Мотрю і Мелашку з повісті І. Нечуя-Левицького «Кайдашева сім'я»?
4. Розкрийте традиції національного побуту та моралі у повісті І. Нечуя-Левицького «Кайдашева сім'я».
5. Дайте своє розуміння гумору та сатири. З'ясуйте прийоми гумору та сатири у повісті І. Нечуя-Левицького «Кайдашева сім'я».
6. В яких творах автора представлена історична тема? У чому полягає актуальність історичної теми?
7. Денаціоналізація українців, перевертнів у творах І. Нечуя-Левицького.
8. Що таке реалізм? В чому проявилися реалістичні тенденції повісті І. Нечуя-Левицького «Микола Джеря»?
9. Дайте своє розуміння автобіографізму в художньому творі. Наведіть приклади автобіографізму у вивчених творах І. Нечуя-Левицького.
10. Що таке історичний твір та твір на історичну тему? Прокоментуйте під цим кутом зору твори І. Нечуя-Левицького «Князь Єремія Вишневецький» та «Гетьман Іван Виговський».
11. У яких творах найповніше розкрита тема духовенства? Наведіть приклади.

Панас Мирний

1. Чому, на ваш погляд, саме Панас Мирний вважається основоположником соціально-психологічної прози в українській літературі?

2. Назвіть особливості роману як жанру. Доведіть, що «Хіба ревуть воли, як ясла повні?» – соціально-психологічний роман.
3. З'ясуйте історію створення роману Панаса Мирного та І.Білика «Хіба ревуть воли, як ясла повні?»
4. Розкрийте високий духовний потенціал народу, втілений в образах-персонажах роману Панаса Мирного та Івана Білика «Хіба ревуть воли, як ясла повні?»).
5. Розкрийте символічне значення назви роману Панаса Мирного «Хіба ревуть воли, як ясла повні?» у зв'язку із змістом твору.
6. У чому незвичайність долі Чіпки? (За романом «Хіба ревуть воли, як ясла повні?» Панаса Мирного та Івана Білика).
7. Розкрийте, за яких обставин стався моральний злам особистості Чіпки, чи був у нього інший вихід?
8. Визначте загальнолюдське і національне у зображенні боротьби за соціальну справедливість (за романом «Хіба ревуть воли, як ясла повні?»).
9. Чому роман «Хіба ревуть воли, як ясла повні?» вперше було надруковано за кордоном, а не в Україні?
10. Чи залишив автор можливість вибору для Христі Притики («Повія»)?
11. Назвіть засоби творення характеру в художньому творі. З'ясуйте засоби характеротворення у романі Панаса Мирного «Повія».
12. У чому полягає еволюція повістей Панаса Мирного?
13. Дайте визначення утопії. З'ясуйте жанр твору Панаса Мирного «Сон».

Борис Грінченко

1. Розкрийте значення творчості Б. Грінченка для української культури.
2. На прикладі оповідань Б. Грінченка покажіть способи творення психологічного портрету персонажа.

3. Розкрийте душевну драму «маленької» людини в оповіданні Б. Грінченка «Каторжна».

4. Дайте поняття діалогії. З'ясуйте, чому твори Б. Грінченка «Серед темної ночі» та «Під тихими вербами» є діалогією?

5. У чому полягає новаторство проблематики діалогії «Серед темної ночі» та «Під тихими вербами»?

6. Які жанри лірики характерні для літератури другої половини ХІХ ст.? В яких жанрах лірики творив Б. Грінченко? Наведіть 5-6 прикладів, прокоментуйте їх.

Марко Кропивницький

1. Охарактеризуйте соціально-моральну проблематику драматургії М. Кропивницького.

2. Якими постатями драматург збагачує галерею жіночих образів?

3. М. Кропивницький та зародження українського професійного театру.

4. Тематика, жанри драматургії М. Кропивницького. Найхарактерніші риси стилю його п'єс.

5. Охарактеризуйте роль і місце М. Кропивницького у створенні першого українського професійного театру.

6. Чому М. Кропивницького вважають засновником першого дитячого театру в Україні?

Михайло Старицький

1. З'ясуйте роль М. Старицького у розвитку українського професійного театру.

2. Назвіть основні теми та проблеми п'єс М. Старицького.

3. У яких прозових жанрах працював М. Старицький? Назвіть відповідні художні твори.

4. Охарактеризуйте особливості поетики історичної драматургії митця.
5. До якого жанру лірики належить поезія «Виклик»?
6. Розкажіть про творчу співпрацю між М. Старицьким та М. Лисенком.
7. Що таке лірика? В яких жанрах лірики творив М. Старицький? Наведіть приклади, прокоментуйте їх.
8. Чому історична романістика письменника не була опублікована за життя автора? Чим обумовлений вибір головних героїв романів?
9. У яких жанрах, на Вашу думку, М. Старицький здобув найбільше визнання?

Іван Карпенко-Карий

1. Розкрийте на відомих вам п'єсах І. Карпенка-Карого національне і загальнолюдське.
2. Смішний чи страшний Пузир у п'єсі І. Карпенка-Карого «Хазяїн»? Думку обґрунтуйте.
3. Дайте оцінку Пузиря з п'єси І. Карпенка-Карого «Хазяїн» з погляду сучасного читача.
4. Як у мові Пузиря виявляються його негативні риси?
5. Звідки у суспільстві, на ваш погляд, беруться такі люди, як Феноген і Ліхтаренко? Чи існують вони в нашому соціумі, думку доведіть.
6. Назвіть спільні риси в характерах і прагненнях Калитки і Пузиря.
7. Які засоби творення комічного використовував у своїх творах І. Карпенко-Карий?
8. Які національні особливості жанру української комедії, зокрема у творчості І. Карпенка-Карого, ви можете назвати?
9. Яке співвідношення реалістичної і романтичної поетики у драматургії І. Карпенка-Карого?
10. Які п'єси присвячено проблемам української інтелігенції?

11. В яких жанрах драми працював І. Карпенко-Карий? З'ясуйте жанри таких творів драматурга: «Наймичка», «Безталанна», «Суєта», «Мартин Боруля», «Сава Чалий». Прокоментуйте визначені жанри.
12. Родина Тобілевичів та український театр.
13. Жанрова різноманітність драматургії І.Карпенка-Карого. Майстерність психологічних драм.
14. У чому полягає трагедія Сави Чалого з однойменної п'єси?

Іван Франко

1. Доведіть слушність висловлення М. Коцюбинського про І. Франка: «Франко – лірик високої проби, і його ліричні твори просяться часто в музику».
2. У кого з героїв драми І. Франка «Украдене щастя» викрадено щастя. Думку доведіть.
3. Розкрийте тему інтимної сповіді у вірші І. Франка «Чого являєшся мені у сні»?
4. У чому полягає новаторство І. Франка у повісті «Борислав сміється»?
5. Назвіть твори І. Франка, що належать до малої прози.
6. Яким темам присвячено переважну більшість сатиричних творів письменника?
7. Для чого у поемі «Мойсей» автор увів притчу про терен?
8. Наведіть приклади елементів натуралізму у творчості І. Франка.
9. Яке значення має кримінальний сюжет у повістевій творчості І.Франка?
10. У чому спостерігається еволюція світогляду І.Франка? І. Франко та ідея соборності України.
11. Що ви розумієте під поняттям циклізації ліричних творів? Назвіть розділи та цикли збірки І. Франка «З вершин і низин».

12. Що таке сонет? Назвіть цикли сонетів збірки «З вершин і низин». У чому новаторство І. Франка у цьому жанрі?
13. Дайте своє розуміння інтимної лірики. Наведіть приклади інтимної лірики І.Франка. Проаналізуйте конкретні тексти.
14. Дайте визначення поеми. Доведіть, що «Мойсей» І. Франка за жанром поема.
16. Дайте жанрову характеристику твору І. Франка «Перехресні стежки».
18. Дайте визначення драми. Доведіть, що «Украдене щастя» І. Франка – соціально-психологічна драма.
20. З'ясуйте, у чому полягає актуальність, політична гострота, багатство тем і проблем прозових творів І. Франка, їх філософське спрямування.
21. Елементи утопії у повісті І. Франка «Захар Беркут».
22. Характер зображення «основ суспільності» в однойменному романі та інших творах І. Франка.
25. Чи можна І. Франка назвати гуманістом, що вірить у перемогу добра? Назвіть приклади таких творів.
26. У яких творах І. Франко звертається до теми фатального кохання? Чим закінчуються подібні історії?
27. Охарактеризуйте літературну епоху, у якій творив І.Франко. Хто з його учителів зробив найбільше для становлення таланту?
28. До яких літературних шкіл долучився, як автор чи співавтор І. Франко?
29. Автобіографічний елемент у творчості І. Франка: функції, місце, значення.
30. Чому новелу «Сойчине крило» називають художнім шедевром? Чому цей текст не вивчався раніше?

Михайло Коцюбинський

1. Художні особливості й новаторство ранніх оповідань.

2. Вінницький період творчості М. Коцюбинського. Формування таланту.
3. Поетика творів «молдавського циклу» творів М. Коцюбинського.
4. Особливості «кримського циклу творів» М. Коцюбинського.
5. Новаторське прочитання повісті М. Коцюбинського «Фата моргана».
6. Імпресіоністична деталь у новелістиці М. Коцюбинського.
7. Синтез мистецтв у новелістиці М. Коцюбинського.

Ольга Кобилянська

1. Повість «Людина» О. Кобилянської в контексті фемінізму.
2. Неоромантичний дискурс творчості О. Кобилянської (на матеріалі повісті «В неділю рано зілля копала»).
3. Вплив філософії Ніцше на творчість О. Кобилянської.
4. Новели О. Кобилянської з життя буковинського села.
5. Новаторство О. Кобилянської у питаннях українського фемінізму (на матеріалі повістєвої творчості).
6. Персоніфікована природа у малій прозі Ольги Кобилянської.
7. Специфіка музичної новели (на прикладі новелістики О. Кобилянської).

Леся Українка

1. Проблема митця у поезії Лесі Українки.
2. Утвердження творчого генія народу в поезії Лесі Українки.
3. Проблема зради у драматургії Лесі Українки.
4. Неоромантичний дискурс драматургії Лесі Українки.
5. Особливості зображення двох світоглядів у драмі-феєрії «Лісова пісня» Лесі Українки.
6. Національна історія крізь призму драми «Бояриня» Лесі Українки.

7. Художні особливості малої прози Лесі Українки.

Лірика початку ХХ століття

1. Сатира в поезії Володимира Самійленка.
2. Мовна довершеність громадянської лірики Володимира Самійленка.
3. Національний пафос лірики Олександра Олеся.
4. Особливості інтимної лірики Олександра Олеся.
5. Романсова лірика Олександра Олеся.
6. Музичний феномен лірики Олександра Олеся.
7. Ностальгійні мотиви у ліриці Олександра Олеся.
8. Світоглядні засади поезії Богдана Лепкого.
9. Патріотичний пафос лірики Богдана Лепкого.

Мала проза (Василь Стефаник, Степан Васильченко, Архип Тесленко)

1. Екзистенційні мотиви у новелістиці Василя Стефаника.
2. Емігрантські мотиви у новелістиці Василя Стефаника.
3. Художні особливості теми сім'ї в новелістиці Василя Стефаника.
4. Автобіографізм прози Архипа Тесленка.
5. Трагедія буття в малій прозі Архипа Тесленка.
6. Суспільно-політичне буття прози Архипа Тесленка.
7. Трагізм як складова світогляду прози Архипа Тесленка.
8. Дитяча тематика у малій прозі Степана Васильченка.
9. Психологічні аспекти малої прози Степана Васильченка.
10. Автобіографічне начало прози Степана Васильченка.
11. Тема сирітства та її реалізація у творах Степана Васильченка.

Володимир Винниченко

1. Неореалізм малої прози Володимира Винниченка.

2. Політика і мистецтво крізь призму оповідної спадщини Володимира Винниченка.
3. Психологія натовпу в малій прозі Володимира Винниченка.
4. Іронічність мислення Володимира Винниченка у художній творчості.
5. Новаторство драматургії Володимира Винниченка.
6. П'єса «Чорна Пантера і Білий Медвідь»: ідейне звучання й характер проблематики.
7. Неореалістичні традиції в драматургії Володимира Винниченка.
8. Утопічний характер романного мислення Володимира Винниченка.

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПЕРЕВІРКИ ЗНАНЬ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1. «Під старою грушею, на зеленій траві спав молодий парубок, підклавши під голову білу свиту... Чорне волосся на голові, чорні рівні брови дуже виразно блищали на білій свиті. Запалене лице було гарне, але дуже молоде. Червоний пояс обвивавсь, наче гадюка, кругом тонкого стану».

- а) Чіпка Вареник («Хіба ревуть воли, як ясла повні?»);
- б) Пузир («Хазяїн»);
- в) Карпо («Кайдашева сім'я»);
- г) Микола Джеря («Микола Джеря»).

2. Розкриття душевної драми «маленької людини» – основний мотив у творчості:

- а) І. Нечуя-Левицького;
- б) Бориса Грінченка;
- в) І. Карпенка-Карого;
- г) Якова Щоголева.

3. «Польова царівна» – так назвав Панас Мирний одну з героїнь роману «Хіба ревуть воли, як ясла повні?»:

- а) Оришка;
- б) Галя;
- в) Мотря;
- г) Христя.

4. «Вона довго терлась коло панів і набиралась од них трохи панства». Так сказав про свою героїню:

- а) І. Нечуй-Левицький;
- б) Марко Кропивницький;
- в) Павло Грабовський;
- г) І.Карпенко-Карий.

6. Бонаventura – один з персонажів п'єси І. Карпенка-Карого:

- а) «Хазяїн»;
- б) «Сто тисяч»;
- в) «Сава Чалий»;
- г) «Мартин Боруля».

7. «Ціла тухольська долина виглядала тепер мов пекло, залита огнем...». Це рядки з твору І. Франка:

- а) «Перехресні стежки»;
- б) «Захар Беркут»;
- в) «Основи суспільності»;
- г) «Ботокуди».

8. До циклу «Веснянки» І. Франка не ввійшли вірші:

- а) «Декадент»;
- б) «Гріє сонечко»;
- в) «Червона калина»;
- г) «Тричі мені являлася любов».

9. «Вона стояла над душею в Мотрі, наче осавула на панщині». Це рядки з повісті Нечуя-Левицького:

- а) «Баба Палажка і баба Параска»;
- б) «Афонський пройдисвіт»;
- в) «Кайдашева сім'я»;

г) «Микола Джеря».

10. Постать «чумазого» розкривається у:

- а) п'єсі Карпенка-Карого «Хазяїн»;
- б) романі «Перехресні стежки» І. Франка;
- в) романі «Повія» Панаса Мирного;
- г) повісті «Борислав сміється» І. Франка.

11. Твір М. Старицького, що присвячений М. Заньковецькій, має назву:

- а) «Оборона Буші»;
- б) «Талан»;
- в) «У темряві»;
- г) «Не судилось».

12. Твір І. Нечуя-Левицького «Микола Джеря» присвячений:

- а) Марії Заньковецькій;
- б) Марку Кропивницькому;
- в) Миколі Лисенку;
- г) Михайлові Старицькому.

13. Він був організатором театральної справи в Україні, режисером, антрепренером, видавцем, перекладачем. Прізвище цієї людини:

- а) М. Старицький;
- б) М. Заньковецька;
- в) П. Грабовський;
- г) О. Кониський.

14. Назвіть автора цих творів «Каторжна», «Украла», «Дзвоник», «Брат на брата»:

- а) М. Кропивницький;
- б) О. Кониський;
- в) І. Манжура;
- г) Б. Грінченко.

15. Хто з діячів української культури сприяв виданню творів Панаса Мирного за кордоном, які не могли бути видрукувані в царській Росії в умовах заборони українського слова в зв'язку з Емським указом?

- а) П. Куліш;
- б) Марко Вовчок;
- в) Б. Грінченко;
- г) М. Драгоманов.

16. В якому з названих навчальних закладів учився І. Нечуй-Левицький?

- а) Київська духовна академія;
- б) Києво-Могилянська академія;
- в) Київський університет імені Шевченка;
- г) Київська медична академія.

17. Про кого з персонажів у творі І. Нечуя-Левицького «Кайдашева сім'я» селяни говорили, що «чоловік гордий та жорстокий, з його буде добрий посіпака?»

- а) Омелько Кайдаш;
- б) Карпо;
- в) Лаврін;

г) Біївський пан.

18. Кому належать слова:

Книги – морська глибина:

Хто в них пірне аж до дна,

Той, хоч і труду мав досить,

Дивнії перли виносить?

- а) Я. Щоголеву;
- б) О. Кониському;
- в) І. Франкові;
- г) Б. Грінченкові.

19. Хто із названих письменників переклав Біблію українською мовою?

- а) С. Руданський, Панас Мирний;
- б) Ю. Федькович, І. Франко;
- в) І. Нечуй-Левицький, П. Куліш;
- г) М. Старицький, Б. Грінченко.

20. Хто з героїв повісті І. Нечуя-Левицького «Дві московки» говорить зі своєю матір'ю «все по-московській, та все звисока»?

- а) Василь;
- б) Марина;
- в) Івась;
- г) Ганна.

21. Кого із новоприбулих семінаристів київський митрополит порівнював із Іллею Муромцем?

- а) Петровича;
- б) Калімері;
- в) Воздвиженського;
- г) Дашковича.

22. Вкажіть, хто із названих персонажів діє у романі І. Нечуя-Левицького «Хмари»?

- а) Варка, Степанида, Саня;
- б) Марта, Ганна, Галя;
- в) Галя, Марта, Степанида;
- г) Степанида, Мокрина, Галя.

23. Кому із персонажів роману І. Нечуя-Левицького належать слова: «Ми, тату, носимо народну свиту, бо ми народовці, стаємо на бік народу; ми націонали! Ми протестуємо нашою свитою проти деспотизму, який насів на нашу українську національність, на нашу мову, на нашу літературу, на наше життя?»

- а) Дашковичеві;
- б) Сухобрусові;
- в) Радюкові;
- г) Воздвиженському.

24. Яку книжку подарував Галі при зустрічі Радюк (І. Нечуй-Левицький «Хмари»)?

- а) «Суєту» І. Карпенка-Карого;
- б) «Кобзар» Т. Шевченка;
- в) «Чорну раду» П. Куліша;
- г) «Повію» Панаса Мирного.

25. Які з названих творів на історичну тему належать І. Нечуєві-Левицькому?

- а) «Князь Єремія Вишневецький», «Облога Буші»;
- б) «Гетьман Іван Виговський», «Князь Єремія Вишневецький»;
- в) «Чорна рада», «Данило Апостол»;
- г) «Павло Полуботок», «Сава Чалий».

26. Хто розповів Чіпці – героєві роману Панаса Мирного та І.Білика «Хіба ревуть воли, як ясла повні?» – правду про батька?

- а) мати;

- б) бабуся Оришка;
- в) Максим Гудзь;
- г) дід Улас.

27. Де вперше був надрукований роман Панаса Мирного та І.Білика

«Хіба ревуть воли, як ясла повні?»

- а) у Львові;
- б) у Полтаві;
- в) у Женеві;
- г) у Києві.

28. Із скількох частин складається роман Панаса Мирного «Повія»?

- а) із двох;
- б) із чотирьох;
- в) із шести;
- г) із восьми.

29. Які твори належать Б. Грінченкові?

- а) «Палійка», «Дзвоник», «В концерті», «Дзвінок»;
- б) «Украла», «Екзамен», «Сам собі пан», «Каторжна»;
- в) «Буланко», «Батько та дочка», «Лесишина челядь», «Сон»;
- г) «Дурниця», «Без хліба», «Навіжена», «Екзамен».

30. Які із названих жіночих імен належать героїням роману Панаса Мирного та Івана Білика «Хіба ревуть воли, як ясла повні?»

- а) Мотря, Христя, Явдоха, Настя, Ганна;
- б) Оришка, Мотря, Галя, Явдоха, Христя;
- в) Варка, Оришка, Тодося, Настя, Наталя;
- г) Ольга, Мокрина, Мелашка, Ганна, Христя.

31. Які з названих творів належать перу Панаса Мирного?

- а) «П'яниця», «Рибалка Панас Круть», «Каторжна»;
- б) «Пригода з Кобзарем», «Дві московки», «Сон»;
- в) «П'яниця», «Лови», «Пригода з Кобзарем»;
- г) «Лихо давнє і сьогочаснє», «Непокірний», «Каторжна».

32. Як звали матір братів Сивашів із діалогії Б. Грінченка «Серед темної ночі» та «Під тихими вербами»?

- а) Ганна;
- б) Левантина;
- в) Домаха;
- г) Мелашка.

33. Вкажіть твори, які належать М. Кропивницькому.

- а) «Не судилось», «Мартин Боруля»;
- б) «Талан», «Доки сонце зійде, роса очі виїсть»;
- в) «Глитай, або ж Павук», «Доки сонце зійде, роса очі виїсть»;
- г) «Лимерівна», «Суєта».

34. Вкажіть імена братів Сивашів – героїв діалогії Б. Грінченка «Серед темної ночі» та «Під тихими вербами».

- а) Тимофій, Микола, Роман;
- б) Денис, Роман, Зінько;
- в) Роман, Лаврін, Петро;
- г) Карпо, Петро, Роман.

35. Хто з названих театральних діячів працював у трупі корифеїв?

- а) Соломія Крушельницька, Марія Заньковецька, М. Старицький;
- б) Лесь Курбас, П. Саксаганський, М. Крушельницький;
- в) Марія Заньковецька, М. Садовський, П. Саксаганський;
- г) Катерина Рубчакова, Г. Юра, Н. Ужвій.

36. Вкажіть драматичні твори, які належать М. Старицькому.

- а) «Талан», «Суєта»;
- б) «Не судилось», «Украдене щастя»;
- в) «Маруся Богуславка», «Сава Чалий»;
- г) «Талан», «Не судилось».

37. Кому продав Пузир – персонаж комедії І. Карпенка-Карого «Хазяїн» – халат, який йому подарувала дружина на іменини?

- а) Золотницькому;

- б) Ліхтаренкові;
- в) Феногенові;
- г) Калиновичу.

38. Які твори І. Карпенко-Карий присвятив змалюванню життя інтелігенції?

- а) «Сава Чалий», «Сто тисяч»;
- б) «Хазяїн», «Мартин Боруля»;
- в) «Безталанна», «Наймичка»;
- г) «Суєта», «Житейське море».

39. У якій збірці І. Франка вміщено цикл «Веснянки»?

- а) у збірці «Мій Ізмарагд»;
- б) у збірці «З вершин і низин»;
- в) у збірці «Давнє й нове»;
- г) у збірці «Із днів журби».

40. Назвіть поеми, які належать перу І. Франка:

- а) «Великі проводи», «Текінка», «Мойсей»;
- б) «Іван Вишенський», «Мойсей», «Похорон»;
- в) «Бурятка», «Іван Вишенський»;
- г) «Текінка», «Мойсей», «Похорон».

41. Вкажіть твори І. Франка, присвячені дітям:

- а) «Олівець», «Красне писання», «Отець гуморист»;
- б) «Красне писання», «Вугляр», «Свинська конституція»;
- в) «Малий Мирон», «Звірячий бюджет», «Красне писання»;
- г) «Доктор Бессервісер», «Свинська конституція», «Олівець».

42. Вкажіть назву першої збірки поетичних творів І. Франка.

- а) «З вершин і низин»;
- б) «Зів'яле листя»;
- в) «Баляди і розкази»;
- г) «Semper tiro».

43. До якої поетичної збірки І. Франка увійшли цикли «Вольні сонети» та «Тюремні сонети»?

- а) до збірки «З вершин і низин»;
- б) до збірки «Semper tigo»;
- в) до збірки «Давнє й нове»;
- г) до збірки «Мій Ізмарагд».

44. Як назвав І. Франко розділи поезій у збірці «Зів'яле листя»?

- а) циклами;
- б) частинами;
- в) розділами;
- г) жмутками.

45. У якому поетичному творі із збірки «З вершин і низин» І. Франко змалював алегоричний образ сіяча, до якого звертається:

«Встань,

Встань орачу! Вже прогули вітри,

Проскрипів мороз, вже пройшла зима!»?

- а) «Дивувалась зима...»;
- б) «Розвивайся, лозо, борзо...»;
- в) «Гримить! Благодатна пора наступає!»;
- г) «Гріє сонечко».

46. Вкажіть персонажів драми І. Франка «Украдене щастя»:

- а) Анна, Микола, Степан;
- б) Петро, Анна, Микола;
- в) Іван, Микола, Анна;
- г) Микола, Михайло, Анна.

47. Чому розійшлися дороги Павла Радюка та Ольги Дашкович («Хмари» І. Нечуя-Левицького)?

- а) тому, що Радюк закохався в іншу дівчину;
- б) тому, що світоглядно це були різні, несумісні, люди;
- в) тому, що Радюк був бідним;

г) тому, що Катерина була привабливішою.

48. У романі І. Нечуя-Левицького «Князь Єремія Вишневецький»

головний герой представлений як:

а) пропаша сила;

б) зрадник;

в) перевертень;

г) патріот.

49. Чому в «останній рік академічного курсу» Воздвиженський «став зовсім іншим чоловіком» («Хмари» І. Нечуя-Левицького)?

а) тому, що кохана дівчина вимагала від нього стати кращим;

б) тому, що хотів після академії добре влаштуватися: залишитися тут;

в) тому, що він мав серйозні наміри щодо наукової кар'єри;

г) духовна освіта вплинула на свідомість юнака.

50. В силу яких обставин Іван – персонаж повісті І. Нечуя-Левицького «Дві московки» – ще в молодому віці деградував?

а) батьки не мали часу виховувати його;

б) Іван зазнав пагубної системи виховання у школі кантоністів;

в) персонаж від народження був свавільним та грубим у поведінці;

г) зазнав впливу Марини.

51. Чому І. Нечуй-Левицький часто звертався до змалювання життя духовенства? Назвіть точну відповідь:

а) ця тема була добре знайома письменникові і близька;

б) у цій темі прозаїк мав великі можливості творення колоритних характерів;

в) як виходець із середовища священика, І. Нечуй-Левицький не міг бути байдужим до життя і діяльності духівництва;

г) до Нечуя про цю тему так детально не писав ніхто.

52. Які події лягли в основу написання роману І. Нечуя-Левицького «Князь Єремія Вишневецький»?

а) битва під Берестечком;

б) події визвольної війни (1648-1649 рр.) під проводом Хмельницького на її переможному етапі;

в) Переяславська рада;

г) твір не має відношення до історії.

53. Чому Чіпку («Хіба ревуть воли, як ясла повні»? Панаса Мирного та І. Білика) не люблять діти і не приймають до своїх забав?

а) тому, що він не підтримує з ними товариських стосунків;

б) тому, що вони, як і дорослі, керували тодішніми соціальними нормами поведінки щодо безбатченків;

в) тому, що Мотрина хата та подвір'я відлякували їх;

г) тому, що погоджувалися, що він – чортеня.

54. Чому Христина Притика – героїня роману Панаса Мирного «Повія» – покинула матір, рідне село і пішла до міста у найми?

а) тому, що Супруненко, не бажаючи мати Христину за невістку, підробив записку про угоду на її найми у місті, яку нібито уклав її батько із Загнибідою;

б) тому, що мати попросила Христину відпрацювати у місті за угодою, яку їм показав Супруненко;

в) тому, що у місті Христина думала заробити багато грошей;

г) шукала нових вражень, яких бракувало в селі.

55. Чому Галя, незважаючи на те, що була засватана за іншого, просить батьків видати її за Чіпку («Хіба ревуть воли, як ясла повні»? Панаса Мирного та І. Білика)?

а) тому, що вона любила Чіпку і не уявляла собі життя без нього;

б) Галя любила Чіпку і вірила, що одруження з ним змінить її життя;

в) одруження із Чіпкою Галя хотіла використати для переселення із хутора в село;

г) їй імпонувала чоловіча сила й краса Чіпки.

56. Чому Наталя – героїня твору Б. Грінченка «Дзвоник» – не змогла прижитися у новому колективі?

а) тому, що вона не хотіла вчитися розмовляти по-російськи і звикати до нових норм поведінки;

б) тому, що штучно відірвана від звиклого їй середовища, у новому колективі вона не зустріла щирої, співчутливої атмосфери;

в) тому, що дівчинку зразу ж залякали;

г) тому, що у неї був складний характер.

57. Чому після одруження з Галею Чіпка не задовольняється «домашнім» щастям («Хіба ревуть воли, як ясла повні?» Панаса Мирного та І. Білика)?

а) тому, що він вважав себе недостатньо багатим;

б) як людина енергійна і вольова, він хотів прислужитися громаді, бо лише у поєднанні особистого і громадського відчував повноту щастя;

в) Чіпка не здатний був по-справжньому любити і тому не відчував себе щасливим;

г) кохав іншу.

58. Чому у ряді творів малої прози Б. Грінченко підіймає педагогічні проблеми?

а) тому, що як педагог-практик він розумів їх важливість для суспільного прогресу;

б) тому, що ці проблеми він легко розв'язував у своїх художніх творах;

в) тому, що до цього його схиляла дружина-педагог Марія Загірна;

г) тому, що ця тема давала можливість бути почутим.

59. Чому старий Сиваш не схвалює поведінки Дениса щодо Романа («Серед темної ночі» та «Під тихими вербами» Б. Грінченка)?

а) тому, що він найбільше любив Романа і поблажливо до нього ставився;

б) тому, що він не вважав Романа винуватим перед своїми братами;

в) тому, що батько переживав за авторитет своєї сім'ї і вважав, що не варто знати односельчанам про їхні проблеми;

г) тому, що цього сина він найдовше не бачив.

60. Чому школярі після сенсаційного повідомлення, що Олександра украла у подружки хліб, через деякий час своє обурення до дівчинки змінюють на милосердя до неї?

- а) тому, що так повестися наказав їм учитель;
- б) тому, що Олександра попросила вибачення за свій вчинок;
- в) тому, що під впливом учителя та його розмов з Олександрою вони зрозуміли причину її вчинку;
- г) тому, що у них не було іншого виходу.

61. Чому Пузир – персонаж комедії І. Карпенка-Карого «Хазяїн» – продає Золотницькому подарований йому дружиною халат?

- а) тому, що халат не подобався йому;
- б) тому, що був щирим другом;
- в) тому, що він хотів догодити Золотницькому;
- г) тому, що він хотів заробити на ньому.

62. Чому насправді гине Йосип Бичок – персонаж драми М. Кропивницького «Глитай, або ж Павук»?

- а) тому, що він не турбувався про свою безпеку;
- б) тому, що Андрій за будь-яку ціну вирішив його вбити;
- в) тому, що занадто багато провин у нього перед односельчанами;
- г) тому, що він щиро визнає свою провину.

63. Чому Цокуль назвав Харитину хрещеницею («Наймичка» І. Карпенка-Карого)?

- а) щоб легше було її забрати від Боруха;
- б) щоб Харитину доброзичливо прийняли у його домі;
- в) щоб налагодити комерційні стосунки з Борухом;
- г) щоб приховати свої лихі наміри щодо Харитини.

64. Чому Панас, який любив Марусю, каже, що якби бачив її, що «птопає, то ще й притокмачив би клятву – нехай тоне» («Наймичка» І. Карпенка-Карого)?

- а) тому, що Маруся не вийшла до нього на побачення;

- б) тому, що Маруся віддала перевагу Пилипові;
- в) тому, що Панас полюбив Харитину;
- г) тому, що відчув зрадливу дівочу душу.

65. Чому Мартин Боруля добивався для своєї родини дворянського титулу («Мартин Боруля» І. Карпенка-Карого)?

- а) тому, що дворянство принесло б його родині багатство;
- б) тому, що дворянство зробило б його родину більш шанованою;
- в) тому, що дворянство вивело б членів сім'ї Борулі у пани, дало б їм різні пільги;
- г) тому, що ця перспектива давала можливість емігрувати.

66. Яку мету ставили перед собою каменярі-герої однойменного вірша І. Франка?

- а) «рівняти правді путі», «новому життю, добру новому»;
- б) «пробити тверду дорогу», «вирівняти» її;
- в) «розбити скалу», «роздробити граніт»;
- г) «раз по раз гримати о кам'яне чоло».

67. Чому Терентій Пузир скуповує землю та овець («Хазяїн» І. Карпенка-Карого)?

- а) гроші не можуть лежати у мішках, вони мають працювати;
- б) він добрий господар: вміє і любить господарювати;
- в) Пузир хоче стати багатим, щоб бути відомим по всій окрузі;
- г) у нагромадженні багатства Пузирем керує сліпа жадоба до наживи.

68. Чому І. Франко різко заперечив В. Щуратові, який прокоментував збірку «Зів'яле листя» «об'явом декадентизму в українсько-руській літературі»?

- а) тому, що для І. Франка найважливішими в його літературній творчості були громадянські настрої;
- б) тому, що відчув: В.Щурат ототожнив його із «чоловіком слабкої волі» із передмови до збірки;
- в) тому, що назріла відповідна політична ситуація;

г) тому, що відчув: В.Щурат глибоко не вник у проблематику та мотиви збірки.

69. Що становить основу написання казок І. Франка?

- а) вигадані письменником історії про звірів та людей;
- б) опрацьовані світові сюжети, найчастіше – індійські;
- в) спостереження автора за поведінкою птахів, звірів та дітей;
- г) бажання працювати у різних літературних жанрах.

70. Під впливом яких обставин Вагман – персонаж твору І. Франка «Перехресні стежки» – став людиною співчутливою і доброзичливою?

- а) цьому сприяло ближче знайомство Вагмана із Рафаловичем;
- б) під впливом протистояння галицької бідноти із багачами Вагман став співчутливою і доброзичливою людиною;
- в) він був добрим завжди, але цього не помічали оточуючі;
- г) справжню цінність людського життя Вагман осмислив після пережитої трагедії з сином.

71. До подробиць особистого життя І. Франко звернувся у творі:

- а) «На дні»;
- б) «Сойчине крило»;
- в) «Основи суспільності»;
- г) «Для домашнього огнища».

72. Чому І. Франко так безпощадно картає українців у перших рядках поеми «Мойсей»:

«Народе мій, замучений, розбитий.
Мов паралітик той на роздорожжю,
Людським презирством, ніби струпом, вкритий!
Твоїм будущим душу я тривожу,
Від сорому, який нащадків пізніх
Палитиме, заснути я не можу?»

- а) тому, що гнівними словами він хотів вивести свій народ із стану байдужості, інертності, апатії щодо свого становища;

б) тому, що поет завжди був безапеляційним у звинуваченнях байдужості українського народу до своєї долі;

в) тому, що І.Франкові було соромно за українців перед людьми світу;

г) тому, що інвектива – улюблений спосіб поетичного мислення І.Франка.

73. Кому з названих авторів належать неофіційні гімни України «Гімн» та «Не пора»?

а) Я. Щоголеву;

б) П. Грабовському;

в) І. Франкові;

г) І. Манжурі.

74. Одним з найкращих творів І. Франка на жіночу тему вважається:

а) «Перехресні стежки»;

б) «Маніпулянтка»;

в) «Домашній промисел»;

г) «Захар Беркут».

75. У якому творі І. Франко використав форму листа?

а) «Для домашнього огнища»;

б) «Перехресні стежки»;

в) «Сойчине крило»;

г) «Маніпулянтка».

76. Кому І. Франко присвятив новелу «Батьківщина»?

а) І. Нечую-Левицькому;

б) М. Драгоманову;

в) Ф. Вовку;

г) М. Лисенку.

77. Киценька, Галя, Опанас, Fidelio – герої твору І. Франка:

а) «Панталаха»;

б) «Сойчине крило»;

- в) «Мойсей»;
- г) «Батьківщина».

78. У повісті Івана Франка «Маніпулянтка» головні перипетії розгортаються навколо проблеми:

- а) фемінізму;
- б) безземелля;
- в) еміграції;
- г) заробітчанства.

79. У якому творі І. Франка події відбуваються у новорічну ніч?

- а) «Перехресні стежки»;
- б) «Сойчине крило»;
- в) «Маніпулянтка»;
- г) «Для домашнього огнища».

80. Духовна культура буковинців, краса Карпат – джерела творчості:

- а) Лесі Українки;
- б) Ольги Кобилянської;
- в) Володимира Винниченка;
- г) Михайла Коцюбинського.

81. Новели якого прозаїка прийнято називати музичними?

- а) М. Коцюбинського;
- б) В. Стефаника;
- в) В. Винниченка;
- г) О. Кобилянської.

81. В основу якого твору Ольга Кобилянська поклала пісню Марусі Чурай?

- а) «Людина»;
- б) «Царівна»;
- в) «В неділю рано зілля копала»;
- г) «Через кладку».

82. Повість «Тіні забутих предків» Михайла Коцюбинського з'явилася після подорожі:

- а) на Поділля;
- б) на острів Капрі;
- в) до Італії;
- г) до Криворівні.

83. Який твір О. Кобилянської був написаний на основі реальної трагедії?

- а) «Людина»;
- б) «Ніоба»;
- в) «Царівна»;
- г) «Земля».

84. На творчості Ольги Кобилянської позначився вплив філософії:

- а) К. Маркса;
- б) Ф. Ніцше;
- в) В. Леніна;
- г) Г. Сковороди.

85. Перші твори О. Кобилянської були написані:

- а) німецькою мовою;
- б) російською мовою;
- в) українською мовою;
- г) французькою мовою.

86. У якому подільському селі були написані оповідання «Ялинка» та «Харитя»?

- а) Пикові;
- б) Якушенцях;
- в) Лопатинцях;
- г) Зарванцях.

87. До кого звернені слова ліричного героя новели «Інтермеццо»: «я тобі вдячний. Ти сієш у мою душу золотий засів – хто знає, що вийде з того насіння? Може, вогні?»

- а) до неба;
- б) до сонця;
- в) до вівчарки;
- г) до поля.

88. Ідею служіння митця народіві М. Коцюбинський підносить у творі:

- а) «Цвіт яблуні»;
- б) «Коні не винні»;
- в) «В дорозі»;
- г) «Інтермеццо».

89. Дитячі роки Лесі Українки пройшли на:

- а) Волині;
- б) Поділлі;
- в) у Єгипті;
- г) Києві.

90. До якого нелегального товариства входив М. Коцюбинський?

- а) «Братство чернігівців»;
- б) «Братство тарасівців»;
- в) «Земля і воля»;
- г) «Чорний переділ».

91. М. Коцюбинський отримав диплом народного вчителя у:

- а) Вінниці;
- б) Лопатинцях;
- в) Бару;
- г) Шаргороді.

92. Де похована Леся Українка?

- а) у Єгипті;

- б) у Грузії;
- в) у Києві;
- г) у Колодяжному.

93. Хто мав найбільший вплив на формування світогляду Лесі Українки?

- а) мама;
- б) дядько Драгоманов;
- в) брат Михайлик;
- г) природа Полісся.

94. Драма Лесі Українки «Камінний господар» – це оригінальна інтерпретація «мандрівного сюжету» про:

- а) гетьмана України;
- б) славного лицаря;
- в) Робін Гуда;
- г) Дон Жуана.

96. В автобіографічній основі поезії Лесі Українки «Твої листи завжди пахнуть зов'ялими трояндами» покладено стосунки поетеси з:

- а) батьком;
- б) матір'ю;
- в) В. Стефаником;
- г) С. Мержинським.

97. Хто сказав про Лесю Українку? «Від часу Шевченкового «поховайте та вставайте, кайдани порвіте» Україна не чула такого сильного, гарячого та поетичного слова, як із уст сеї слабосилої, хворої дівчини»?

- а) М. Драгоманов;
- б) Панас Мирний;
- в) Олесь Гончар;
- г) І. Франко.

98. Кому Леся Українка присвятила вірш «Надія»?

- а) тітці;
- б) батькові;
- в) сестрі;
- г) матері.

99. Назвіть жанр «Лісової пісні» Лесі Українки:

- а) філософська поема;
- б) політична поема;
- в) драма-феєрія;
- г) драматична поема.

100. Коли було написано «Лісову пісню»?

- а) 1911 р.;
- б) 1903 р. ;
- в) 1901 р.;
- г) 1897 р.

101. «Я на гору круту крем'яную

Буду камінь важкий підіймать

І, несучи вагу ту страшную,

Буду пісню веселу співать».

Це рядки з поезії Лесі Українки:

- а) «До мого фортепіано»;
- б) «Напис на руїні»;
- в) «Contra spem spero»;
- г) «Стояла я і слухала весну».

102. Кому належать рядки:

О слово! Будь мечем моїм!

Ні, сонцем стань! Вгорі спинися,

Осяй мій край і розлетися

Дощами судними над ним.

- а) Олександрю Олесю;
- б) Б. Лепкому;

- в) В. Самійленку;
- г) Лесі Українці.

103. «Рідна мова в рідній школа», «Яка краса: відродження країни», «Три менти», «О слово рідне!» – це твори:

- а) Олександра Олеся;
- б) Лесі Українки;
- в) Володимира Самійленка;
- г) Богдана Лепкого.

104. З якою країною пов'язані останні роки життя В. Винниченка?

- а) з Італією;
- б) з Росією;
- в) з Німеччиною;
- г) з Францією.

105. У повісті «Страчене життя» Архипа Тесленка показано трагедію:

- а) артистки;
- б) вчительки;
- в) революціонерки;
- г) селянки.

106. Іван Дідух – герой новели В. Стефаника:

- а) «Новина»;
- б) «Палій»;
- в) «Камінний хрест»;
- г) «Кленові листки».

107. Степан Васильченко – це псевдонім:

- а) Миколи Вороного;
- б) Богдана Лепкого;
- в) Степана Панасенка;
- г) Павла Губенка.

108. Найбільшим сонцепоклонником української літератури

вважають:

- а) В. Стефаника;
- б) В. Винниченка;
- в) О. Олеся;
- г) М. Коцюбинського.

109. Екологічні проблеми вперше звучать у творах:

- а) Лесі Українки;
- б) О. Кобилянської;
- в) В. Стефаника;
- г) В. Самійленка.

110. Хто з названих авторів свої перші твори писав німецькою

мовою:

- а) В. Стефаник;
- б) Б. Лепкий;
- в) О. Кобилянська;
- г) М. Коцюбинський.

111. Де помер і похований В. Винниченко?

- а) на Кіровоградщині;
- б) у Празі;
- в) у Мужені;
- г) у Парижі.

112. Подільські сторінки життя і творчості є у доробку:

- а) О. Кобилянської;
- б) Б. Лепкого;
- в) В. Стефаника;
- г) Олександра Олеся.

113. Який навчальний заклад закінчив В. Винниченко?

- а) Віденський університет;
- б) Петербурзьку академію;

- в) Київський університет;
- г) Львівський університет.

114. Хто з названих письменників був найбільш дотичним до написання Універсалів Центральної ради?

- а) Іван Франко;
- б) Микола Вороний;
- в) Михайло Коцюбинський;
- г) Володимир Винниченко.

115. Потік свідомості, настроєвість, ліризм, філософіям, поезія в прозі – ознаки новелістичного типу мислення:

- а) М. Коцюбинського;
- б) Лесі Українки;
- в) В. Стефаника;
- г) О. Кобилянської.

116. Наступає чорна хмара, а другая синя...». Епіграф твору:

- а) «Хмари»;
- б) «Талан»;
- в) «Сто тисяч»;
- г) «Під тихими вербами».

117. Ворох пшениці, кожух, два пуда сала – така історія кримінальних злочинів героя твору:

- а) Дениса Сиваша;
- б) Романа Сиваша;
- в) Пилипа Сиваша;
- г) Зінька Сиваша.

118. Новела «На камені» письменником визначена як:

- а) повість;
- б) нарис;
- в) акварель;
- г) етюд.

119. Жанр твору «Intermezzo»:

- а) лірико-психологічна драма;
- б) лірико-психологічна новела;
- в) лірико-психологічна акварель;
- г) лірико-психологічна повість.

120. Де вперше був надрукований роман Панаса Мирного та Івана Білика «Хіба ревуть воли, як ясла повні?»

- а) у Львові;
- б) в Полтаві;
- в) у Києві;
- г) в Женеві.

121. В діалогії «Серед темної ночі» та «Під тихими вербами» Б. Грінченко вперше в українській літературі показав життя, побут та вдачу:

- а) інтелігента в селі;
- б) конокрада;
- в) куркуля;
- г) селянина.

122. Творчий метод Михайла Коцюбинського – це:

- а) неореалізм;
- б) неоромантизм із окремими елементами імпресіонізму;
- в) імпресіоністична манера письма;
- г) синкретизм народницьких і модерних течій кінця ХІХ – поч. ХХ ст.

123. Повість «Тіні забутих предків» розповідає:

- а) про життя селян Наддніпрянської України;
- б) про життя гуцульського села;
- в) про боротьбу гуцулів проти австро-угорського пригноблення;
- г) про найтонші нюанси людських почуттів.

124. Головного героя новели «Камінний хрест» звали:

- а) Іван Дідух;

б) Іван Козопас;

в) Гриць;

г) Михайло.

125. Творчий метод Ольги Кобилянської – це:

а) неореалізм;

б) неоромантизм;

в) фемінізм;

г) експресіонізм.

126. Протиставлення двох ментальностей – основна тема твору:

а) «Лялечка» М. Коцюбинського;

б) «Камінний хрест» Василя Стефаника;

в) «Бояриня» Лесі Українки;

г) «Хазяїн» І. Карпенка-Карого.

Словник літературознавчих термінів

Абсурд (лат. absurdus – безглуздий) – нісенітниця, безглуздя. Термін у цьому значенні вживається істориками літератури і критиками, які аналізують поведінку персонажів художніх творів з позицій правдоподібності (культурно-історична школа, реальна критика).

Автобіографія – літературний жанр, головним героєм якого (в літературному сенсі) є сам автор.

Акварель (фр. aquarelle, від лат. aqua – вода) – короткі, фрагментовні літературні твори (шкіц, образок, етюд), асоційовані з малярством, коли безпосереднє враження передається в тонких пластично-зорових образах.

Алітерація – повторення подібних за звучанням приголосних у віршованому рядку, строфі для підсилення звукової або інтонаційної виразності й музичності.

Алегорія – троп, у якому абстрактне поняття яскраво передається за допомогою конкретного образу (наприклад, у казках Лисиця уособлює хитрість).

Анекдот – коротке гумористичне оповідання про характерний випадок у побутовому житті з несподіваним і дотепним закінченням.

Антитеза (грец. протиставлення) – стилістична фігура в художній літературі та в ораторському мистецтві, яка утворюється зіставленням слів або словосполучень, протилежних за своїм змістом. Антитеза часто зустрічається в прислів'ях та приказках, афоризмах: «Ситий голодного не розуміє». Антитеза використовується для характеристики предметів, часто іронічної або сатиричної. В основі антитези часто лежать антоніми. Антитеза вживається в ліриці, художній публіцистиці, поширена як ораторський прийом.

Балада – жанр ліро-епічної поезії, фантастичної, історико-героїчної або соціально-побутової тематики з драматичним сюжетом (наприклад, «Рибалка» П.Гулака-Артемовського).

Верлібр (від фр. Vers – вірш і libre – вільний) – вірш з неримованим ненаголошеним рядком, перехідне явище між поезією і прозою. У верлібрі спостерігаються певні ритмічні періоди, або такти, що мають переважно змістове завершення. Верлібр характеризується насамперед неперіодичними повтореннями різних компонентів – складів, стоп, наголосів, слів, груп слів, фраз. Ритмічність вільного вірша може підкреслюватися й римою, однак можна побачити й багато творів цього типу, де рядки не римуються. У художній літературі верлібр поширився у добу середньовіччя, а пізніше – у німецькій (Г. Гейне) та бельгійській (Е. Верхарн) поезії й творчості французьких символістів (П. Верлен, А. Рембо, Ш. Бодлер, С. Малларме та ін.). В українській літературі, що мала потужну верліброву основу в фольклорі, верлібр почав розвиватися наприкінці ХІХ століття (І. Франко, Леся Українка), активізувався у ХХ столітті (М. Семенко, М. Рильський, В. Поліщук, В. Стус, Г. Шкурупій та ін.).

Внутрішній монолог – різновид монологу, в якому передаються внутрішні переживання персонажа замість опису зовнішніх реальних подій, ситуацій, що викликають ці переживання.

Герой літературного твору – постать людини, зображена письменником у художньому творі, загальна назва будь-якої дійової особи кожного літературного жанру; оприлюднені, оживлені образи речей, явищ природи, звірів у казках, байках, притчах та деяких інших жанрах.

Гімн – урочистий музичний твір на слова символічно-програмового змісту, вживається переважно як символ держави.

Гіпербола – різновид тропа, що полягає в надмірному перебільшенні характерних властивостей чи ознак певного предмета, явища або дії.

Гумор – різновид комічного, відображення смішного в життєвих ситуаціях і людських характерах; узагальнена назва творів, мета яких – розсмішити, викликати гарний настрій; взагалі сміх і відчуття комічного.

Гумореска – невеликий віршований, прозовий чи драматичний твір з комічним сюжетом, відмінний від сатиричного твору легкою, жартівливою тональністю.

Драматична поема – невеликий за обсягом віршований твір, в якому поєднуються жанрові форми драми та ліро-епічної поеми. В основу драматичної поеми закладається внутрішній динамічний сюжет – власне, конфлікт світоглядних та моральних принципів при відсутності панорамного тла зовнішніх подій.

Епос (від грец. epos – слово, оповідання) – різновид літературного (поряд з лірикою і драмою) роду, що оповідає про події, які ніби відбувалися у минулому насправді і згадуються оповідачем. Епос охоплює буття в його пластичній об'ємності, просторово-часовій довжині і подійовій насиченості (сюжетність). Виникає у фольклорі (казка, епопея, історико-героїчні пісні, билина). До 18 століття епос був головним жанром літератури. Сюжети запозичаються переважно із сучасності, образи індивідуалізуються, мова відбиває різко диференційовану багатомовну суспільну свідомість, форма прозаїчна. Стародавні жанри епосу – повість, оповідання, новела. Прагнучи до повного відображення життя, епічні твори тяжіють до об'єднання в цикли. Види епосу: епопея, поема, роман, великий епос, ліро-епічна проза.

Етюд (фр. etude – вправи, вивчення) – в малярстві, графіці, скульптурі – твір, що має на меті глибше освоєння митцем зображуваної природи. В літературі – невеликий за обсягом, переважно безсюжетний твір настроєвого характеру. Поряд з терміном етюд вживаються його термінологічні синоніми – студія, образок, шкіц, ескіз, що вказують на свідому незавершеність твору, на оте «ледь-ледь», що робить його привабливим.

Ідея художнього твору (гр. першообраз) – емоційно-інтелектуальна, пафосна спрямованість художнього твору, яка приблизно може бути охарактеризована як провідна думка, ядро задуму автора. Ідея органічно пов'язана з темою, адже містить у собі оцінки зображених у творі людей, стосунків між ними, щось схвалює, підносить, а щось викривляє, осуджує.

Художня ідея як узагальнена, емоційна, образна думка лежить в основі змісту твору, взагалі об'єднує всі його компоненти. Суть ідеї насамперед залежить від того, на що автор звертає увагу, як осмислює логіку розвитку життя. Створюючи свій художній світ, письменник виділяє, підкреслює, посилює певні сторони поведінки людей, особливості їхнього внутрішнього світу.

Інтертекстуальність (від лат. Inter – між, поміж текстуальність) – загальна властивість текстів, яка полягає в наявності між ними зв'язків, завдяки яким тексти (або їх частини) можуть у той чи інший спосіб, відкрито чи завуальовано посилатись один на одного. Полягає у відтворенні в літературному творі конкретних літературних явищ інших творів, більш ранніх, через цитування, алюзії, ремінісценції, пародіювання та ін.; у явному наслідуванні чужих стильових властивостей і норм (окремих письменників, літературних шкіл і напрямків) – тут мають місце всі різновиди стилізації. Інтертекстуальність особливо притаманна літературі постмодернізму. У своєму ширшому розумінні вона охоплює не лише художні тексти, а й літературно-критичні, театральні вистави, музичні твори, твори образотворчого та кіномистецтва.

Інтонація – чергування підвищень і знижень голосу, тон мовлення, який дозволяє виражати почуття, ставлення до вимовленого.

Іронія – художній троп, який виражає глузливо-критичне ставлення митця до предмета зображення.

Казка – твір усного походження, один із основних жанрів народної творчості, в основі якого захоплююча розповідь про незвичайні вигадані події. За своєю тематикою вони поділяються на: казки про тварин; фантастичні; чарівні; побутові. Сюжет казки складається з багатьох епізодів з драматичним розвитком подій і щасливим закінченням. Характерною рисою казки є традиційність структури і композиційних елементів – зачинів, кінцівок, контрастне групування добрих і злих героїв, наявність мети, випробування головного героя і його перемога. Різновидом жанру казки є літературна казка, що привертала до себе увагу видатних письменників

О. де Бальзака, Ч. Діккенса, О. Вайльда, Р. Кіплінга, А. де Сент-Екзюпері. Найкращі літературні казки належать перу Г.-К. Андерсена, братам Грімм, Ш. Перро, А. Ліндгрена, А. Мілн. Долучилися до цього жанру й українські письменники: передусім Марко Вовчок, І. Франко, Панас Мирний, М. Коцюбинський.

Класичний реалізм – напрям у художній літературі, який має такі риси: історизм (усвідомлення неповторності певної історичної епохи, зображення особистості на фоні руху історії); соціальний аналіз, який часто проводився через показ взаємодії типових особистостей з типовими обставинами; «саморозвиток» характерів, самостійний рух дії, автономне існування образів; показ світу як непростого, але єдності, як протирічної цілісності. Поняття «класичний реалізм» з'явилося у першій половині ХІХ ст. щодо мистецтва й естетики, які використовували кращі надбання естетики попередніх епох.

Коломийка – жанр усної пісенної лірики, який пов'язаний з однойменним народним танцем. Коломийка має традиційну жанрову структуру: дворядкова строфа, кожен рядок якої складається з 14 складів, має малу цензуру після 4-го та велику після 8-го складів і закінчується жіночою римою (з наголосом на передостанньому складі).

Композиція – побудова твору. Найпоширеніші види: лінійна – події зображуються в хронологічній послідовності; ретроспективна – події, що відбулися раніше, зображуються пізніше; паралельна – дві події, що відбулися одночасно, зображуються як послідовні; монтаж – кілька подій, що відбуваються одночасно, зображуються по черзі.

Контраст (фр. *contraste* – протилежність) – різко окреслена протилежність у чомусь: рисах характеру, властивостях предметів чи явищ; художній прийом, спосіб емоційного впливу на читача. Цей прийом був здавна відомий у фольклорі (казка «Правда і Кривда»), у мистецтві та в художній літературі. Контраст може бути між словами, образами, персонажами, композиційними елементами. За допомогою контрасту автор

передає глибину й мінливість відчуттів, зміну настрою, увиразнює такі протилежності, як добро і зло, краса й потворність тощо.

Конфлікт – зіткнення протилежних інтересів і поглядів, напруження і крайнє загострення суперечностей, що призводить до активних дій, ускладнень, боротьби, супроводжуваних складними колізіями.

Крилаті вислови, афоризми – стислі влучні оригінальні вислови відомих письменників, що набули поширення в народі через влучність, дотепність чи широту філософських узагальнень.

Кульмінація – важливий елемент сюжету: вирішальне, найгостріше зіткнення сил, які ведуть боротьбу, момент найвищого напруження в розвиткові змальованих у творі подій.

Лейтмотив – конкретний образ, часто повторювана деталь, головна тема чи ідея, визначальна інтонація, що пронизує твір або всю творчість письменника.

Лірика – один із трьох родів художньої літератури, в якому навколишня дійсність зображується шляхом передачі почуттів, настроїв, переживань, емоцій ліричного героя чи автора; певний віршовий твір або сукупність творів.

Ліричний відступ – це такий авторський відступ від розгортання подій, картин і образів, у якому письменник безпосередньо від себе висловлює почуття і настрої, у зв'язку з долею героїв виявляє своє ставлення до них тощо.

Ліричний герой – образ, що виникає в уяві читача під враженням висловлених почуттів, переживань, роздумів, ліричний герой не обов'язково тотожний авторові.

Ліро-епічний твір – це літературний твір, в якому гармонійно поєднуються зображальні та виражальні засоби, притаманні ліриці та епосу, внаслідок чого утворюються якісно нові сполуки (балада, співомовка, поема, роман у віршах).

Логічний наголос – виділення важливого слова в реченні, яке несе особливе смислове навантаження через підвищення сили голосу.

Міф – форма мислення стародавньої людини. У міфі абстрактні поняття про світ виражаються у вигляді живих істот або навпаки – живі істоти виступають як вищі символи світу. Міф ґрунтується на глибокій вірі в реальність цих істот та їх надприродну силу; те саме, що легенда, розповідь про богів та героїв.

Метафора – один з основних тропів: образний вислів, в якому ознаки одного предмета чи дії переносяться на інших за подібністю.

Монолог – переважно в драматичному творі або кінофільмі роздуми персонажа вголос, розмова з самим собою чи глядачами.

Мотив (фр. *motif*, від лат. *Moveo* – рухаю) – найпростіша неподільна смислова одиниця у міфі чи в казці; в літературі нового часу – найпростіші одиниці розвитку сюжету: динамічні, які рухають фабулу, чи статичні, описові, але необхідні для сюжету. Комбінація кількох мотивів складає фабулу (сюжет). Значимість мотиву залежить не від власного значення, а від його ролі в художній конструкції. Мотиви рухають вчинками персонажів, збуджують їх переживання і роздуми, особливо тонко динамізують внутрішній світ ліричного героя.

Нарис – невеликий за обсягом оповідний художньо-публіцистичний твір, у якому зображено дійсні факти, події з конкретних людей.

Народна пісня – невеликий усний віршований твір, що співається.

Національний колорит – сукупність ознак мистецького твору, які характеризують його приналежність до культури певного народу або зв'язок із нею, відтворюють специфічні національні особливості. Національний колорит сприяє створенню в уяві читача цілісного образу певної країни або нації.

Новела – невеликий за обсягом прозовий епічний твір про незвичайну життєву подію з несподіваним фіналом, сконденсованою та яскраво вимальованою дією.

Опис – зображення письменником місцевості, де відбувається дія, природи (пейзажу), зовнішнього вигляду осіб (портрета), внутрішньої частини приміщень (інтер'єру).

Оповідання – невеликий прозовий твір, сюжет якого ґрунтується на певному (рідко кількох) епізоді з життя одного персонажу (іноді кількох). Невеликі розміри оповідання вимагають нерозгалуженого, як правило, однолінійного, чіткого за побудовою сюжету. Характери показані здебільшого у сформованому вигляді. Описів мало, вони стислі, лаконічні. Важливу роль відіграє художня деталь (деталь побуту, психологічна деталь та ін.).

Оповідач – особа, вигадана автором, від імені якої в художньому творі автор оповідає про події та людей.

Оповідь – зображення подій і вчинків персонажів через об'єктивний виклад їх від першої особи, на відміну від розповіді – викладу від третьої особи.

Пейзаж (фр. Paysage від раут – країна, місцевість) – образ живої і неживої (створеної людськими руками) природи у творі, що є змістовим і композиційним елементом, виконує зображувально-виражальні та емоційно-естетичні функції і підпорядкований ідейно-художньому задуму твору. Композиційно-художні функції пейзажу: зображувальна – часткове (те, що потрапляє в поле зору героя) змалювання місця і часу подій; виражальна – передача настрою, переживання героя, які позначаються на особливостях сприйняття ним природи. **Переказ** – подібне до легенди усне оповідання про видатні події минулого, але більш достовірне, ніж легенда.

Персонаж, або герой літературного твору – постать людини, зображена письменником у художньому творі, загальна назва будь-якої дійової особи кожного літературного жанру; олюднені, оживлені образи речей, явищ природи, звірів у казках, байках, притчах та деяких інших жанрах.

Підтекст – внутрішній, прихований зміст якого-небудь висловлювання.

Пісня – словесно-музичний твір ліричного або ліро-епічного характеру, мелодійний за своїм інтонаційним малюнком і призначений для співу.

Повість – епічний прозовий твір (рідше віршований), який характеризуємо однолінійним сюжетом, а за широтою охоплення життєвих явищ і глибиною їх розкрито посідає місце між романом та оповіданням.

Поезія – один із трьох літературних родів, поряд з епосом і драмою; невеликий художній твір у віршах; інколи цим поняттям означають віршовані твори певного автора, нації чи епох.

Порівняння – троп, який полягає у зіставленні одного предмета з іншим для того, щоб глибше розкрити, яскравіше змалювати його.

Портрет – опис зовнішності персонажа (рис обличчя, одягу, постаті, пози, особливостей міміки, жестів, ходи, манери розмовляти і поводитися). За кількістю описових характеристик портрети персонажів бувають докладними, розгорнутими і стислими, фрагментарними. Залежно від того, як подається портрет у тексті твору і які риси персонажа змальовуються, розрізняють портрети статичні і динамічні. Статичний портрет – портрет, який подається в тексті одноразово, містить вичерпне уявлення, як правило, про незмінні, статичні деталі зовнішності персонажа (рис обличчя, колір волосся, очі, фігуру, одяг). Динамічний портрет – це портрет, який складається із поступово накопичуваних штрихів, з окремих портретів-фрагментів, які розосереджуються по всьому тексту, і читач не встигає сприйняти їх як статичні елементи.

Притча – короткий фольклорний або літературний розповідний твір повчального характеру, орієнтований переважно на алегоричну форму доведення змісту етичних цінностей буття.

Проза – мовлення не організоване ритмічно; літературний твір або сукупність творів, написаних не віршованою мовою.

Психологізм – це характеристика художнього твору, сукупність стилістичних прийомів та засобів, за допомогою яких письменник передає внутрішній світ своїх персонажів. Вчинки героїв оцінюються

опосередковано, з допомогою підтексту, який виникає у свідомості читача через зіставлення окремих ситуацій, висловлювань персонажів тощо. Зачатки психологізму спостерігаються уже у творах усної народної творчості, де вони проявляються через художній прийом психологічного паралелізму.

Ремінісценція (від лат. *reminiscentia* – спогад) – один із видів творчих взаємовпливів, який полягає в запозиченні окремих елементів з творчості попередників; риси в художньому тексті, які нагадують інший твір (образи, мотиви, цитати, сюжетні ходи, деталі тощо), своєрідна паралель до першотексту: вільне відтворення, варіація образу, подробиці вислову, ритмо-мелодійної конструкції, іншого мікроскладника в новому ідейно-художньому контексті. На відміну від інших видів запозичення ремінесценції можуть бути літературними і паралітературними (публіцистичними, суспільно-політичними, філософськими тощо).

Римування – характер розміщення рим у вірші. У межах чотиривірша розрізняють такі способи римування: парне, або суміжне, коли перший рядок римується з другим, а третій – з четвертим; перехресне, при якому перший рядок римується з третім, а другий – з четвертим; кільцеве, або оповите, коли одна рима, об'єднуючи перший і четвертий рядки, ніби бере в кільце рядки, пов'язані з іншою римою.

Роман (від фр. *roman* – романський) – найбільш поширений у XVIII-XX ст. епічний жанровий різновид, місткий за обсягом, складний за будовою прозовий (рідше віршований) епічний твір, у якому широко охоплені життєві події, глибоко розкривається історія формування характерів багатьох персонажів. Крім оповіді (виклад від першої особи) або розповіді (виклад від третьої особи), роману властива пряма мова персонажів (у вигляді діалогів, монологів), описи, авторські відступи, а також невластива пряма мова (коли авторський виступ насправді представляє думки персонажа).

Сарказм – зле, в'їдливе висміювання серйозних вад у характері персонажів, подіях та явищах громадського або побутового життя з тим, щоб викрити їх потворну сутність.

Сатира – у давньоримській літературі написаний гекзаметром поетичний твір, в якому викривалися вади суспільства; різке висміювання суспільних вад за допомогою сатиричних засобів.

Скоромовки – жартівливі вислови, побудовані на зумисне утрудненій вимові римованого чи ритмізованого тексту, скомпонованого з важких звуків і звукосполучень, які вимовляються у швидкому темпі. Вимова сприяє виробленню правильної дикції, артикуляції, що підвищує культуру мовлення, ясність і його чистоту.

Сонет (італ. sonetto – звучати) – ліричний вірш, який складається з чотирнадцяти рядків п'ятистопного або шестистопного ямба, власне, двох чотиривіршів з перехресним римуванням та двох тривіршів тернарного римування за основною схемою (абаб абаб ввд еде), хоч можливі й інші варіанти (абаб абаб вде вде чи абаб абаб ввд еде і т.п.).

Станси (італ. stanza – зупинка, кімната) – невеликий ліричний вірш, що складається із чотирирядкових ямбічних строф, кожна з яких характеризується викінченою філософською думкою. При цьому вони відмежовані одна від одної і за змістом, і за формою. Проте схема римування однакова впродовж усього вірша.

Сюжет – організована в життєво правдоподібну картину система подій за участю певних персонажів.

Тема – коло життєвих явищ, відображених у творів у зв'язку з певною проблемою, що служить предметом авторського осмислення та оцінки. Це узагальнена основа змісту художнього твору, те, про що в цілому йдеться у всьому творі.

Темп – швидкість читання або мовлення. Буває повільний, середній, швидкий.

Терцина (італ. terza rima, від terza rima – третя рима) – строфа з трьох рядків п'ятистопного ямба, в якій середній рядок римується з крайніми – першим і третім – у наступній строфі (аба бвб вгв гдг і т.д.), завершуючись окремим рядком, римованим з другим рядком попередньої строфи.

Тип – образ-персонаж, в якому відбиваються риси характеру, спосіб мислення, світоглядні орієнтації певної групи людей або нації, а він при цьому залишається яскраво індивідуальним, неповторним.

Усмішка – різновид фейлетону та гуморески, введений в українську літературу Остапом Вишнею. Своєрідність жанру усмішки – в поєднанні побутових замальовок з частими авторськими відступами, в лаконізмі й дотепності.

Художній метод – (грецьк. *methodos* – шлях дослідження) зумовлений закономірностями раціональний спосіб досягнення перетворення дійсності засобами мистецтва. Добре відомий з античної доби, зокрема у вигляді аристотелівської концепції мімезису, використовуваний передовсім митцями раціоналістичних уподобань.

Художній образ – особлива форма естетичного освоєння світу, створення художніми засобами узагальненої картини дійсності або переживань, утілених у формі конкретного явища. У літературі художній образ повинен «примусити» читача повірити в художню реальність, щоб краще зрозуміти творчий задум автора, і водночас допомогти йому отримати естетичну насолоду – через нього пізнається значення, думка, ідея. Художній образ має на меті подати об'єктивну картину змальовуваної дійсності у формі її суб'єктивно-емоційного сприйняття, тобто такою, якою її бачить і емоційно переживає автор.

Художня деталь (від фр. *detail* – подробиця, дрібниця) – засіб словесного та малярського мистецтва, який полягає у виділенні особливо значущого елемента художнього образу. Художній деталі властива особлива змістова наповненість, символічна зарядженість, важлива композиційна та характерологічна функція. Через деталь значною мірою виявляється спосіб художнього мислення митця, його здатність вихопити з-поміж безлічі речей чи явищ таке, що у сконцентрованому, спресованому вигляді економно і з великою експресивністю дає змогу виразити авторську ідею твору. Через художню деталь виявляється спосіб художнього мислення письменника,

поета. Художня деталь може бути речовою, портретною, пейзажною, інтер'єрною, психологічною, мовною, може перетворюватись в образ і в символ, може надавати особливого забарвлення мовленню персонажа тощо.

Цикл – (грецьк. *kuklos* – коло) ряд пов'язаних між собою явищ, які творять певну замкнену цілість. У літературі – сукупність художніх творів одного жанру, які об'єднуються задумом автора в естетичну цілість. Послідовність творів, які включаються до циклу, визначається плинністю настрою ліричного героя чи розвитком внутрішнього конфлікту, переживання.

Щоденник – літературно-побутовий жанр, фіксація побаченої, почутої, внутрішньо пережитої події, що сталася. Щоденник пишеться для себе і не розрахований на публічне сприймання, у ньому нотуються явища переважно особистого життя, здебільшого у монологічній формі, хоча може бути й внутрішньо діалогічна (полеміка із самим собою, з уявним опонентом тощо).

ТЕКСТИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ НАПАМ'ЯТЬ

Б. Грінченко

ПАТРІОТ

Двадцять літ за патріота
Я себе вважав,
Та і справді до України
Я прихильність мав.
Пособить літературі
Я намислив раз...
Думка, бач, була: прийшов їй,
Дуже скрутний час:
Цензори їй і дихнути
Бідній не дають
А Старицький із Левицьким
Мову зопсують
Що ж – не буду я мовчати –
Написав і я!
І пішла скрізь по книгарнях
Книжечка моя.
Два переклади з Крилова,
З Гоголя там щось,
Ну й од себе на додаток
Так, що наверхлось:
Про Хому та хвиги-миги
Та про козаків, –
Так ото карток на тридцять,
Книжечку й зліпив.
І віддав, кажу, в книгарню
(Коповик – ціна).
Тільки ж лихо: із книгарні
Не пішла вона!
Ще й письмак якийсь в газеті
(І знялась рука!)
Написав про неї: книжка
Просто з смітника.
Так оддячили за ласку
Добрі земляки, –
Хай же зслизнете усі ви
Й ваші всі книжки!
Двадцять літ за патріота
Я себе вважав,
Поки книжку українську
Сам не написав!

П.Грабовський
ОРЛИ

Марно ради пита,
Вся засмучена,
Україна свята,
Перемучена.
Занедбали сини
Рідну мовоньку,
Не туди-бо вони
Гнуть головоньку,
На пожитки густі
Позіхаючи
Та кишені товсті
Напихаючи.
Дяка Богу – всього
Враз набралися:
Від народу свого
Одщуралися...
А поки що чуже
Розшолопають, –
Чого вміли, то вже
Не второпають...
Ще й вирлають на мир
Гірш Московщини:
«Що за хлопський кумир
Народовщини!»
Чи таких ти орлів
Сподівалася,
Як за них лила крив,
Турбувалася?
Не так збавлять снаги
Силоміщники,
Як оті вороги,
Підпомічники!

М. Старицький
ВИКЛИК

Ніч яка, Господи! Місячна, зоряна:
Ясно, хоч голки збирай...
Вийди, кохана, працю зморена,
Хоч на хвилиночку в гай!

Сядем укупі ми тут під калиною –
І над панами я пан...
Глянь, моя рибонько, – срібною хвилею

Стелеться полем туман;

Гай чарівний, ніби променем всипаний,
Чи загадвся, чи спить?
Он на стрункій та високій осичині
Листя пестливо тремтить;

Небо незміряне всипано зорями –
Що то за божа краса!
Перлами-зорями теж під тополями
Грає перлиста роса.

Ти не лякайся-но, що свої ніженьки
Вмочиш в холодну росу:
Я тебе, вірная, аж до хатиноньки
Сам на руках однесу.

Ти не лякайся, а що змерзнеш, лебедонько:
Тепло – ні вітру, ні хмар...
Я пригорну тебе до свого серденька,
Й займеться зразу, мов жар;

Ти не лякайся, аби тут не підслухали
Тиху розмову твою:
Нічка поклала всіх, соном окутала –
Ані шелесне в гаю!

Сплять вороги твої, знуджені працею,
Нас не сполоха їх сміх...
Чи ж нам, окривдженим долею клятою,
Й хвиля кохання – за гріх?

І.Франко ГІМН

Вічний революціонер –
Дух, що тіло рве до бою,
Рве за поступ, щастє й волю, –
Він живе, він ще не вмер.
Ні попівській тортури,
Ні тюремні царські мури,
Ані війська муштровані,
Ні гармати лаштовані,
Ні шпійонське ремесло
В гріб його ще не звело.

Він не вмер, він ще живе!
Хоч від тисяч літ родився,
Та аж вчора розповився
І о власній силі йде.
І простуєся, міцніє,
І спішить туди, де дніє;
Словом сильним, мов трубою,
Міліони зве з собою, –
Міліони радо йдуть,
Бо се голос духа чуть.
Голос духа чути скрізь:
По курних хатах мужицьких,
По верстатах ремісницьких,
По місцях недолі й сліз.
І де тільки він роздасться,
Щезнуть сльози, сум нещастя.
Сила родиться й завзяте
Не ридать, а добувати,
Хоч синам, як не собі,
Кращу долю в боротьбі.

Вічний революціонер –
Дух, наука, думка, воля –
Не уступить пітьмі поля,
Не дасть спутатись тепер.
Розвалилась зла руїна,
Покотилася лавина,
І де в світі тая сила,
Щоб в бігу її спинила,
Щоб згасила, мов огонь,
Розвидняючийся день?

ДЕКАДЕНТ

Я Декадент? Се новина для мене!
Ти взяв один з мого життя момент,
І слово темне підшукав, та вчене,
І Русі возвістив: «Ось декадент!»

Що в моїй пісні біль, і жаль, і туга –
Се лиш тому, що склалось так життя.
Та є в ній, брате мій, ще нута друга:
Надія, воля, радісне чуття.

Я не люблю безпредметно тужити,

Ні шуму в власних слухати вухах;
Поки живий, я хочу справді жити,
А боротьби життя мені не страх.

Хоч часто я гірке й квасне ковтаю,
Не раз і прів, і мерз я, і охрип,
Та ще ж оскомини хронічної не маю,
Катар кишок до мене не прилип.

Який я декадент? Я син народа,
Що вгору йде, хто був запертий в льох.
Мій поклик: праця, щастє й свобода,
Я хлопський син, пролог, не епілог.

Я з п'ющими за пліт не виливаю,
З їздцями їм, для бійки маю бук,
На празнику життя не позіваю,
Та в бідності не опускаю рук.

Не паразит я, що дуріє з жиру,
Що в будні тільки й дума про процент,
А для пісень на «шррум» настроїть ліру.
Який же я, до біса, декадент?

ЗЕМЛЕ, МОЯ ВСЕПЛОДЮЩАЯ МАТИ

Земле, моя всеплодющая мати,
Сили, що в твоїй живе глибині,
Краплю, щоб в бою сильніше стояти,
Дай і мені!

Дай теплоти, що розширює груди,
Чистить чутє і відновлює кров,
Що до людей безграничну будить
Чисту любов!

Дай і огню, щоб ним слово налити,
Душі стрясать громовую дай власть,
Правді служити, неправду палити
Вічну дай страсть!

Силу рукам дай, щоб пута ламати,
Ясність думкам – в серце кривди влучать,
Дай працювать, працювать, працювати,
В праці сконать!

ПРОЛОГ ДО ПОЕМИ «МОЙСЕЙ»

Народе мій, замучений, розбитий,
Мов паралітик той на роздорожу,
Людським презирством, ніби струпом, вкритий!

Твоїм будущим душу я тривожу,
Від сорому, який нащадків пізніх
Палитиме, заснути я не можу.

Невже тобі на таблицях залізних
Записано в сусідів бути гноєм,
Тяглом у поїздах їх бистроїзних?

Невже повік уділом буде твоїм
Укрита злість, облудлива покірність
Усякому, хто зрадою й розбоєм

Тебе скував і заприсяг на вірність?
Невже тобі лиш не судилось діло,
Що б виявило твоїх сил безмірність?

Невже задармо стільки серць горіло
До тебе найсвятішою любов'ю,
Тобі офіруючи душу й тіло?

Задармо край твій весь политий кров'ю
Твоїх борців? Йому вже не пишаться
У красоті, свободі і здоров'ю?

Задармо в слові твому іскряться
І сила й м'якість, дотеп і потуга,
І все, чим може вгору дух підняться?

Задармо в пісні твоїй ллється туга,
І сміх дзвінкий, і жалоці кохання,
Надій і втіхи світляная смуга?

О ні, не самі сльози і зітхання
Тобі судились! Вірю в силу духа
І в день воскресний твого повстання.

О, як би хвилю вдать, що слова слуха,
І слово вдать, що в хвилю ту блаженну
Вздоровлює й огнем живущим буха!

О, як би пісню вдать палку, вітхненну,
Що міліони порива з собою,
Окрилює, веде на путь спасенну!

Як би!... Та нам, знесиленим журбою,
Роздертим сумнівами, битим стидом, –
Не нам тебе провадити до бою!

Та прийде час – і ти огнистим видом
Засяєш у народів вольних колі,
Труснеш Кавказ, впережишся Бескидом,

Покотиш Чорним морем гомін волі
І глянеш, як хазяїн домовитий,
По своїй хаті і по своїм полі...

Прийми ж сей спів, хоч тугою повитий,
Та повний віри; хоч гіркий, та вільний,
Твоїй будущині задаток, слізьми злитий,

Твоєму генію мій скромний дар весільний.

КАМЕНЯРІ

Я бачив дивний сон. Немов передо мною
Безмірна, та пуста і дика площина,
І я, прикований ланцем залізним, стою
Під височенною гранітною скалою,
А далі тисячі таких самих, як я.

У кожного чоло жите і жаль порили,
І в оці кожного горить любови жар,
І руки в кожного ланці, мов гадь, обвили,
І плечі кожного додолу ся схилили,
Бо давить всіх один страшний якийсь тягар.

У кожного в руках тяжкий залізний молот,
І голос сильний нам згори, як грім, гримить:
«Лупайте сю скалу! Нехай ні жар, ні холод
Не спинить вас! Зносить і труд, і спрагу, й голод,
Бо Вам призначено скалу сесю розбить».

І всі ми як один підняли вгору руки,
І тисяч молотів о камінь загуло,
І в тисячні боки розприскалися штуки
Та відривки скали; ми з силою розпуки

Раз по раз гримали о кам'яне чоло.

Мов водопаду рев, мов битви гук кровавий,
Так наші молоти гриміли раз у раз;
І п'ядь за п'ядею ми місця здобували;
Хоч не одного там калічили ті скали,
Ми далі йшли, ніщо не спинювало нас.

І кожний з нас те знав, що слави нам не буде,
Ні пам'яти в людей за сей кровавий труд,
Що аж тоді підуть по сій дорозі люди,
Як ми проб'єм та вирівняєм всюди,
Як наші кості тут під нею зогниють.

Та слави людської зовсім ми не бажали,
Бо не герої ми і не багатирі.
Ні, ми невольними, хоч добровільно взяли
На себе пута. Ми рабами волі стали:
На шляху поступу ми лиш каменярі.

І всі ми вірили, що своїми руками
Розіб'ємо скалу, роздробимо граніт,
Що кров'ю власною і власними кістками
Твердий змуруємо гостинець, і за нами
Прийде нове жите, добро нове у світ.

І знали ми, що там далеко десь у світі,
Який ми кинули для праці, поту й пут,
За нами сльози ллють мами, жінки і діти,
Що други й недруги, гнівнії та сердиті,
І нас, і намір наш, і діло те кленуть.

Ми знали се, і в нас не раз душа боліла.
І серце рвалося, і груди жаль стискав.
Та сльози, ані жаль, ні біль пекучий тіла,
Ані прокляття нас не відтягли від діла,
І молота ніхто із рук не випускав.

Отак ми всі йдемо, в одну громаду скуті
Святою думкою, а молоти в руках.
Нехай прокляті ми і світом позабуті!
Ми ломимо скалу, рівняєм правді путі,
І щастє всіх прийде по наших аж кістках.

НЕ ПОРА, НЕ ПОРА, НЕ ПОРА

(НАЦІОНАЛЬНИЙ ГІМН)

Не пора, не пора, не пора
Москалеві й ляхові служити!
Довершилась України кривда стара, –
Нам пора для України жити.

Не пора, не пора, не пора
За тиранів пролить свою кров,
І любити царя, що наш люд обдира, –
Для України наша любов.

Не пора, не пора, не пора
В рідну хату вносити роздор!
Хай пропаде незгоди проклята мара!
Під України єднаймося прапор!

Бо пора се великая єсть:
У завзятій, важкій боротьбі
Ми поляжем, щоб волю, і щастє, і честь,
Рідний краю, здобути тобі!

ДИВУВАЛАСЬ ЗИМА

Дивувалась зима,
Чом се тають сніги,
Чом леди присли всі
На широкій ріці?

Дивувалась зима,
Чом так слабне вона,
Де той легіт бересь,
Що тепло пронима?

Дивувалась зима,
Як се кріпла земля
Наливаєсь теплом,
Оживає щодня?

Дивувалась зима,
Як посміли над сніг
Проклюнутись квітки
Запахущі, дрібні?

І дунула на них
Вітром з уст ледяних,
І пластум почала

Сніг метати на них.

Похилились квітки,
Посумніли, замклись;
Шуря-буря пройшла –
Вони знов піднялись.

І найдужче над тим
Дивувалась зима,
Що на цвіт той дрібний
В неї сили нема.

ПРИТЧА ПРО ВДЯЧНІСТЬ

Мороз був лютий, сніг і завірюха,
По вулиці голодний пес блукав:
Обмерз, продрог, – здається – пушка духа,
Надармо страви й захисту шукав.

Аж чоловік найшовся милостивий,
Впустив до хати пса і обігрів,
Пожалував його, як друг правдивий,
І їсти дав того ж, що й сам він їв.

Та пес, нагрівшись у теплій хаті,
Спочивши і наївшись досить,
Замість подяки став гарчати, брехати,
Ще й кинувся хазяїна вкусить.

Подібний ти до нього, брате милий:
Не тямш, хто добро тобі зробив,
А тих, хто розуму тебе навчили,
Як часто ти зневажив, оскорбив!

ПРИТЧА ПРО РАДІСТЬ І СМУТОК

Два сусіди жили поруч себе рядом:
Сей весіле справляв, а другий похорон.

В одній хаті риданє і плач над мерцем,
В другій хаті музика і спів над вінцем.

Тут на мари мертвого кладуть і голосять,
Там до шлюбу рушають і дари виносять.

Одним шляхом везуть і труну, й молодят,
Один піп погребє, й буде шлюб їм давать.

І веселі й сумні вернуть з церкви ураз,
І певнісінько сі й ті спільно вп'ються за час.

Се не казка, брати, тільки образ, мабуть,
Як у парі в життю смутки й радощі йдуть,
І сі й ті до одного кінця нас ведуть.

ЧЕРВОНА КАЛИНО, ЧОГО В ЛУЗІ ГНЕШСЯ?

«Червона калино, чого в лузі гнешся?
Чого в лузі гнешся?
Чи світла не любиш, до сонця не пнешся?
До сонця не пнешся?

Чи жаль тобі цвіту на радощі світу?
На радощі світу?
Чи бурі боїшся, чи грому з блакиту?
Чи грому з блакиту?» –

«Не жаль мені цвіту, не страшно і грому,
Не страшно і грому.
І світло люблю я, купаюся в ньому,
Купаюся в ньому.

Та вгору не пнуся, бо сили не маю,
Бо сили не маю.
Червоні ягідки додолу схиляю,
Додолу схиляю.

Я вгору не пнуся, я дубам не пара,
Я дубам не пара;
Та ти мене, дубе, отінив, як хмара,
Отінив, як хмара».

ОЙ ТИ, ДІВЧИНО, З ГОРІХА ЗЕРНЯ

Ой ти, дівчино, з горіха зерня,
Чом твоє серденько – колюче терня?

Чом твої устонька – тиха молитва,
А твоє слово, остре, як бритва?

Чом твої очі сяють тим чаром,
Що то запалює серце пожаром?

Ох, тії очі темніші ночі,

Хто в них задивиться, й сонця не хоче!

І чом твій усміх – для мене скрута,
Серце бентежить, як буря люта?

Ой ти, дівчино, ясна зоре!
Ти мої радощі, ти моє горе!

Тебе видаючи, любити мушу,
Тебе кохаючи, загублю душу.

ЧОГО ЯВЛЯЄШСЯ МЕНІ У СНІ?

Чого являєшся мені
У сні?
Чого звертаєш ти до мене
Чудові очі ті ясні,
Сумні,
Немов криниці дно студене?
Чому уста твої німі?
Який докір, яке страждання,
Яке несповнене бажання
На них, мов зарево червоне,
Займається і знову тоне
У тьмі?

Чого являєшся мені
У сні?
В життю ти мною згордувала,
Моє ти серце надірвала,
Із него визвала одні
Оті ридання голосні –
Пісні.
В життю мене ти й знать не знаєш,
Ідеш по вулиці – минаєш,
Вклонюся – навіть не зирнеш
І головою не кивнеш,
Хоч знаєш, знаєш, добре знаєш,
Як я люблю тебе без тям,
Як мучусь довгими ночами,
І як літа вже за літами
Свій біль, свій жаль, свої пісні
У серці здавлюю на дні.
О ні!
Являйся, зіронько мені
Хоч в сні!

В життю мені весь вік тужити –
Не жити.
Так най те серце, що в турботі,
Неначе перла у болоті,
Марніє, в'яне, засиха, –
Хоч в сні на вид твій оживає,
Хоч в жалошах живіше грає,
По-людськи вільно віддиха,
І того дива золотого
Ззнає, щастя молодого,
Бажаного, страшного того
Гріха!

ЛЕСЯ УКРАЇНКА

CONTRA SPERM SPERO

Гетьте, думи, ви хмари осінні!
Тож тепера весна золота!
Чи то так у жалю, в голосінні
Проминуть молодії літа?

Ні, я хочу крізь сльози сміятись,
Серед лиха співати пісні,
Без надії таки сподіватись,
Жити хочу! Геть думи сумні!

Я на вбогім сумнім перелозі
Буду сіять барвисті квітки,
Буду сіять квітки на морозі,
Буду лить на них сльози гіркі.

І від сліз тих гарячих розтане
Та кора льодовая, міцна
Може, квіти зійдуть, і настане,
Ще й для мене весела весна.

Я на гору круту крем'яную
Буду камінь важкий підіймать,
І, несучи вагу ту страшную,
Буду пісню веселу співать.

В довгу, темную нічку невидну,
Не стулю ні на хвильку очей,
Все шукатиму зірку провідну,
Ясну владарку темних ночей.

Я не дам своєму серденьку спати,
Хоч кругом буде тьма та нудьга,
Хоч я буду сама почувати,
Що на груди вже смерть налягла.

Смерть наляже на груди важенько,
Світ застеле суворая мгла,
Але дужче заб'ється серденько, –
Може, лютюю смерть подола.

Так! Я буду крізь сльози сміятись,
Серед лиха співати пісні,
Без надії таки сподіватись,
Буду жити! – Геть думи сумні!

СЛОВО, ЧОМУ ТИ НЕ ТВЕРДАЯ КРИЦЯ

Слово, чому ти не твердая криця,
Що серед бою так ясно іскриться?
Чом ти не гострий, безжалісний меч,
Той, що здійма вражі голови з плеч?

Ти, моя щира, гартована мова,
Я тебе видобуть з піхви готова,
Тільки ж ти кров з мого серця проллеш,
Вражого серця клинком не проб'єш...

Вигострю, виточу зброю іскристу,
Скільки достане снаги мені й хисту,
Потім її почеплю при стіні
Іншим на втіху, на смуток мені.

Слово, моя ти єдина зброє,
Ми не повинні загинуть обоє!
Може, в руках невідомих братів
Станеш ти кращим мечем на катів.

Брязне клинок об залізо кайданів,
Піде луна по твердинях тиранів,
Стрінеться з брязкотом інших мечей,
З гуком нових, не тюремних речей.

Месники дужі приймуть мою зброю,
Кинуться з нею одважно до бою...

Зброе моя, послужи воякам
Краще, ніж служиш ти хворим рукам!

НАПИС НА РУЇНІ (УРИВОК)

І раб копає землю, теше камінь,
І носить мул з ріки, і ліпить цеглу,
виводить мури; статуї великі,
запрягшись, возить самотужки й ставить
і щось буде вічне і величне,
щось незрівнянне і потужно-гарне,
мальоване, мережане, різьблене.
і кожна цегла, статуя, колона,
мережечка, різьба і малювання
незримими устами промовляє:
«Мене створив єгипетський народ
і тим навік своє іменні вславив».
Умер давно той цар з лицем тирана,
зоставсь по ньому – круг і збитий напис.
Співці не вгадуйте, ви, вчені, не шукайте,
хто був той цар і як йому наймення:
з його могили утворила доля
народу пам'ятник – хай згине цар!

КРАСО УКРАЇНИ, ПОДОЛЛЯ!

Красо України, Подолля!
Розкинулось мило, недбало!
Здається, що зроду недоля,
Що горе тебе не знавало!

Онде балочка весела,
В ній хороші, красні села,
Там хати садками вкриті,
Срібним маревом повиті,
Коло сел стоять тополі,
Розмовляють з вітром в полі.

Хвилюють лани золотії,
Здається, без краю, – аж знову
Бори величезні, густії
Проводять таємну розмову.

Он ярочки зелененькі,
Стежечки по них маленькі,

Перевиті, мов стрічечки,
Збігаються до річечки,
Річка плине, берег рвучи,
Далі, далі попід кручі...
Красо України, Подолля!
Розкинулось мило, недбало,
Здається, що зроду недоля,
Що горе тебе не знавало!...

ЛІСОВА ПІСНЯ (УРИВОК)

О, не журися за тіло!
Ясним вогнем засвітилось воно,
чистим, палючим, як добре вино,
вільними іскрами вгору злетіло.
Легкий, пухкий попілець
ляже, вернувшись, в рідну землю,
вкупі з водою там зростить вербицю, –
стане початком тоді мій кінець.
Будуть приходити люди,
вбогі й багаті, веселі й сумні,
радощі й тугу нестимуть мені,
їм промовляти душа моя буде.
Я обізвуся до них
шелестом тихим вербової гілки,
голосом ніжним тонкої сопілки,
смутними росами з вітів моїх.
Я їм тоді проспівую
все, що для мене тоді ти співав,
ще як напровесні тут вигравав,
мрії збираючи в гаю...
Грай же, коханий, благаю!

ВОЛОДИМИР САМІЙЛЕНКО УКРАЇНСЬКА МОВА

Діамант дорогий на дорозі лежав, –
Тим великим шляхом люд усякий минав,
І ніхто не пізнав діаманта того.
Йшли багато людей і топтали його,
Але раз тим шляхом хтось чудовий ішов,
І в пилу на шляху діамант він найшов.
Камінець дорогий він одразу пізнав,
І додому приніс, і гарненько, як знав,
Обробив, обточив дивний той камінець,

І уставив його у коштовний вінець.
Сталось диво тоді: камінець засіяв,
І промінням ясним всіх людей здивував,
І палючим огнем кольористо блищить,
І проміння його усім очі сліпить.
Так в пилу на шляху наша мова була,
І мислива рука її з пилу взяла.
Полюбила її, обробила її,
Положила на ню усю сили свої,
І в народний вінець, як в оправу ввела,
І, як зорю ясну, вище хмар піднесла.
І на злість ворогам засіяла вона,
Як алмаз дорогий, як та зоря ясна.
І сіятиме вік, поки сонце стоїть,
І лихим ворогам буде очі сліпить.
Хай же ті вороги поніміють скоріш,
Наша ж мова сія щогодини ясніш!
Хай коштовним добром вона буде у нас,
Щоб і сам здивувавсь у могилі Тарас,
Щоб, поглянувши сам на створіння своє,
Він побожно сказав: «Відкіля нам сіє?!»

БОГДАН ЛЕПКИЙ **ЖУРАВЛІ**

Видиш, брате мій,
Товаришу мій,
Відлітають сірим шнурком
Журавлі в вирій.

Чути: кру! кру! кру!
В чужині умру,
Заки море перелечу,
Крилонька зітру.

Мерехтять очак
Безконечний шлях,
Гине, гине в синіх хмарах
Слід по журавлях.

ЗАСПІВ

Колисав мою колиску
Вітер рідного Поділля
І зливав на сонні вії

Степового запах зілля.

Колисав мою колиску
Звук підгірської трембіти,
Що від неї зорі меркнуть
І росою плачуть квіти.

Колисав мою колиску
Голос недалеких дзвонів,
І веселий спів весільний,
І сумний плач похоронів.

Колисав мою колиску
Крик неволеного люду
І – так в серце вколисався,
Що до смерті не забуду.

ОЛЕКСАНДР ОЛЕСЬ
ЧАРИ НОЧІ

Сміються, плачуть солов'ї
І б'ють піснями в груди:
«Цілуй, цілуй, цілуй її, –
Знов молодість не буде!

Ти не дивись, що буде там,
Чи забуття, чи зрада:
Весна іде назустріч вам,
Весна в сей час вам рада.

На мент єдиний залиши
Свій сум, думки і горе –
І струмись власної душі
Улий в шумляче море.

Лови летючу мить життя!
Чаруйсь, хмілій, впивайся
І серед мрій і забуття
В розкошах закохайся.

Поглянь, уся земля тремтить
В палких обіймах ночі,
Лист квітці рвійно шелестить,
Траві струмок воркоче.

Відбилися зорі у воді,
Летять до хмар тумани...
Тут ллються пахощі густі,
Там гнуться верби п'яні.

Як іскра ще в тобі горить
І згаснути не встигла, –
Гори! Життя – єдина мить,
Для смерті ж – вічність ціла.

Чому ж стоїш без руху ти,
Коли весь світ співає?
Налагодь струни золоті:
Бенкет весна справляє.

І сміло йди під дзвін чарок
З вогнем, з піснями в гості
На свято радісне квіток,
Кохання, снів і млості.

Загине все без вороття:
Що візьме час, що люде,
Погасне в серці багаття,
І захолянуть груди.

І схочеш ти вернуть собі,
Як Фауст, дні минулі...
Та знай: над нас – боги скупі,
Над нас – глухі й нечулі...»

Сміються, плачуть солов'ї
І б'ють піснями в груди:
«Цілуй, цілуй, цілуй її:
Знов молодість не буде!»

ЄВРОПА МОВЧАЛА

Коли Україна за право життя
з катями боролась, жила і вмирала,
і ждала, хотіла лише співчуття,
Європа мовчала.
Коли Україна в нерівній боротьбі
Вся сходила кров'ю і слізьми стікала
І дружної помочі ждала собі,
Європа мовчала.
Коли Україна в залізнім ярмі

Робила на пана і в ранах орала,
Коли ворушились і скелі німі,
Європа мовчала.
Коли Україна криваві жнива
Зібравши для ката, сама умирала
І з голоду навіть згубила слова,
Європа мовчала.
Коли Україна життя прокляла
І ціла могилою стала,
Як сльози котились і в демона зла,
Європа мовчала.

ПИТАННЯ ДО ІСПИТУ З КУРСУ
«ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ II ПОЛОВИНИ XIX –
ПОЧАТКУ XX СТОЛІТТЯ»

1. Розвиток культури й літератури II половини XIX – початку XX століття (новий етап розвитку реалізму та модернізму і розширення тематики, жанрового розмаїття, новий образ позитивного героя).
2. Зображення до- і пореформеного села в повісті І. Нечуя-Левицького «Микола Джеря» та «Дві московки».
3. Широта і багатобарвна панорама пореформеного села в циклі І. Нечуя-Левицького «Баба Параска та баба Палажка»
4. Специфіка сміху в повісті «Кайдашева сім'я» І. Нечуя-Левицького. Характер проблематики.
5. Змалювання двох поколінь української інтелігенції в романі І. Нечуя-Левицького «Хмари».
6. Зображення пролетаризації села й нещадної експлуатації робітників та заробітчан у повісті І. Нечуя-Левицького «Бурлачка».
7. Сатиричне зображення духівництва в оповіданні І. Нечуя-Левицького «Афонський пройдисвіт».
8. Боротьба українського козацтва за волю та незалежність на сторінках історичного роману «Гетьман Іван Виговський» І. Нечуя-Левицького.
9. Образ ката-перевертня в історичному романі «Князь Єремія Вишневецький» І. Нечуя-Левицького.
10. Проблематика, композиційно-сюжетна структура та образна система роману Панаса Мирного та Івана Білика «Хіба ревуть воли, як ясла повні?».
11. Динамічний образ народу в романі Панаса Мирного та Івана Білика «Хіба ревуть воли, як ясла повні?» (образи Чіпки Варениченка, Грицька, Максима, селян та козаків до і пореформеного села).

12. Соціально-психологічний роман «Повія» Панаса Мирного. Образ Христі – головної героїні роману.
13. Проблематика, ідейно-тематичне спрямування, образи й художня майстерність оповідань та повістей Панаса Мирного («Морозенко», «Лихо давнє й сьогочасне», «Серед степів»).
14. Драма Панаса Мирного «Лимерівна», її конфлікт, поєднання реалістичних і романтичних прийомів художнього зображення пореформеної дійсності (образи Наталі, Василя, Карпа, Шкандибенка, Кнура).
15. Реалістичне зображення Б. Грінченком шкільного життя й праці народного вчителя, увага до почуттів, переживань дитини з народу («Непокірний», «Екзамен», «Украла», «Дзвоник», «Олеся»).
16. Зображення диференціації селянства, руйнації села під тиском капіталізму. Діалогія Б. Грінченка «Серед темної ночі» – «Під тихими вербами».
17. П'єса М. Кропивницького «Дай серцю волю, заведе в неволю», підпорядкування традиційного сюжету повісті темі показу селянського життя пореформеного періоду.
18. Драма М. Кропивницького «Доки сонце зійде, роса очі виїсть» – розвінчання безплідності культурницьких заходів ліберальної інтелігенції, її відірваності від життя пригнобленого народу.
19. Проблематика й соціальний характер конфлікту драми М. Кропивницького «Глитай, або ж Павук».
20. Провідні теми й образи лірики М. Старицького. Аналіз поезії «Виклик».
21. Життєва основа конфліктів драми М. Старицького «Ой не ходи, Грицю, та й на вечорниці» та «У темряві».
22. Проблема служіння інтелігенції народові у драмах М. Старицького «Не судилось», «Талан».
23. Уславлення визвольної боротьби українського народу та його ватажків і легендарних осіб у п'єсах «Оборона Буші», «Остання ніч».

24. Огляд прозової спадщини М. Старицького (повість «Облога Буши»).
25. Соціально-побутова драма І. Карпенка-Карого «Бурлака», образи захисників інтересів сільської бідноти Опанаса Зінченка та сільських глитаїв.
26. Конфлікт психологічної драми І. Карпенка-Карого «Наймичка». Образи наймички Харитини та багатія Цокуля.
27. Своєрідність основного конфлікту соціально-сатиричної комедії І. Карпенка-Карого «Мартин Боруля».
28. Соціально-сатирична комедія І. Карпенка-Карого «Сто тисяч», конфлікт, проблематика та провідні образи п'єси (Калитка, Бонавентура, Савка).
29. Соціально-сатирична комедія І. Карпенка-Карого «Хазяїн», особливості конфлікту й проблематики п'єси, трагікомізм образу Пузиря.
30. Дилогія І. Карпенка-Карого «Суєта» й «Житейське море». Відстоювання здорової моралі трудівників, засудження буржуазної інтелігенції.
31. Трагедія І. Карпенка-Карого «Сава Чалий», переконливе розкриття причин гайдамацького руху, проблема взаємин героя з народом (образи Сави Чалого та Гната Голого).
32. Життєвий і творчий шлях Івана Франка. Формування світогляду.
33. Збірка І. Франка «З вершин і низин», композиція, тематичний, жанровий, емоційний діапазон. Вираз ідейних прагнень революціонера-демократа в програмному вірші «Гімн».
34. Характеристика, проблематика, ідеї та образи поезій збірки І. Франка «З вершин та низин», циклу «Веснянки» («Дивувалася зима», «Гримить», «Гріє сонечко»). Ідейне новаторство циклу.
35. Характеристика проблематики, ідей та образів поезій збірки І. Франка «З вершин і низин», циклів «Excelsior!». Поезія «Каменярі», ідейне звучання поезії. Образ каменяра.

36. Основні мотиви збірки І. Франка «Зів'яле листя», глибокий психологізм, ліризм, народнопоетичні засоби.
37. Проблематика, ідеї та образи збірки І. Франка «Мій Ізмарагд». Поезії «Поет мовить», «Україна мовить», «Сідоглавому», «Декадент».
38. Проблематика, ідеї та образи сатиричних поем «Ботокуди» та «Лис Микита» Івана Франка.
39. Проблематика, ідеї та образи соціально-побутових поем І. Франка «Панські жарти», «Сурка».
40. Актуальність і філософська глибина провідних ідей історичних поем І. Франка «Іван Вишенський», «На Святоюрській горі».
41. Проблематика, філософська та психологічна глибина поем І. Франка «Смерть Каїна» та «Похорон».
42. Відображення поглядів І. Франка на історичну долю українського народу в поемі «Мойсей». Образ Мойсея.
43. Новаторство І. Франка в опрацюванні робітничої теми в бориславському циклі творів (оповідання «Ріпник», «На роботі», «Навернений грішник».
44. Новаторство бориславського циклу. Повість І. Франка «Voа constrictor».
45. Соціалістичні ідеї у повісті І. Франка «Борислав сміється».
46. Оповідання І. Франка про дітей та школу («Оловець», «Грицева шкільна наука», Shonsreiben».
47. Новаторство соціально-психологічної повісті І. Франка «Перехресні стежки». Образ Євгена Рафаловича.
48. Драматургія І. Франка. Жанрове та тематичне багатство. Драма «Украдене щастя». Проблема втраченого щастя в п'єсі.
49. Морально-етична проблематика повісті І. Франка «Для домашнього огнища».
50. Характер суспільної деградації у повісті І. Франка «Основи суспільності»,

51. Історична повість І. Франка «Захар Беркут». Актуальність головної ідеї.
52. Сатиричні твори І. Франка «Свинська конституція», «Звірячий бюджет».
53. Емансипаційні тенденції в модерній прозі Івана Франка («Сойчине крило», «Маніпулянтка», «Батьківщина»).
54. Життєвий і творчий шлях Михайла Коцюбинського. Літературно-естетичні погляди.
55. Вінницький період життя і творчості М. Коцюбинського. Гуманізм ранніх творів («Харитя», «Маленький грішник») та ін.
56. Новела «Лялечка» М. Коцюбинського. Перевага психологічного малюнку над подієвістю.
57. Імпресіоністична досконалість творів М. Коцюбинського «На камені», «Цвіт яблуні».
58. Специфіка психологічного імпресіонізму в новелі «Інтермеццо» М. Коцюбинського. Ідейно-естетичні функції імпресіоністичного пейзажу.
59. Новели М. Коцюбинського «Сміх», «Він іде», «Persona grata» як реакція на реальні суспільні події.
60. Тема села в модерній стильовій інтерпретації повісті «Фата моргана» М. Коцюбинського.
61. Синкретизм стильових тенденцій у повісті «Тіні забутих предків» М. Коцюбинського.
62. Роль художньої деталі в оповіданні «Коні не винні» М. Коцюбинського. Засоби сатири.
63. Життєвий і творчий шлях О. Кобилянської. Вплив ідей Ф. Ніцше на формування літературно-естетичних смаків.
64. Повість «Людина» О. Кобилянської у контексті феміністичного дискурсу.
65. Проблема жіночої емансипації у повісті «Царівна» О. Кобилянської.

66. Трагедія братовбивства у повісті «Земля» О. Кобилянської.
67. Неоромантичний дискурс повісті «У неділю рано зілля копала» О. Кобилянської.
68. Нові образи та ідеї у новелах «Битва», «Банк рустикальний», «Вовчиця» О. Кобилянської.
69. Образи жінок-емансипанток та аристократок духу у малій прозі О. Кобилянської («Вальс меланхолік», «Природа», «Аристократка»).
70. Життєвий і творчий шлях Лесі Українки. Формування світогляду. Неоромантичний дискурс творчості.
71. Аналіз поетичної збірки Лесі Українки «На крилах пісень», основні мотиви. Проблема стосунків митця і суспільства. Аналіз поезій «Мій шлях», «До мого фортепіано», «Красо України, Подолля!» (чи будь-яка інша на вибір студента).
72. Характер поетичної збірки «Думи і мрії» (1899) Лесі Українки. Особливості композиції. Аналіз поезій «Стояла я і слухала весну...», «Хотіла б я піснею стати...», «Слово, чому ти не твердая криця...» (будь-який інший текст на вибір студента).
73. Біблійні та античні мотиви збірки Лесі Українки «Відгуки» (1902). Аналіз циклу «Невольницькі пісні», поезії «Завжди терновий вінець...».
74. Характеристика ліро-епічних творів «Давня казка», «Роберт Брюс, король шотландський».
75. Мотив національної неволі як домінантний у драматургії Лесі Українки. Ідейно-художній аналіз драматичної поеми «Одержима» (1901).
76. Мотив невмирущості краси і духу у «Лісовій пісні» Лесі Українки.
77. Проблеми національної історії у п'єсі «Бояриня» (1910) Лесі Українки.
78. Універсальність та концептуальність лірики Володимира Самійленка.

79. Естетика символізму у ліриці Олександра Олеся. Тематичне багатство лірики.
80. Поезія Миколи Вороного як реалізація світоглядних та естетичних позицій. Елементи поетики символізму.
81. Фольклорна та біблійна символіка лірики Богдана Лепкого. Проблема еміграції у поезії «Журавлі».
82. Проблематика та поетика збірок новел В. Стефаніка «Синя книжечка» та «Камінний хрест».
83. Образ жінки-матері у новелістиці В. Стефаніка.
84. Інтерпретація «дитячої тематики» у творчості Степана Васильченка. Елементи символізму у прозі.
85. Повість «Страчене життя» Архипа Тесленка. Нові типи, характери та соціальні конфлікти.
86. Літературне угруповання «Молода муза». Принципи модерної естетики.
87. Прозова творчість Володимира Винниченка. Збірка «Краса і сила». Характер конфлікту творів (аналіз оповідання на вибір студента).
88. Жанрова палітра драматургії Володимира Винниченка. Морально-етичний конфлікт драми «Чорна Пантера і Білий Медвідь».
89. «Нова мораль» суспільства у драматургії В. Винниченка (п'єса «Брехня»).
90. Політична інвектива у романі В. Винниченка «Слово за тобою, Сталіне!»

Тематика есе

1. Іван Нечуй-Левицький – перший «літературний націоналіст».
2. Магнетизм творів Івана Нечуя-Левицького.
3. Вічний парубок, одружений з українською літературою (І. Нечуй-Левицький).
4. У чому полягає глибока дитяча травмованість Чіпки? (за романом «Хіба ревуть воли, як ясла повні?» Панаса Мирного).
5. Чому писання творів було для Панаса Мирного священнодійством, радістю великого серця та душевним відпочинком?
6. У чому полягає одержимість Бориса Грінченка духовною працею для українства?
7. Чи показує Б. Грінченко симбіоз близьких за душевним складом і переконанням натур?
8. У чому полягає вольовий та інтелектуальний подвиг Бориса Грінченка?
9. У чому полягає моторошна байдужість українців до Івана Франка?
10. Чи «купався» Іван Франко у читацькій любові?
11. Чи варто звинувачувати Івана Франка у відсутності патріотизму?
12. Самотній величний Мойсей – це карма, чи нагорода для Івана Франка?
13. Лікар душ – Василь Стефаник.
14. Чи здатна надривна проза Василя Стефаника травмувати читача?
15. Чи здатна проза Василя Стефаника очистити душу читача?
16. Василь Стефаник – письменник крайньої екзистенційної напруги.
17. Рівень концентрації болю в новелістиці Василя Стефаника.
18. Безнадійний песиміст Василь Стефаник.
19. Жінка-інтелектуал і жінка-стоїк Леся Українка в історії української літератури.

20. Чи здатна Леся Українка знищити національний провінціалізм своїми ідеями та творами?
21. Енергетичний заряд поезії Лесі Українки.
22. Національна душа в ліро-епосі Лесі Українки.
23. Чи можливий культурний компроміс із ворогом (за поемами Лесі Українки)?
24. Вершини національної душі в «Лісовій пісні» Лесі Українки.
25. Екзистенційний характер прози Архипа Тесленка.
26. Утвердження людської гідності в малій прозі Архипа Тесленка.
27. Сцена стала її дитиною та матір'ю (Марія Заньковецька в контексті театрального життя II половини XIX століття).
28. Володимир Винниченко – культурна провокація України.

ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. *Антологія* світової літературно-критичної думки ХХ століття (за ред. М. Зубрицької). Львів, 1996. 634 с.
2. *Білецький О.* Зібрання праць : У 5 т. Т. 2. Українська література ХІХ – початку ХХ століття. Київ, 1965. 671 с.
3. *Грабович Г.* До історії української літератури : Дослідження, есе, полеміка. Київ, 1997. 604 с.
4. *Гром'як Р.* Історія української літературної критики : Посібник для студентів гуманітарних факультетів. Тернопіль, 1999. 233 с.
5. *Денисюк І.* Розвиток малої прози в українській літературі ХІХ – початку ХХ століття. Львів, 1999. 276 с.
6. *Історія* української літератури (70-90-ті роки) : У 2-х кн. (За ред. проф. О. Гнідан). Київ, 2002. Кн. 1. 575 с., 2003. Кн. 2. 439 с.
7. *Історія* української літератури : Кінець ХІХ – початок ХХ століття : У 2 кн. (За ред. проф. О. Гнідан) : Кн. 1. Київ, 2005. 624 с.; Кн. 2. Київ, 2006. 496 с.
8. *Історія* української літератури ХІХ століття : У 2 кн. Кн. 2 (за ред. академ. М. Жулинського). Київ, 2006. 712 с.
9. *Історія* української літератури ХХ століття : У 2 т. Т. 1. (За ред. академ. В. Дончика). Київ, 1998. 464 с.
10. *Історія* української літературної критики та літературознавства. Хрестоматія : У 3 кн. Кн. 2. (За ред. П. Федченка). Київ, 1998. 352 с.
11. *Євшан М.* Критика. Літературознавство. Естетика. (Упоряд. Н. Шумило). Київ, 1998. 657 с.
12. *Єфремов С.* Історія українського письменства. Київ, 1995. 688 с.

ДОДАТКОВА

1. *Агеєва В.* Жіночий простір : Феміністичний дискурс українського модернізму. Київ, 2003. 504 с.

2. **Антонович Д.** Триста років українського театру : 1619-1919. Київ, 2003. 240 с.
3. **Антофійчук В., Няццу А.** Євангельські мотиви в українській літературі кінця ХІХ – ХХ століття. Чернівці, 1996. 275 с.
4. **Білецький О.** Літературно-критичні статті. Київ, 1990. 254 с.
5. **Геник-Березовська З.** Початки українського модернізму // Геник-Березовська З. Грані культур : Бароко. Романтизм. Модернізм. Київ, 2000. 232 с.
6. **Гундорова Т.** Проявлення слова. Дискурс раннього модернізму. Постмодерна інтерпретація. Львів, 1997. 300 с.
7. **Драгоманов М.** Вибране. Київ, 1991. 324 с.
8. **Драй-Хмара М.** Літературно-наукова спадщина. Київ, 2002. 260 с.
9. **Єфремов С.** Літературно-критичні статті. Київ, 1993. 480 с.
10. **Жулинський М.** Із забуття – в безсмертя. Київ, 1990. 447 с.
11. **Забужко О.** Філософія української ідеї та європейський контекст. Франківський період. Київ, 1992.
12. **Кузнєцов Ю.** Імпресіонізм в українській прозі к. ХІХ – поч. ХХ ст. : Проблеми естетики і поетики. Київ, 1995. 315 с.
13. **Лисяк-Рудницький І.** Модерністична доба: Від 1890-х років до Першої світової війни // Лисяк-Рудницький І. Історичне есе. Київ, 1994. С. 156–185.
14. **Матющенко А.** Час героя : Українська драматургія першої третини ХХ століття. Київ, 2004. 125 с.
15. **Миронець Н.** Володимир Винниченко : таємниці кохання. Хронологія інтимів. Документальна розповідь. Київ : Ярославів Вал, 2013.
16. **Нові імена** програми з української літератури. (Упоряд. В. Неділько). Київ, 1993. 351 с.
17. **Павличко С.** Дискурс модернізму в українській літературі // Павличко С. Теорія літератури. Київ, 2002. С. 21-423.

18. **Павличко С.** Фемінізм. Київ, 2002. 560 с.
19. **Панченко В.** Літературний ландшафт України. XX століття. 50 «слайдів». Київ : Ярославів Вал, 2019. 528 с.
20. **Петлюра С.** Статті. Київ, 1993. 316 с.
21. **Погребенник В.** Фольклоризм української поезії: кінець XIX – перші десятиріччя XX століття. Київ, 2002.
22. **Процюк С.** Відкинуті і воскреслі. Есе про письменників і суспільство. Брустурів : Дискурсус, 2020, 192 с.
23. **Соловей Е.** Українська філософська лірика : Навчальний посібник. Київ, 1999. 368 с.
24. **Ставицький О.** Українська драматургія початку XX століття. Київ, 1984. 126 с.
25. **Ткачук М.** Наративні моделі українського письменства. Тернопіль, 2007. 463 с.
26. **Хороб С.** Українська модерна драма кінця XIX – поч. XX століття : Неоромантизм, символізм, експресіонізм. Івано-Франківськ, 2002. 212 с.
27. **Чикаленко Є.** Спогади (1861-1907). Київ, 2003. 422 с.
28. **Чопик Р.** Переступний вік : Українське письменство на зламі XIX-XX століть. Львів, 1998. 190 с.